Jaroslavas Melnikas

Rojalio kambarys

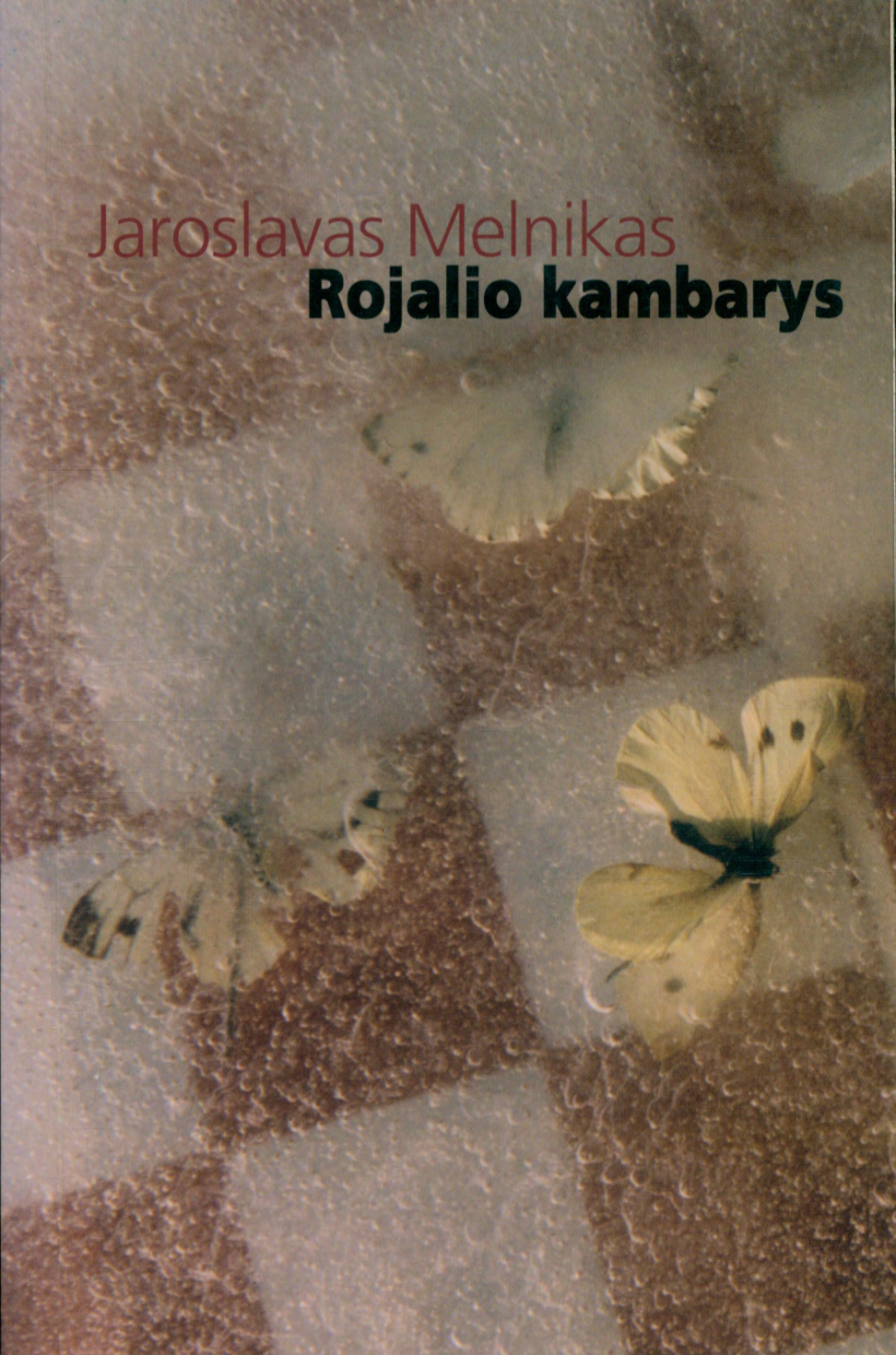

Jaroslavas Melnikas gimė 1959 metais Vakarų Ukrainoje. Baigė Lvovo universiteto Filologijos fakultetą ir M. Gorkio vardo literatūros instituto aspirantūrą. Kelių prozos, filosofijos, kritikos knygų, išleistų Lietuvoje bei svetur ir sulaukusių gerų užsienio kritikų atsiliepimų, autorius. Romanas „Išguitieji iš Edeno“ („Les Parias d'Eden) buvo išleistas prancūzų kalba vienoje didžiausių Prancūzijos leidyklų (Robert Laffont). Lietuvos rašytojų sąjungos narys (nuo 1989 metų). Taip pat yra Ukrainos rašytojų sąjungos narys.

Jaroslavas **Melnikas** / ROJALIO KAMBARYS

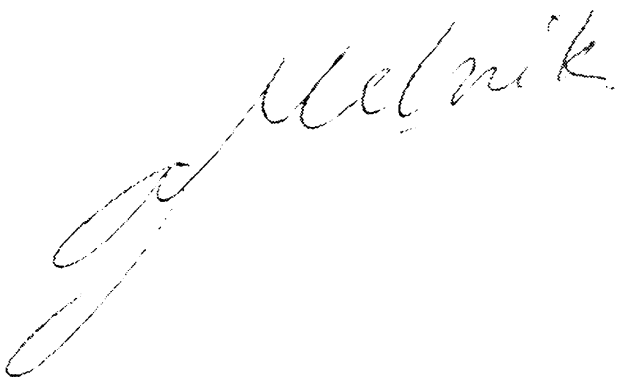

Jaroslavas

Melnikas

ROJALIO KAMBARYS

APSAKYMAI IR

APYSAKOS

LIETUVOS

RAŠYTOJŲ SĄJUNGOS

LEIDYKLA

VILNIUS

UDK [illegible]
Me-126

KNYGOS IŠLEIDIMĄ RĖMĖ KULTŪROS MINISTERIJA

ISBN 9986-39-341-8

Viršeliui panaudota Alio Balbieriaus nuotrauka

© Jaroslavas Melnikas, 2004

© Dizainas, Romas Orantas

© Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2004

Danguolei, moteriai ir ištikimai draugei

Likimų knyga

(1) Iš pradžių ją palaikė dar viena mistifikacija. Tą psichą, kurio sandėlis buvo užverstas aštuoniais milijonais tomų, į teismą iškart padavė trys šimtai tūkstančių žmonių. Įvairiose šalyse. Tai, ką padarė tas turčius, sukišęs beveik visą savo turtą į aštuonių milijonų storutėlių tomų spausdinimą, buvo tiesiog šventvagystė. Be abejonės, čia – klinikinis atvejis. Atspausdinti visų dabar gyvenančiųjų planetoje mirties datas galėjo tik beprotis. Ir, svarbiausia, iškrėtęs tą kiaulystę, jis iškart prarado kalbos dovaną. Ar iš tiesų neteko žado, niekas nežinojo, bet nuo to laiko, kai buvo sučiuptas policijos, jis neištarė nė žodžio. Ir apskritai niekaip nereagavo į klausimus. O netrukus keistai mirė eilinės apklausos metu – nuvirto nuo kėdės, tarsi jį būtų persmeigusi strėlė. Tardytojo padėjėjas, įvykio liudininkas, sakė, kad jam susidarė kaip tik toks įspūdis: tarsi pro langą būtų įlėkusi iš indėno lanko paleista strėlė ir pervėrusi piktadario širdį. Žinoma, jokios strėlės nebuvo, langai tardymo metu buvo ne tik uždaryti, bet ir sandariai uždengti metalinėmis užuolaidomis.

Apskritai visa ta istorija iš pat pradžių atrodė be galo keista. Jei žmogus visą savo turtą būtų pralošęs kortomis arba padovanojęs mylimai moteriai ar net gatvės elgetai –

tai galima suprasti. Galima kaip nors, šiaip ar taip paaiškinti. Bet kokią beprotystę įmanoma paaiškinti. Tačiau surinkti informaciją apie dabartinius visos planetos gyventojus ir išspausdinti jų mirties datas – tam reikia pernelyg daug proto. Pernelyg daug protinių pastangų. Ir kaip tik tai kėlė siaubą.

Iš pradžių palaikę pokštu, juodu humoru, neilgai trukus laikraščiai ėmė tuo piktintis ir plūstis. Nes kam gi malonu perskaityti savo mirties datą? Milijonai namų šeimininkių iki raudonumo kaitino redakcijų, televizijų ir policijos telefonus. Sako, beprotį suėmė iškart, kai jo šalies prezidento žmona perskaitė, kad mirs po ketverių metų ir penkių dienų. O prezidentui buvo žadamas ilgas gyvenimas.

Netrukus paaiškėjo ir kai kurios detalės. Nusikaltėliui, pasirodo, buvo prieinami tarptautiniai elektroninės informacijos centrai, tad jam buvo vieni niekai gauti planetos gyventojų pavardes ir vardus. Visa kita – technikos ir laiko klausimas.

Taip ir būtų likęs tas įvykis eiline sensacija, apie kurią po mėnesio niekas nebeatsimena, jei jau pritilę laikraščiai nebūtų vėl pratrūkę. Ėmė ateidinėti signalai iš ką tik mirusiųjų giminaičių: žmonės mirdavo tiksliai pagal „Likimų knygą"! Neįtikėtina, bet buvo kaip tik taip. Beje, kaip netrukus paaiškėjo, išimčių neužfiksuota. Net tie, kurie, žinodami savo mirties dieną, ją praleisdavo namie, vis tiek nuo ko nors numirdavo. Dažniausiai sustodavo širdis, bet sutrikdavo ir inkstai, ir kiti organai. Taip pat buvo pastebėta, jog daugelis susirgdavo gerokai prieš lemtingąją datą – skirtą dieną liga pasiekdavo apogėjų. Tie,

kurie ypač nesidomėjo „Likimų knyga“ arba tiesiog apie ją nebuvo girdėję (atsirasdavo ir tokių), dažnai žūdavo gatvėse dėl nelaimingų atsitikimų arba nusižudydavo vonioje ištikti psichinės krizės. Žmogžudystės irgi įvykdavo pagal knygą. Žudikai, suprantama, nežinodavo, kad žudo „reikiamą dieną“.

Trumpai tariant, tai buvo siaubas. Kažkas padegė sandėlį su knygomis, ir jos visos supleškėjo. Nes psichologiškai to nebuvo įmanoma pakelti. Bet pasirodė, kad esama kitų sandėlių su knygos egzemplioriais. Negana to, ji buvo įrašyta į kompaktinius diskus, įsidedi diską į kompiuterį ir surenki savo arba giminaičio pavardę.

Kas tai galėjo būti? Tapo akivaizdu, jog egzistuoja aukštesniosios jėgos. Niekas jau nebeįstengė to paneigti. Skyrėsi tik nuomonės: ar tai Dievas, ar kažkoks techninis Aukščiausiasis Protas. Jei tai buvo Dievas, kodėl jis nusprendė apsireikšti per „Likimų knygą“, pasirinkęs atsitiktinį žmogų. Buvo nesuprantama, kam jis taip padarė, ką visa tai reiškia. Jeigu tai buvo kokie nors ateiviai iš kitų planetų, kontroliuojantys ir galbūt programuojantys likimus, jie tiesiog perdavė elektroniniame centre dirbusiam žmogui skaitmeninę informaciją. Kaip sakoma, „iš kompiuterio – į kompiuterį“. Bet vėlgi – kam? Kuriam tikslui?

Kad ir kaip ten būtų, gyvenimas nesustojo. Keista, bet nesustojo. Kažkoks prietranka nusižudė „pirma laiko“, eksperimento dėlei. Po to nervai neišlaikė keliems tūkstančiams žmonių. Pasirodė, kad mirti anksčiau laiko vis dėlto įmanoma – tai buvo nelogiška bei nesuprantama. Bet štai gyventi ilgiau – negalima. Niekam nepavykdavo.

Dauguma žmonių ir toliau gyveno. O kas jiems beliko?

Nors žmonės ir žinojo, kada tiksliai numirs, bet tai nedavė jiems duonos, ją reikėjo pelnytis. Sau ir vaikams. Vaikai, tie nieko nežinojo. Jie buvo vieninteliai, kurie gyveno taip, kaip dar neseniai visi. Laimingieji!

(2) Mano žmona jau miegojo, kai grįžau iš draugo. Diskų dar buvo nedaug, be to, viename tilpo tik pavardės, prasidedančios ta pačia raide. Ne taip jau paprasta kiekvienam norinčiam gauti informacijos. Lena pasakė, kad ir netrokšta sužinoti, nes tada nebegalės gyventi. Taip elgdavosi beveik visi. Daugelio šalių vyriausybės išleido įsakus knygoms bei diskams konfiskuoti ir sunaikinti. Bet kas norėjo, tas sužinodavo ir tose šalyse.

– Kolia! Kam? – klausė žmona, išgirdusi apie mano polėkį „sužinoti tiesą“. – Neik, prašau tavęs.

– Bet, Lena... Tai juk tiesa.

– Kam ji mums, Kolia? – jos veidu ritosi ašaros. – Na, taip taip, visi mes mirsime. Ir tebūnie. Mūsų Sonia, mūsų Igorėlis, tu, aš – visi mirsime. O dabar gyvename, dabar mums reikia gyventi.

Prisiekiau jai, kad nemėginsiu sužinoti, bet nuėjau pas Perituriną ir viską sužinojau. Mes sėdėjome prie kompiuterio, o Periturinas žagsėdamas kalbėjo:

– Žiūrėk, Kolia. Tu mirsi šeštą gegužės, aš – po metų, balandžio keturioliktąją.

Ir kvailai šypsojosi. Atrodė, jis nesupranta.

– O tavoji Lenka...

– Užsičiaupk, kalės vaike!

Trenkiau Periturinui į žandikaulį, ir jis pravirko. Tada pagalvojau, kad Periturinas juk mirs, o štai aš jam nei iš šio, nei iš to į žandikaulį trenkiau, ir pats pravirkau.

Kai grįžau, galvoje buvo aišku kaip dieną. Lena miegojo, vos pastebimai kvėpuodama krūtine, apsivilkusi žydrais naktiniais marškiniais. Jos vokai krūpčiojo, tarsi būtų regėjusi baisų sapną.

Lenka turėjo mirti po dvylikos metų, o aš – po šešiolikos. Ką per tą laiką spėsime padaryti? Mažai, mažai metų. Bet daugiau negu vargšei Klavai, Periturino žmonai. Jai liko dveji. Sėdėjau prietemoje prie žmonos lovos ir stebėjausi. Stebėjausi tuo, kaip aš mąstau. Tuose apmąstymuose buvo kažkas siaubingo. Kaip ir mano jausmuose. Nes aš, kiek susisielojęs, kad pergyvensiu Leną ir kad teks ketverius metus gyventi vienam, vis dėlto džiaugiausi, jog mums su Lena pasisekė labiau negu Periturinui su žmona. Ir abu jų vaikai mirs jauni, o mūsų tik vienas, Igoriukas, sulaukęs keturiolikos. O Sonia išgyvens visus aštuoniasdešimt ketverius!

Atsistojau ir nuėjau į vaikų kambarį. Sonečka miegojo kaip angelėlis, pusiau nusiklojusi, kvėpuodama nosimi. Ji vos betilpo lovelėje. Reikės greitai pirkti didelę lovą. Nusišypsojau ir nuėjau miegoti.

Prie Igoriuko nepriėjau.

(3) Nežinau kodėl, bet nuo tos dienos, o tiksliau – nuo to vakaro Sonečką ėmiau mylėti labiau negu Igoriuką. Nors turėjo būti priešingai. Sonečkai skirtas ilgas gyvenimas, jai veikiausiai lemta tapti motina, pratęsti

giminę, ir man siaubingai norėjosi įdėti į ją visą save, kuo daugiau savęs. O štai Igoriukas turėjo mirti keturiolikos, labai anksti. Žinoma, būtų žiauru, žinant apie tai, jo nelavinti. Bet kam? Į šį paprastą klausimą negalėjau atsakyti. „Tėte, o kai aš užaugsiu, skraidysiu lėktuvu?" – „Taip, Igoriuk, taip". Ką jis spės savo gyvenime? Ar spės pamilti? Ką spės sužinoti?

Nebuvo pinigų, todėl nuėjau į biržą ieškoti darbo. Man pasiūlė už skatikus dirbti vienai firmai. Normalių pinigų niekas iš karto nemoka. Jeigu sąžiningai tarnausi, tuomet galbūt palaipsniui imsi uždirbti normaliai. Tai buvo kažkoks absurdas! Žinant, kad po penkiolikos metų mirsiu, eiti dirbti už skatikus. Bet duona, kurią reikėjo valgyti, kaip tik ir kainavo skatikus. Dirbti dėl duonos kąsnio? Kaip tik taip. Tai tavo likimas.

Taigi nuėjau dirbti „dėl duonos kąsnio". Tie, firmos viršūnėse, gaudavo didžiulius pinigus. Ir tuos pinigus jiems darydavau aš. Štai kas buvo skaudu. Jie buvo šeimininkai, o aš – smulkus jų tarnautojas, ne jie manęs, o aš jų prašiausi priimamas.

Lena, grįžusi iš savo darbo, krisdavo ant lovos ir gulėdavo pusvalandį. Taip pavargdavo. Kuo mažiau gauni, tuo sunkiau plūkiesi. Kam eikvojam savo gyvenimą? O ką daryti? Maži pinigai uždirbami dideliu darbu, o dideli pinigai... irgi dideliu darbu, tik kitokio pobūdžio. Bet argi galim lygintis su jais.

Staiga pas mus atvažiuoja motina su tėvu, maniškiai. Motina mirs po metų, tėvas – po trejų. Kalbėjomės apie kažkokius kopūstus. Paskui tėvas atsistodamas pasakė: „Sakiau, kad tavo profesija niekam nereikalinga, o tu neklau-

sei“. Kodėl jis toks piktas? Juk jam treji metai beliko. Motina vis skundėsi širdimi.

Sonečka, kuri nugyvens aštuoniasdešimt ketverius ir išvys kito šimtmečio pabaigą, mokėsi vaikščioti, laikydamasi už senelės piršto.

Ketvirtadienį paskambino Periturinas ir pakvietė į žūklę. Atgijau, nutariau atsiprašyti firmoje iš darbo. Žinojau, kad pažiūrės skersai, bet nevažiuoti negalėjau.

Žūklėje buvo nuostabu. Periturinas sugavo aštuonis karosus, o aš – tris lynus ir keturis karosus.

– Gyvenam, Kolia! – pasakė man Periturinas.

– Ir tarsi jokios „Likimų knygos“ nebūtų.

– Aha.

Krūmuose ulbavo paukščiai, vėjelis ginė prie mūsų mažas bangeles.

– Gražumėlis, – tarė Periturinas.

– Taip.

– O gal ir nesąmonė visa tai, – pasakė Periturinas.

– Kas?

– Na, ta knyga. Aš manau, kad nesąmonė.

– Tu kad pasakysi... – pakėliau galvą ir pažiūrėjau į jį. – Nė vienos išimties.

– Kol kas, – Periturinas pakeitė jauką. – Iki penktadienio viskas pildysis, o nuo šeštadienio – liausis.

– Kaip tai?

– Ką, negali taip būti? O iš kur žinai?

Atsivėdėjęs jis užmetė meškerę kuo toliau. Nuo tos dienos kiek kitaip ėmiau žiūrėti į tai, kas vyksta. Kodėl gi iš tiesų toks dalykas neįmanomas? Juk iš pradžių niekam ir į galvą neatėjo, kad galima mirti anksčiau laiko, o pasirodė,

galima. Be to, juk kol kas nėra visos statistikos. Žinoma, kad visos mirtys atitinka datas. Bet argi patikrinti visi, kurie turėjo mirti tą dieną? Tai labai sunku padaryti. Tad iš kur įsitikinimas, kad nėra išimčių? Kad kas nors kur nors Afrikos džiunglėse, turėjęs mirti vakar, negyvena ir šiandien? Jei bent vienas toks yra, tai gali būti ir antras, ir trečias, ir t. t.

Vėliau daugelį pradžiugino dar ir tokia painiava: pasirodė, kad žmonės, kurių pavardės, vardai, tėvų vardai sutampa, negali atskirti, kuri mirties data – kieno. Jei „Likimų knygą" sudarinėjo dievybė, kaipgi ji pražiopsojo tokį nesusipratimą? Jei ji norėjo, kad žmonės žinotų savo mirties dieną, kodėl nepagalvojo apie tuos, kurių vardai vienodi? O jei šitaip apsimulkino tas knygą išleidęs turčius, kodėl dievybė jo nepataisė?

Buvo ir daugiau painiavos. Pagal kokią juostą nurodytas laikas? Tuo pat metu skirtingose planetos vietose skirtingos dienos. Tenka pačiam susivokti, kad laiką reikia tikrinti pagal vietovę, kur gyveno turčius. Bet „Likimų knygoje" apie tai – nė žodžio.

Pagaliau kaip su tais, kurie gimsta dabar? Jie juk neįtraukti į knygą. Vadinasi, jei neatsiras naujo pranašo, kita karta gyvens normaliai, kaip mes visi gyvenome, kol tos knygos nebuvo. Eksperimentas? Kokiam galui?

(4) Labai keista šalyje susiklostė situacija. Ir visoje planetoje. Visiems pasidarė aišku, kad dievybė yra. Bet kur ji? Saulė švietė kaip ir anksčiau, tebebuvo dangus,

debesys, medžiai, gyvūnai. Pasaulis nepasikeitė, visa buvo gyva, judėjo, bet paslaptingosios dievybės niekur nebuvo. Tik toji knyga, atsiradusi nežinia iš kur. Tai tiesiog siutino. Jeigu tu, Dieve, nusprendei visiems atskleisti, kad esi, ir dar tokiu originaliu būdu, tai pasirodyk. Apsireikšk mums. Kieno pavidalu? Tu pats geriau žinai. Mes tavęs lauksime aikštėje, o tu pasirodyk, ūgio bent jau sulig penkiaaukščiu namu, jog iškart būtų aišku, jog esi Dievas. Arba padangėje, iš už debesų, kad būtų matyti veidas. Na, ir pasišnekėsim. Kas tu, kas mes, kas yra mūsų mirtis ir kam ji? Juk viską reikia žinoti, kam ta kvaila baimė? Nieko nežinai ir tirti kaip kiškis. Kodėl tu slepi, ką žinai? Pasakyk – yra štai taip, esate tam ir tam sukurti, gyvenate, esate tas ir tas. Vadinasi, mirties nebijokite, nes tai visai ne mirtis. Štai aš, o štai jūs. Ir visi jūs – mano.

Ne, visa tai nesąmonė. Nereikia. Jei toks pokalbis įvyktų – kaip toliau gyventume? Kaip vinį įkaltume, kaip už skatikus firmoj dirbtume? Dievo pavidalo ir tiesaus pokalbio su juo neįmanoma ištverti. Sustingsi iš siaubo ir nebegalėsi gyventi. O gyventi reikia – kol nežinai tikrosios prasmės, tol ir gyvenimas tęsiasi. Gyvenimo prasmė – nežinoti prasmės. O kai sužinai, gyvenimo prasmės nelieka.

Kad ir kaip ten būtų, gyvenimas nesustojo: laikraščiai, televizija, radijas įniko į naują temą – reikėjo kažkaip suvokti situaciją. Po „Likimų knygos“ pasaulis jau nebegalėjo būti toks, koks buvo: tapo pasauliu, kur vos ne kiekvienas arba žino arba gali sužinoti, kada jis mirs! Netrukus nustebęs aptikau audringų „diskusijų stalų“, „išpažinčių“ ir netgi humoro laidų nauja tema. Be to, apie naują situaciją buvo kalbama atsipalaidavus, gurkšnojant vyną – kaip niekur nieko,

mėgaujantis gyvenimu. Kažkokia mergina, kuriai „Likimų knyga“ pranašavo mirtį rytoj, atsisveikindama bendravo su milijonais televizijos žiūrovų ir kažką sapaliojo apie „gėrį“, „taiką“ ir „visuotinę meilę“. Iš proto gali išsikraustyti. O du žinomi humoristai maivėsi vienas prieš kitą (ir visą šalį) taip: „Ką veiki rytoj?“ – „Rytoj? M-m-m... Ne, rytoj negaliu. Rytoj man reiks mirti“ (juokas už kadro).

Vieną rytą pasakiau Lenai apie jos mirtį, nebegalėjau ilgiau slėpti.

– Žinau, kada tavęs neteksiu! – ištariau skusdamasis.

– Vis dėlto sužinojai? – paklausė kažkaip piktai. – Na, ir kada?

– Po dvylikos metų.

– Taip greitai? – pasakė Lena (ji šveitė virtuvėje puodą). – Tikėjausi daugiau.

– O aš – po šešiolikos! – riktelėjau, kad ji išgirstų virtuvėje.

Juk sakė, kad negalės gyventi žinodama savo mirties dieną. Kas bus?

Nusiskutau ir išėjau. Lenka kažką būrė ties puodu.

– Nueik duonos, jei gali, – pasakė neatsitraukdama. – Neliko nė gabalėlio.

Sutrikęs žiūrėjau į ją.

– Ir paskambink Marjai Fedorovnai dėl Sonios (mūsų dukrai sunkiai sekėsi matematika).

Stovėjau tarpduryje ir laukiau, kad ji dar ką nors pasakys. Bet ji ir toliau kažką greitai mėtė į verdantį vandenį.

– Tu dar čia? – paklausė pastebėjusi, kad tebestypsau tarpduryje.

– Lena, – pasakiau. – Tau pranešiau tokią naujieną, o tu...

– Ką aš? – ji staiga atsitraukė nuo puodo su svogūnu rankoje ir įsistebeilijo į mane. – Na ką? Kas nuo to pasikeičia?

– Kaip tai kas?

– Ką, ėsti nereikia? Ėsti, ko gero, užsinorėsit? Per pietus?

– Bet... – nežinojau ką ir sakyti.

– O gal tegul Sonečka dvejetus parneša už lygtis?

– Bet mes juk...

– Na koks skirtumas? Kam dabar apie tai galvoti? Kas iš to?

Netikėjau savo ausimis: tylėdamas apsisukau ir išėjau. Ne, prastai pažinojau savo žmoną.

(5) Įdomiausia, kad daugiau su ja šia tema nebesišnekėjome, ir niekas nepasikeitė, visiškai niekas, net pykdavomės, kaip ir anksčiau, dėl smulkmenų. Tik kartais prisimindavau, kad jei tikėtume ta prakeikta „Likimų knyga“, mums liko... Tai buvo kažkoks košmariškas sapnas – tiksliai žinai savo mirties valandą ir nieko negali pakeisti.

O čia dar knygos ėmė išeiti viena po kitos: „Galutinio žinojimo išmintis“, „Ženklo iš aukščiau prasmė“, „Išėjimo teorija ir praktika“... Atrodė, visi mūsų filosofai ir psichologai puolė prie karštutėlės temos ir – patys žinodami apie savo mirtį! – pumpavo pinigus. Žmonės, suprantama, puolė visa tai pirkti ir skaityti. Milijoniniai tiražai. Negalėjau ir aš nenusipirkti. Paskaičiau. Anot jų, dabar net geriau negu pirma, „mirtis liovėsi buvusi niekšiška staigmena“, „žmogus dabar žvelgia tiesai į akis ir gali apskaičiuoti savo jėgas“... Kažkokios firmos „išėjimui organizuoti“ dygo kaip grybai po lietaus. Kadangi dabar kiekvienas galėjo žinoti

savo mirties dieną, tai ją daugelis paversdavo įvykiu, panašiu į vestuves, krikštynas ir t. t.

Vieną sekmadienį man paskambino Periturinas ir pakvietė į savo pažįstamo „išleistuves“ (taip dabar tat buvo vadinama). Tiksliau – tai buvo jo, Periturino, žmonos (tos, kurios dienos jau suskaičiuotos) draugės vyras. Jis buvo didelis bosas kažkokioje firmoje, viceprezidentas, turčius, todėl savo „išėjimo dienai paminėti“ (taip buvo įrašyta išsiuntinėtuose pakvietimuose) surengė tikrą puotą kokiems penkiems šimtams asmenų užmiesčio pilyje. Periturino žmona, suprantama, atsisakė važiuoti, ir pakvietimą Periturinas pasiūlė man. Na, o aš nuvažiavau, nes apie panašius dalykus buvau tik skaitęs (tai darėsi madinga).

Stalai buvo užtiesti tiesiog po žvaigždėtu dangumi (buvo vasara) ir lūžo nuo skanėstų. Grojo pučiamųjų orkestras, buvo šokama, tai šen, tai ten įsižiebdavo fejerverkas.

– Negi jie linksminasi? – paklausiau Periturino, kai metrdotelis mudu palydėjo prie mūsų vietų už stalo.

– Ne, verkia.

– Aš rimtai.

– Ar jis kvailas – kviestis pas save raudotojus paskutiniąją dieną?

– O kur jis pats?

– Pakentėk, netrukus pasirodys.

Artinantis rytui, kompanija (jei kelis šimtų žmonių galima pavadinti kompanija) pasiekė tokį atsipalaidavimo lygį, kada kalbama kas užeina ant seilės ir visa tai atrodo išmintinga, tiesiog nepakartojama. Staiga bokšto laikrodis ėmė mušti keturias, ir pilies laiptai nušvito, paskutinis dūžis sutapo su fanfarų garsais. Visi apmirė, durys plačiai at-

sivėrė ir pasirodė šeimininkas: raudonu švarku, ryšintis kaklaraištį, besišypsantis. Jis nulipo dar jaunatviška eisena – apačioje jį apsupo artimieji.

Po to, kai jis atsisėdo už stalo, matomiausioje vietoje, linksmybės tęsėsi.

Keturios ryto – tai buvo nulis valandų pagal tą vietovę, kur gyveno „Likimų knygos" leidėjas. Vadinasi, prasidėjo šeimininko mirties diena, ir jis nenorėjo rizikuoti, pasirodė nevėluodamas nė minutėlės, kad mirtų visų akivaizdoje. Tik dabar supratau pastaruoju metu giriamos „mirties visų akivaizdoje" prasmę – tame iš tiesų kažkas slypėjo.

Jau išaušo, o šeimininkas vis dar gyveno – gyveno, valgė, juokėsi ir net šoko su jaunutėmis merginomis.

– O kurgi šventikas? – paklausiau apsnūdusio, apgirtusio Periturino.

Jis pakėlė galvą, pažvelgė į mane, tarsi pirmą kartą matydamas.

– Per tokius sutikimus jo nebūna. Ką jam čia veikti?

Ir jam vėl nusviro galva.

Visi laukė „kulminacijos" – šeimininko mirties, dėl kurios, tiesą sakant, čia ir susirinko. Kažką tokio galbūt buvo galima patirti nebent viduramžių minioje viešos bausmės metu.

– Noriu paskelbti tostą, – staiga išgirdau per garsiakalbį, kabantį virš mano galvos. – Visi jūs pasiliksite neilgam, o aš išeinu. Rytoj jau žinosiu tai, kas jums neprieinama. Tad tegu gyvuoja ir klesti mano firma „Lotosinternational", kurios baigties datos niekas dar nenustatė.

– Valio! Valio! Val-i-io!

Nesupratau, kas taip rėkė. Pasigirdo kamščių bumbsėjimas, ėmė lietis šampanas.

Apie pietus saulėkaitoj visi gerokai pavargo. Šeimininkas žiovavo, vos besilaikė ant kojų. Žmona, stambi dama su didžiule iškirpte ir nuoga nugara, taip pat buvo girta ir žagsėdama, plačiai pražergusi kojas, kaži ko juokėsi.

Kai kurie svečiai jau ėmė žvilgčioti į laikrodžius ir nepastebimai dingti nuo stalų. Kiti sąžiningai sėdėjo, jausdami, kad negražu išeiti, nesulaukus šeimininko mirties (juk dėl jos ir buvo pakviesti). Ne, šis pasaulis iš tiesų apsivertė aukštyn kojom. Aš jau irgi buvau beišeinąs (Dievas žino, ką Lena pagalvos), kai staiga kažkas iškilmingu balsu pranešė per garsiakalbį:

– Ponai! Jis išeina, ponai! Mūsų šeimininkas išeina!

Visi tiesė kaklus, net pakilo iš vietų, taigi mažai ką mačiau: tik šmėkštelėjo prieš akis traukulių tampomas ir virpantis kaip lapas kūnas krėsle, pastatytame aukščiau, kad visi matytų. Praėjo penkios minutės.

– Ponai, jo nebėra! Išgerkime už jį, ponai!

Visi tylėdami atsistojo ir išgėrė.

– Dabar, ponai – desertas.

Lygiai taip pat trukčiojo triušis, kai jam kaime pjoviau gerklę. Pačiupau už rankos Perituriną ir kone jėga išvilkau į kelią, kur stovėjo jo seni žiguliai.

– Kas per nesąmonė!

– O ką? – paklausė Perituriнas. – Kur taip skubi? Deserto nesuvalgėm.

– Argi taip miršta?

– Koks skirtumas? Kas kaip nori, taip ir miršta. Elkis kaip tinkamas, o aš einu valgyti deserto.

– Na ir eik!

Atsisėdau prie mašinos ir ėmiau laukti.

(6) Lenka vis dėlto keitėsi. Artėjant Igoriuko mirčiai (aš jai ir apie tai pasakiau, negalėjau nuslėpti), ji pasidarė labiau susimąsčius. Seniau taip nebūdavo, o dabar, žiūrėk, aptinku ją virtuvėje, sėdinčią su nebaigta skusti bulve rankose ir žiūrinčią kažkur į tolį (mūsų langai išeina į miesto parką). Nežinau kodėl, bet jos liūdesys mane džiugino – tai man buvau arčiau širdies nei abejingumas.

Igoriukas irgi žinojo. Vaikus traukia prie to, kas uždrausta: mokyklose visi apie visus žinojo, kiek kam liko gyventi. Kas nors atnešdavo išrašus iš „Likimų knygos" – informacijos kelyje barjero nepastatysi. Kartą sustojau prie sporto aikštelės: ten du berniukai visai be reikalo talžė vienas kitą. „Tu mamytės sūnelis! Mamytės sūnelis!" – šaukė vienas, gniauždamas kumščius. „O tu padvėsi devintoje klasėje, va! Aš nugyvensiu septyniasdešimt aštuonerius metus, o tu padvėsi!" – „Bjaurybe!" – tas įsikibo į įžeidėją, parvertė ant žemės. „Ką jūs ten darote! – sušukau aš. – Nagi tučtuojau liaukitės!" Jie, matyt, išsigando ir puolė į skirtingas puses.

Taip, pasaulis negalėjo nesikeisti, ir kažkodėl daugiausia ne į gerąją pusę. Nevykęs eksperimentas?

Kai Igoriukui sukako trylika, mes, pasveikinę jį su gimtadieniu, nuleidome akis: ką galėjome pasakyti? Tai net nebuvo liga – su ja dar galima pakovoti; bent jau puoselėti viltį.

– Igoriuk... – pasakiau nurydamas seilę. Ko galėjau palinkėti savo sūnui, kuriam prasidėjo paskutinieji gyvenimo metai?

– Nereikia, tėte, – pasakė Igoriukas. – Aš ir taip viską suprantu.

Jis buvo narsesnis už mane, ir aš jį už tai gerbiau. Ma-

čiau, jog buvo laimingas: jis vertino mano pagarbą. Nejau čia galima kalbėti apie kokią nors laimę?

Lena šniurkščiojo nosimi, glausdama prie savęs Sonečką, kuri išgyvens aštuoniasdešimt ketverius metus.

Nežinau kodėl, bet tikėjausi stebuklo. „Tik stebuklas gali mus išgelbėti" – anksčiau nesupratau to posakio. Jau seniai mirė Periturino žmona ir viena jo dukterų (antrajai liko gyventi penkeri metai), o aš vis dar tikėjausi. Pasaulis iki to laiko visai išsikraustė iš proto: turčiai mokėjo beprotiškus pinigus televizijos kanalams, kad tie transliuotų tiesioginius reportažus iš jų „išėjimo dienos", žmonės, sėdėdami prie televizorių, nutirpusia širdimi žiūrėjo, kaip nelieka garsaus bankininko ar kino aktoriaus. Bulvariniai ir net kai kurie rimti laikraščiai šalia orų prognozių ir horoskopų spausdino garsių žmonių, kurie mirs rytoj, sąrašus. Naujųjų išvakarėse rašydavo, kas iš „pasaulinio elito" mirs ateinančiais metais. Specialūs institutai rengė duomenis, rodančius, kiek naujų darbo vietų (gydytojų, profesorių, prokurorų ir t. t.) atsilaisvins, ir kova dėl jų prasidėdavo darbuotojams dar gyviems esant.

Mes su Lena ruošėmės (psichologiškai ir materialiai) „Igorio dienai" (taip mes ją vadinome). „Palydėti" Igorį nusprendėme siaurame šeimos rate: mudu su Lena, Sonečka ir Igoris. Taip dar darė tie, kurie nepripažino mados „švęsti" „išėjimo dienos" (pasikviečiant svečių ir t. t.).

Išvakarėse švariai nusiprausėme, apsirengėme naujais drabužiais, susėdome prie stalo ir tylėdami pavakarieniavome. Naktį nusprendėme nemiegoti – norėjome būti su Igoriuku. Igoriukas laikėsi kaip niekad: atrodė, kad ne mes jį, o jis mus išlydi. Net bandė juokauti.

Artinosi rytas, o Igoriukas vis dar buvo gyvas – net neskaudėjo nesveikų inkstų (jam įgimta liga, iš Lenos paveldėta). Vienintelis dalykas, ko mes su Lena dabar troškome, kad jis nesikankintų, išeitų ramiai. Kad tai būtų ne koks nors uždusimas, ne „kraujas iš gerklės“. Dieve, kokie gi mes mėsos gabalai kažkieno rankose – daryk su mumis, ką nori.

Apie pietus Lena staiga ėmė melstis (ko anksčiau nepasitaikydavo) vonioje. Mano nervai irgi nebeišlaikė. Gal išties verčiau gerti, kaip buvo rekomenduojama? Bet nesinorėjo būti girtam tokią akimirką.

– Kodėl mums nepažiūrėjus „Jekaterinos iš Meksiko“?

Nustebę pažvelgėme į Igorį: jis turėjo omenyje serialą, kurį visi žiūrėjome jau pusę metų.

Iš tiesų tai buvo pats protingiausias sprendimas. Nors galbūt ir šventvagiškas.

Mes susėdome, įsijungėme televizorių (jau temo) ir staiga pajutome tylų (taip! taip!) džiaugsmą – tarsi nieko nebūtų, jokios „Likimų knygos“. Tarsi mes tiesiog susėdom, keturiese, kaip visada, šildydami vienas kitą kūnais ir šypsenomis. Mes iš tiesų šypsojomės. Atrodė, nieko negali atsitikti – joks uraganas neįsiverš į mūsų saugų pasaulį, jo nesugriaus.

Tik kai filmas baigėsi, vėl sugrįžo nerimas ir pojūtis, kad tai, kas neišvengiama, turės įvykti. Nesinorėjo tikėti. Troškau pasakyti sau, kad tai košmariškas sapnas. Košmariškas sapnas, ir daugiau nieko.

Stojo naktis. Sonečka užsnūdo ant sofos, o mes trise likome sėdėti, akis įsmeigę į televizorių, nieko (bent jau mudu su Lena, jaučiau ją) nebesuvokdami. Kada? Kada gi?

Baigėsi paskutinė Igoriuko diena.

(7) Norite – tikėkite, norite – ne, bet Igoriukas nemirė. Liko kelios minutės iki ketvirtos ryto (iki vidurnakčio „Likimų knygos“ leidėjo laiku), ir mes su Lena, apimti kažkokio siaubo ir kartu nujausdami stebuklą, įsisiurbėme akimis į elektroninio laikrodžio, kabančio ant sienos, rodykles. Prasidėjo paskutinė minutė...

– Igoriuk, – pasakė Lena, – sūneli...

Ji prisislinko prie jo, tarsi būtų norėjusi apsaugoti nuo likimo. Aš tylėdamas kramčiau lūpas. Nagi, na...

Kai išmušė keturias, mes – visi trys – krūptelėjome. Kažkas atsitiko.

– Tu gyvas, Igori? – aš vis dar netikėjau savo akimis.

Dar džiaugsmui neleidome prasiveržti – laukėme patvirtinimo: sukosi mintys, kad laikrodis vėluoja (nors vakar specialiai nustatėme), kad įvyko kažkokia klaida...

Tačiau praėjo pusvalandis, valanda – išmušė penkias. Igoris – gyvas, besišypsantis – sėdėjo prieš mus. Mes nieko nesupratome.

(8) „Likimų knyga“ kaip atsirado, taip ir išnyko. Pasirodo, jau prieš tris dienas jos pranašystės liovėsi pildęsi (pasaulis apie tai kol kas nežinojo – informacija nebuvo prieinama visiems). Dar po kelių mėnesių visi nusiramino įsitikinę, kad žmonės, kurie turėjo mirti per tą laiką, liko gyvi.

Mes su Lena tarsi iš naujo užgimėme – lyg būtų atsiradęs antras kvėpavimas.

– Važiuojam prie jūros! Rytoj pat! Viską velniop!

Kad taip anksčiau būtume be jokio pasiruošimo išvažiavę? Dieve, kaip norėjosi gyventi!

Nors, jei pagalvotum, kas pasikeitė? Gal tapome nemirtingi? Dabar net negaliu būti tikras, kad išgyvensiu iki tos datos, kuri man buvo skirta. Jau nekalbant apie aštuoniasdešimt ketverius Sonečkos metus. Bet iš kur staiga toks keistas lengvumas? Kodėl?

Kelyje

Tiesą sakant, viskas prasidėjo vieną rytą. Man paskambino ir pasakė, kad eičiau tokia ir tokia gatve iki tokio ir tokio posūkio. Nurodytoje vietoje stovėjo žmogus ir pasiuntė mane į kitą pusę eiti iki kito posūkio. Toje kitoje vietoje stovėjo dar vienas žmogus, kuris, pažvelgęs į mane, parodė, kur eiti toliau. Eidamas prie šešioliktojo punkto, ūmai savęs paklausiau: na, gerai, bet ką, tiesą sakant, darau? Nes, jei įsigilinčiau, nė nenutuokiu, kodėl einu. Suprantama, žinau, jog turiu eiti, jei jau man paskambino. Galų gale juk manęs prašė, ir aš, žinoma, sutikau. Bet visiškai neprisimenu, ko iš tikrųjų manęs prašė! Sakyčiau, jie tik paprašė nueiti ten ir ten, daugiau nieko nė nepaaiškinę. „Alio! Čia jūs? Malonėkit ateiti ten ir ten". „O kam?" „Labai reikia. Mes visi jūsų prašom". „Visi", – tai jau buvo kažkas, į ką negalėjau neatsiliepti.

Tiesą sakant, turėjau savų planų. Juk jau seniai esu „kelyje". Tą rytą rengiausi vykti pas Gavrilovą prekių. Tai dienai buvo numatyti keturi svarbūs ir septyni smulkūs reikalai. Bet aš nė nenakvojau namie! Šitai, sutikit, sunku suvokti, ir tas yra be galo keista. Nes kas gi aš toks? Eidamas nuo vienos nurodytos vietos prie kitos, tiesiog negalėjau savęs suprasti. „Labas. Aš jus atpažinau. Toliau jums Ne-

juodžemio gatve iki San Mari skersgatvio“. – „Ačiū“. Ir einu. Kažkas mane gena ir nepaleidžia: mandagus ir rimtas tonas, kuriuo kreipiasi mano palydovai. Galų gale juk jie šąla gatvėje! Belūkuriuodami manęs. Nors ir nesuvokiu prasmės, tačiau esu įpratęs vertinti žmogišką pagarbą ir žmogiškas pastangas. Sustatyti mieste šitokią galybę žmonių – nejaugi tas neturėtų prasmės? Tegul ir man nesuvokiamos? Tarkim, vienas žmogus – čia dar galėtų būti pokštas, lažybos. Bet, kartoju, „kelyje“ esu ne pirma para ir sutikau daugybę palydovų, skubu štai pas dar vieną. Tokių pokštų nebūna. „Malonėkit čionai. Ir prieisite Trijų Dramblių bokštą“. – „Ačiū“.

Kuo ilgiau einu, tuo geriau jaučiu svarbą to, ką darau. Pripažįstu, iki tos dienos mano gyvenimas priklausė man, bet jis buvo menkavertis. Ką reiškė prekės iš Gavrilovo? O tie prakiurę batai, kuriuos reikia nunešti remontuoti? Žinoma, visa tai mano: bet argi tai svarbu? Kas kita – „mano kelias“, kaip kad jį vadinu. Nors sau tarsi nebepriklausau, bet jaučiu kažkokią svarbą. Svarbą viso, kas vyksta. Nė nenoriu galvoti apie prasmę: juk, tiesą sakant, kas man darbo? Pajutau svarbą? Manyje kažkas įsižiebė. „Labas. Ačiū, kad atėjote. Dabar jums Nju Stritu iki Trigubų vartų“. – „Dėkoju“. Aš mandagus žmogus.

Kai pamąstai, tai pabaiga turi būti, nes yra tikslas. Juk negali šitiek žmonių užsiiminėti niekais, užuot vaikščioję į darbą. Savaime aišku, tikslas yra. Yra, ir greitai man atsiskleis. Paskambino man, o ne kam kitam. Kas aš toks? Kas aš per vienas? Štai dar vienas palydovas valgydina mane karštais sumuštiniais iš termoso. Puodelis stiprios kavos. Kas gi imtų dėl manęs leisti tokius pinigus, jeigu vis-

kas būtų nerimta? „O jūs, kaip čia pasakius...“ – sulaikau kvėpavimą. – „Man paskambino, – taria palydovas. – Mano vieta čia. Turiu jus pasitikti ir pavalgydinti. Kad turėtumėte jėgų eiti toliau“. – „A... Vadinasi...“ Žvelgiu į palydovą: jo akyse irgi atsispindi to, kas vyksta, svarbos suvokimas. „Iš kur gavot termosą?“ – „Man atnešė vienas žmogus“.

Apie tą žmogų nebeklausiu. Man aišku, kad jam irgi paskambino. Mums visiems paskambino. Kažkas parduotuvėje nupirko dešros ir duonos, kažkas pagamino karštą sumuštinį. Kažkas atnešė termosą. Ką reiškia gabalėlis dešros ir duonos? Koks čia nuostolis? Jei tau skambina ir tavęs prašo. Kodėl gi nepadarius. Prasmė? Nežinau: kam visuomet ieškoti prasmės. Tokią smulkmeną gali padaryti ir be jokios prasmės, nesigilindamas.

Einu toliau. Pirmą naktį miegojau kažkokiame bute. „Dabar truputėlį numigsite. Kad turėtumėt jėgų eiti“. – „Ačiū“. Ir mane nuvedė į kažkokį butą. Prieš užmigdamas žiūrėjau į nepažįstamą aplinką ir negalėjau suprasti, kur esu. Nepasakyčiau, kad neišgyvenau tam tikro siaubo, bet, antra vertus, man buvo malonu: taip, malonu. Truputėlį sukosi galva, nuo visko. Paslaptis – tai jau šis tas. Ir todėl nieko neklausinėjau pusryčiaudamas. Mačiau: jie vertino mano santūrumą. Kažkodėl net bijojau žiūrėti į juos: nesinorėjo. „Prašom įsidėti dar salotų“. Jie tiesiog man tarnavo. „Nesirūpinkit, ačiū. Viskas labai skanu“. Dabar jau nebeabejojau, kad jiems irgi paskambino. Jie atėjo į nurodytą vietą, pasitiko mane, paguldė miegoti, rytą pamaitino ir parodė, kur toliau eiti. Nesudėtingas uždavinys. Ką jie paaukojo? Tiesą sakant, nieko, kažkokias salotas. „Viso gero“. Atsisveikinam, paspausdami vienas kitam rankas. Mus kažkaip suartina tyla.

Kiek jau dienų esu „kelyje“? Sunku atsakyti į šį klausimą. Miestas, kuriuo einu, man pažįstamas. Bet dabar viskas atrodo kitaip. Kai einu pro taupomąją kasą, kartais prisimenu, kad ten guli mano pinigai, visiškai menkutė suma. Bet visa tai kažkaip toli. Žmonės tie patys, tik aš negyvenu jų gyvenimu. Mane valgydina ir guldo miegoti.

Dukart per dieną mane pasitinka sakydami: „Jei jums *reikia* – prašom pro tą arką, pirmos durys į kairę.“ Aš juk gyvas žmogus. Paskui paaiškina, kaip eiti toliau. Ko man reikia? Kai pagalvoji, tai visa ta sumaištis gatvėse dėl to, kad privalai kažką valgyti, kažkur miegoti, kažką apsivilkti. Bet aš turiu viską. Neseniai mane aprengė, tiesiog gatvėje, gražia, šilta striuke. Atšalo oras. Nepasakyčiau, kad manimi nesirūpintų. Mano kūnui – nieko netrūksta. Visuomet esu žvalus, nes vidurdienį paprastai pasiūloma „užeiti ir valandėlę numigti“. Jei man pakanka jėgų, atsisakau. Stengiuosi kilnumu atsiliepti į rūpinimąsi. Jei dėl manę tiek daroma, vadinasi, „mano kelias“ jiems labai svarbus. Tačiau, galvodami apie mane, jie, žinoma, nepaiso tikrųjų savo norų. Aš juos jaučiu. Jie man siūlo papildomą poilsį, bet jaučiu, kad jiems reikalinga visiškai kita – mano ėjimas. O poilsis reikalingas *man*. Ir aš, jei tik galiu, atsisakau.

Juk niekas manęs neverčia pildyti jų prašymo: esu laisvas žmogus. Aš pats išėjau, kai man paskambino, ir susitikau su pirmuoju palydovu. Tai kam gi imčiau su jais gudrauti, „ilsėtis“, išsisukinėti. Jau geriau tuomet visai pasitraukti iš kelio. Arba sąžiningai eiti, kiek leidžia jėgos.

Be abejo, galėčiau liautis ėjęs. Niekas manęs nelaiko. Niekas neseka paskui. Nuo palydovo prie palydovo kartais

einu valandą ar daugiau. Galėčiau palikti distanciją ir grįžti į savo gyvenimą, o kodėl gi ne? Galėčiau. Prisimenu savo gyvenimą – ima tankiai tuksėti širdis. *Mano* gyvenimas... Žinoma, jame kažkas buvo, kažkas yra. Bet tą tik dabar, kelyje, pajutau. O anuomet velniai žino kuo gyvenau. Atrodo, krimtausi dėl bulvių (jos supuvo sandėliuke, o aš nepastebėjau). Štai kaip. Jeigu ne „kelias“, taip ir nežinočiau, ką reiškia „mano gyvenimas“. Dabar žinau. Bet... Kažkaip nesinori. Grįžti. Kol kas. Mane baugina, jog jis be jokios paslapties. Viskas kažkaip aišku. Pernelyg aišku. Tiesą sakant, netgi bijau prarasti „kelią“. Štai prieisiu dar vieną palydovą, o jis man pasakys: „Ačiū jums. Viskas. Pakaks. Ačiū, kad mūsų paklausėte“. Aš kažkodėl bijau tos akimirkos. Vėl pasaulyje likti vienam. Netekti *svarbos*. Kol kas žinau, kad darau kažką svarbaus (nors ir nesuprantamo): mane pasitinka, maitina, rengia, guldo miegoti, lydi. Esu kažkas, tas akivaizdu. Na ir kas, kad nieko nesuprantu? Dėl to ne mažiau jaučiu svarbą, netgi priešingai. Jaučiu, kaip į mane *žiūri*: daugybių daugybė žmonių. Tai ir yra ypač vertinga. O „mano gyvenime“ niekas į mane nežiūrėjo (nekalbu apie keletą artimųjų). „Mano gyvenime“ aš, tiesą sakant, buvau niekas. Taip man atrodė.

Manau, svarbiausia – eiti toliau: tai geriau, nei gyventi. Gyvenime per daug viskas atpalaiduota ir sudėtinga. Kelyje esu susikaupęs ir nekalbus. Viskas paprasta. Aš – kaip strėlė. Štai to ir bijau: kad, padėkojęs „visų vardu“, kažkuris palydovas išnyks už kampo. Neturiu nei „jų“ adreso, nei telefono: netikėtai atsiradę mano gyvenime, jie taip pat netikėtai gali išnykti. Tuomet aš liksiu be nieko. Tai yra, su „savo gyvenimu“. Bijau tos akimirkos: vienas sveti-

mame (tai yra, „mano“) mieste. Visa staiga priartės, taps pernelyg apčiuopiama, vėl mane žeis. Kiekviena smulkmena. Kaip kad būna „gyvenime“. Dabar aš einu, ir manęs neįmanoma pasiekti. Bet einu todėl, kad mane pasitinka ir nurodo, kur eiti toliau. Kad tik nenutrūktų grandinė. Neseniai atėjau į nurodytą skersgatvį ir pašiurpau – ten niekas nelaukė. Nežinojau, ką bedaryti: stovėjau sutrikęs. Teliko vėl pradėti *„gyventi“*. Bet aš jau atpratau, ir netgi nebenorėjau. Ką reiškia „vėl eiti į parduotuvę“. O ką „skambinti direktoriaus pavaduotojui“. Ką „adyti kojines“, „eiti tartis“, „belstis“, „bijoti vėluotis“. „Kelyje“ niekuomet nebijojau pavėluoti: man nebuvo pasakyta, kokiu greičiu turiu eiti. Aš tiesiog ėjau: o jei skubėjau, tai savo noru, kilnių paskatų vedamas. Ne, kažkaip negalėjau įsivaizduoti, kad vėl imsiu „gyventi“. Kažkoks siaubelis, ne kitaip. Tačiau kita vertus: kas man beliko? Nuo šiol niekas nepavalgydins, neaprengs, niekas nepasirūpins mano miegu. Gyvenimas – tai rūpesčių pasaulis.

Laimei, greitai supratau, kad supainiojau skersgatvius. Praėjęs dar kvartalą, atsidūriau sankryžoje, kur manęs jau laukė palydovas. „Eime. Patalas paruoštas“. – „Ačiū. Neverta taip rūpintis“. Kaip man staiga palengvėjo!

Tiesą sakant, tebebuvau žmogus: man netgi rodė videofilmus prieš miegą. Įjungdavo „Vakaro žinias“. Aš neatsilikau nuo gyvenimo. Bet visa tai kažkaip manęs nelietė. Tai buvo kaip maistas, kaip miegas. Mano psichika reikalavo informacijos, ir man jos davė. Ir man buvo gera: nejaučiau dvasinio alkio. Kartais palydovas nuvesdavo mane į spektaklį! Kartą, pirmajam mėnesiui besibaigiant, savo patale aptikau moters kūną. Minkštą, šiltą. Rytą jo nebebuvo. Tai tebuvo

kūnas. Neturiu jokio supratimo, ar tos moterys ateidavo pas mane, kai joms „paskambindavo“. Juk to jau nebepavadinsi „smulkmena“. Tai ne „salotos“, ne „termosas“. Bet, kartoju, stengiausi laikytis kuo toliau nuo „prasmės“. Jie mane visokeriopai globojo: juk dariau tą, ko manęs prašė telefonu. Savanoriškai. Buvau jiems kažkodėl reikalingas.

Nei moterims, nei valgiui neteikiau ypatingos reikšmės. Ypatingą reikšmę tas galėjo turėti gyvenime, bet ne „kelyje“. „Kelyje“ svarbus buvo pats kelias. Kartą sutikau žmoną: ji manęs nepažino. Nieko keisto: juk vilkėjau ne savais rūbais. Ir, manau, prabėgo daug metų. Ji paseno. Ji irgi buvo „mano gyvenimas“. Aš jau norėjau prieiti ir ją apkabinti, bet kažkas mane sulaikė. Apkabinti – tai reiškė sustoti, nenueiti pas dar vieną palydovą. Juk visąlaik sukiojausi tame pačiame mieste. Giminaičiai, buvę pažįstami, bendradarbiai kur buvę kur nebuvę pasitaikydavo mano kelyje. Bet kažkodėl nė vienas manęs neatpažindavo. Turbūt žmogus „kelyje“ kitoks nei „gyvenime“, jis kažkaip keičiasi. Visai kita vidinė būsena. Jie praeidavo pro mane – kartais užkliudydavo alkūne. Bet aš jau nebegalėjau susilieti su jais. Jie buvo kažkokie tolimi. Kol aš negyvenau, jie buvo tolimi. Mane gąsdino susirūpinimas: susirūpinimas jų akyse. Jie skubėjo ir jų akys buvo sklidinos susirūpinimo. O kojas dėliojo kažkaip automatiškai. Aš irgi savotiškai skubėjau, bet vidumi likau švarus. Nebuvau perkrautas prasme. Tuo tarpu jie pernelyg gerai save suprato.

Staiga prie tilto sutikau savo dukterį. Supratau tą iš apgamo ant jos veido. Ir tos pilkos akys, jos buvo visai tokios pat, kaip mano. Iš pradžių nesupratau, kodėl ji stovi ir žiūri į mane. Įpratau, kad manęs neatpažįsta. Mano širdyje

sukirbėjo baimė. Ką, tiesą sakant, jai pasakysiu? Kad man kartą paskambino ir aš sutikau? Juk ji nieko nesupras. Kiek jai metų? Ji jau kone suaugusi moteris.

Priėjau prie jos, nes kažkur ten, kur ji stovėjo, manęs turėjo laukti dar vienas palydovas. Ir ūmai viską supratau: dukra žiūrėjo į mane atpažindama. Bet drauge ir neatpažindama: tebelikdama kažkaip beviltiškai toli. „Eime. Patalas paruoštas". – „Ačiū. Neverta vargintis". Tą naktį nakvojau savo namuose. Bet tai nebuvau aš. Mano žmona ir mano duktė bėgiojo aplink mane, stengdamosi patarnauti. Jos, be abejo, žinojo, kas aš toks, kaip ir aš žinojau, jog tai mano žmona, kai sutikdavau ją gatvėje. Bet tik tiek. Jos žvelgė į mane taip, tarsi matytų sapne: būtent taip. Ir iš jų akių dvelkė kažkoks nesuprantamas šaltis. Jų gyvą jausmą gožė šaltas abejingumas. Rodės, dar akimirka – ir mes pulsime vienas kitam į glėbį. „Prašom, dar salotų". – „Ačiū. Viskas labai skanu". Aš žinojau apie tuos jų jausmus. Bet jie neturėjo galios. Galios joms, galios man. „Jums Aštunta Tramvajų iki Aukštosios mokyklos pastato". – „Ačiū". Duktė pasuko į viena pusę, aš – į kitą. Kai jau buvau beprieinąs Aukštosios mokyklos pastatą, mane ėmė purtyti drebulys. Taip jos ir nepriėjęs, atsisėdau ant kažkokio suolelio ir pravirkau. Ten kaip tik nieko nebuvo. Išsiverkęs leidausi tolyn.

Man regis, kada nors pasieksiu tikslą. Dar vienas palydovas nusives mane ne į savo namus, o ten, kur sėdi *jie* – tie, kurie man paskambino. Kurie paskambino palydovams. Paskambino mano žmonai ir dukteriai. Ir man viską paaiškins. Tie, kurie iš manęs atėmė gyvenimą. Ir tuomet... tuomet aš suprasiu, ką reiškia „kelias" ir kam jis reikalingas. Suprasiu viską.

Galas

Nikodimovai jau buvo šešiasdešimt, kai ji pastebėjo kraujingas išskyras. Iš pradžių į tai ji neatkreipė dėmesio, bet štai oda paakiuose pasidarė glotni. Pati savaime. Nikodimova buvo maloniai nustebinta. Kažkaip norėjosi gyventi ir džiaugtis. Paukšteliais, pavasariu. Rytą, maudydamasi po dušu, ji apstulbdama aptikdavo savo kūną. Žinoma, nebe pirmos jaunystės, su šen bei ten nukarusia oda, bet vis dėlto dar nepraradusį formų, pakankamai stangrų, lankstų. Nesulenkdama kelių, ji pirštais pasiekdavo pėdas, ir vandens srovė maloniai barbendavo į stuburo slankstelius ir juosmenį, šilta čiurkšle nutekėdama per sėdmenis ant šlaunų.

Kurį laiką Nikodimova ir pati sau neprisipažino, kad kūnas jai teikia malonumą. Juk ji turėjo sūnų ir dukterį, kurie jau irgi buvo tėvai, ir jai derėjo būti senele, niekuo daugiau. Ir gėda, nepadoru mylėti savo šešiasdešimtmetį kūną po dušu. Šiltas vanduo, srovendamas tarp krūtų, ant pilvo ir tarp šlaunų, glamonėjo Nikodimovą kaip tikras meilužis. Taip, kai kurios kūno vietos atgavo buvusį jautrumą, be jokios abejonės. Ir net ėmė norėtis kažko beprotiško. Velniai žino kas, kai pagalvoji.

Ir Nikodimova gyveno toliau, nekreipdama dėmesio. Bi-

jodama naujos savęs, bijodama sugriauti savąjį motinos ir senelės įvaizdį akyse tų, dėl kurių ji tik ir egzistavo.

Bet neilgai trukus duktė, Marina, pastebėjo pokyčius veide ir eisenoje. „Tu jaunėji, mama, ar ką?“ – tarė ji kažkaip nemaloniai nustebus. Ir Nikodimova sujudo sukruto, nebežinodama kur dėtis. Atrodyti iškaršusia sene jai taip pat nebuvo reikalo, tačiau bėgioti kaip jaunamartei šalia dukters irgi kažkaip nepadoru.

Ir savo moteriškus paketus, kuriuos vėl ėmė pirktis vaistinėje, ji slėpė nuo viso pasaulio, kad, gink dieve, niekas nesužinotų. Juk tai nenormalu, kai tau šešiasdešimt.

Tuo tarpu seniokiškos duobės ant sėdmenų dingo, krūtinė vos vos, bet kilstelėjo į viršų, sustamantrėjo. Nikodimova pasidarė gundanti, nors to ir netroško. „Mama, tu kažkaip nepadoriai vaikštai“, – kartą nebeiškentusi tarė duktė. O Nikodimovai taip savaime išeidavo, kad gražiai suapvalėję klubai ėmė po sijonu krypuoti it du arbūziukai tai vienon, tai kiton pusėn. O kadangi pastaruoju metu jos nugara išsilenkė (mentės virš sėdmenų – kaip du sparneliai), tai judesių grakštumas tapo neapsakomas, o vieta, kur krypavo arbūziukai – labai smarkiai ėmė kristi į akis. Vos tik praeis Nikodimova gatve – taip vyrai ir atkreips į ją dėmesį, instinktyviai pažvelgs, o dar ir sustos. Nikodimovai dėl to negarbė (nors širdis kažkodėl ima daužytis kaip pašėlus). Iš pradžių jos vienmečiai ir kiek jaunesni, o po to ir visai jauni vyrai. Kaimynės „šu-šu“, „šu-šu“. Gėda.

Po metų ji pažvelgė į save veidrodyje ir aiktelėjo. Raukšlių visai nebeliko. Baisu prisipažinti, bet ji atrodė beveik kaip duktė, tai yra, penkiolikos metų – kaip nebūta. Kaž-

koks stebuklas. Ir tos moteriškos dienos – kaip reikiant, kaip jaunystėje. Su natūraliu skausmu ir viskuo, kaip pridera. Gydytojai irgi nesupranta. Šneka kažką apie smegenis, hormonus.

Keturiasdešimtmete Nikodimova pabuvo metus ar kiek ilgiau, gąsdindama pažįstamus ir gimines. Džiaugdamasi savo kūnu, jaunyste, bet siaubingai kentėdama dvasiškai. Visi tik aikčioja, kai ją pamato. Ir kažkodėl tirta iš siaubo.

Nes neilgai trukus visi pastebėjo, jog ji atrodo jaunesnė už dukterį, gerokai jaunesnė. Skruostai paraudo, akys spinduliuoja sveikata, lūpos pačios savaime visuomet šypsosi. Anksčiau iki juosmens karojusios krūtys sumažėjo iki nepadorių mergiškų matmenų. Speneliai stirkso kaip šešiolikmetės. Dukra su sūnumi jau nežino, ką ir besakyti. Anūkai tik akis sprogina į senelę-mergaitę. Visų žvilgsniuose vien tik nuostaba ir siaubas.

Nikodimova vėl kreipėsi į specialistus – vėl nieko. Sako, kažkoks „atgalinis procesas prasidėjo“, sutriko senėjimo mechanizmas ir panašiai. O padaryti nieko negali. Tai ką Nikodimovai – kartis? Vis dėlto ne mirtina liga, o veikiau priešingai. O čia dar kažkoks vaikinas prie jos prikibo, visai dar pienburnis, jaunesnis už jos sūnų. Vadina ją vis „Lenočka“ ir sekioja iš paskos. Verkia, kankinasi iš meilės. Jam jau paaiškino, kiek jai metų – jam tas nė motais. Jis tiki tik savo akimis ir daugiau niekuo. Kartą, sėdėdama su juo ant suoliuko (vis dėlto pritykojo parke), Nikodimova ūmai suprato, jog visiškai neteko proto. Todėl, kad pasijuto būtent ta Lenočka, į kurią taip atkakliai kreipėsi ir kurią mylėjo vaikinas. Tarsi ji nebūtų turėjusi vaikų ir anūkų, tarsi nebūtų turėjusi nieko. Ir – kaip stačia galva į vandenį – puolė ji

verkdama ant kaklo tam vaikinukui, glostančiam jos rankas. Jis bučiavo ją švelniai, akis ir kaklą, o Nikodimova alpo iš laimės, užtvindžiusios visą esybę. Ji jauna! Jauna! Ji pamilo! Ji gyvena! Iš naujo!

O kadangi ilgiau taip negalėjo trukti: gyventi tarsi jaunai mergaitei greta į motinas tinkančios dukters buvo neįmanoma, – Nikodimova susikrovė daiktus ir išvažiavo ten, kur ją kvietė Alioša, tas vaikinukas. Ir jos artimieji, nors ir buvo priblokšti tokio poelgio, širdies gilumoje vis dėlto apsidžiaugė ir net pritarė. Mat nebeliko jėgų kęsti aplinkinių žvilgsnių ir nuostabos šūksnių. Visus kažkodėl kaustė siaubas, pamačius Nikodimovą tapusią dvidešimt penkerių metų mergina.

Mieste K., į kurį pabėgo Nikodimova, ji gyveno visavertį lytinį gyvenimą su savo Alioša, kiekvieną naktį šaukdama iš primityvios, fiziologinės, bet užtat tokios stiprios, tokios tikros laimės. Ir Alioša ėjo iš proto. Tačiau neilgai trukus jis pastebėjo, kad Nikodimova pasidarė visai jaunutė, gerokai jaunesnė už jį: taip kad jis jau vos surasdavo tamsoje jos krūteles, o jos klubai prarado moterišką patraukluma, kaskart vis labiau panėšėdami į berniokiškus. Tai čia, tai ten kyšojo kaulai.

Nikodimova sutriko. Apgailėtina, ji verkė, žiūrėdama į savo kone paauglišką liesutį kūną, su ilgomis kaulėtomis galūnėmis, įdubusiomis akimis. Bet ką ji galėjo padaryti? Greitai Nikodimova pastebėjo, kad jos dienos vėl tapo nereguliarios, o kartą, įjungęs šviesą, Alioša suriko iš siaubo. Jo lovoje gulėjo nepilnametė, beveik vaikas, ir žiūrėjo ištikimo šunelio akimis. „Kas tau darosi?“ – „Nežinau, Aliošenka, – pravirko Nikodimova. – Nepalik manęs“. – „Bet

kaip aš su tavimi gyvensiu? Tu juk visai vaikas". – „Nepalik manęs, prašau".

Alioša nepaliko Nikodimovos, bet po truputį liovėsi gyvenęs su ja kaip su moterimi. Nikodimova taip sumažėjo, kad nieko iš tiesų moteriško, kuo būtų galima pasinaudoti, joje nebeliko. Krūtelės ir klubai dingo, o išlikusioji moteriška prigimtis nebeatitiko nei Aliošos amžiaus, nei ūgio. Alioša dar kurį laiką terliojosi su Nikodimova, iš to patirdamas vien tėvišką pasitenkinimą. Bet paskui vis dėlto nebeištvėrė: kai Nikodimova pasidarė visai vaikas. Šiaip ne taip paaiškinęs situaciją, jis verkdamas atidavė Nikodimovą į vaikų namus, o pats netrukus vedė bankininko dukrą.

Nikodimovos sąmonė sparčiai keitėsi. Nors ji atsiminė visą savo gyvenimą, tačiau, žaisdama su kitais vaikais kaladėlėmis, ji negalėjo jaustis nei senele, nei motina. Visa tai, nors ir egzistavo, bet atrodė kažkoks tolimas sapnas. Mažutis jos kūnelis gyveno savo gyvenimą: jam reikėjo nuolat judėti, džiaugtis. Ir Nikodimova su didžiausiu malonumu kiaurą dieną lakstė po kiemą su kitais vaikučiais, pešėsi, laipiojo po medžius (už ką ją smarkiai išbarė auklėtoja). Ji kažkaip užmiršdavo, kas ji tokia, iki valios mėgaudamasi sveikata ir gyvenimu. Tik retsykiais stabtelėdavo, perverta sąmonės strėlės: ir tuomet pasidarydavo nepanaši į kitus vaikus. Tarytumei ta, tolimoji senelė Nikodimova, būtų beldusis iš praeities ir kišusi pro duris savo seniokišką galvą. Bet štai dėmesys vėl nesąmoningai nukrypdavo į šalia bėgiojančius vaikus, ir ilgam laikui bet kokia sąmonė išnykdavo.

Greitai Nikodimovą perkėlė į jauniausiąją grupę, nes ji dar labiau sumažėjo. Bet ir ten ji ilgai neužsibuvo. Dar po

metų specialioji komisija pasitarus pasiuntė Nikodimovą į kūdikių namus. Tai yra į namus, kur laikomi visai mažyliai, tarp jų ir naujagimiai. Nikodimova vos vaikščiojo, griuvinėdama. O po kokio mėnesio ėmė ropoti keturiomis. Dabar iš jos ankstesniosios sąmonės beveik nieko nebeliko. Kai ją maitindavo iš buteliuko, ji jau nieko nebesuvokdavo: neatsiminė nei savo vaikų, nei anūkų, nei Aliošos.

Keisčiausia, kad greitai Nikodimova iš viso dingo iš kūdikių namų. Kaip paliudijo auklė, Nikodimova tą vakarą buvo panaši į ką tik gimusį naujagimį. Nenorėjo imti žinduko. Kai kitą rytą priėjo prie jos – lovelė buvo tuščia.

Iki tol Nikodimovos jaunėjimas vyko pagal normalią laiko tėkmę, nors ir į priešingą pusę. Bet nuo šiol ką nors suprasti ir paaiškinti pasidarė iš viso nebeįmanoma. Nes Nikodimova anaiptol neišnyko kūniškai, kaip buvo galima pamanyti. Ir pojūčiai, ir jausmai, ir kažkokie sąmonės blyksniai išliko. Tik ji neregėjo šviesos, patogiame šiltame maiše palaimingai sūpuodamasi į taktą judančiai būtybei, daug galingesnei už ją pačią.

Autorius

Kai rašytojas kuria personažą-rašytoją, jį belieka užjausti, kaip išsisėmusį literatą. Bet juk autorius, kuris sugalvojo mane, rašytoją, ir dabar rašo, užsikniaubęs ant stalo, tai – autorius: jis mane rašo, ir aš kalbu, judu, galvoju. Tiesą sakant, esu paveikslas. Bet tuo pat metu aš esu aš, visiškai gyvas žmogus, turintis šeimą, namus ir t. t. Iš tiesų esu gyvas, bet drauge, ir tą puikiai suprantu, esu niekas. Esu, taip sakant, autoriaus fantazijos vaisius. Bet drįstu tvirtinti, dėl to mano būtis nesiliauja buvus manąja: netgi visiškai realia ir netgi tam tikru atžvilgiu vienintele. Štai dabar geriu kavą: nejaugi turėčiau nepasikliauti to gėrimo skoniu? Manyti, kad antai šis mažas puodelis – rudas, glotnus, šiltas – iš tikrųjų neegzistuoja? Juk iš esmės apie kokią tikrovę kalbame! Dėl to, jog autorius turi savo tikrovę, manoji nė kiek nesumažėja: netgi, sakyčiau, priešingai. Kuo daugiau autorius ten, savo tikrovėje, kuria, tuo daugiau aš gyvenu.

Po teisybei, nesijaučiu esąs kažkoks paveikslas – gyvenu visavertišką žmogišką gyvenimą. Ir vaikai visaverčiai, ir šiaip visa kita. Kartais man net atrodo, kad autoriaus iš viso nėra: jis neegzistuoja realybėje. Todėl kad – iš kurgi aš, tiesą sakant, ištraukiau, kad mane kuria, kad esu ne pats

savaime? Na, kaip čia pasakius, juk tai greičiau spėjimas, taip. Kartą kažką ten rašinėjau ir staiga suvokiau, kad aš pats su visais savo raštais esu kuriamas. Va tą pačią akimirką. Mane toks apėmė siaubas, garbės žodis. Ne, aš tikiu savo paties akimis ir ausimis, štai jos – veidrodyje. Žiūri ir klausosi. Bet, kita vertus, – ar gali, jei pagalvotum, šventai tikėti? Tom savo akimis ir ausimis? Juk daugelis tiki šventai, aš tą pastebėjau. Eina sau gatve žmogus ir šventai tiki, kad jis yra ir kad niekas jo nekuria.

Paaiškinsiu, pasitelkdamas savo paties kūrybą. Štai sėdžiu, kuriu – o štai eina gatve mano herojus: vienas universiteto profesorius. Kaip tik po psichologijos paskaitos (jis – psichologijos daktaras). Tai štai jis sau eina – aš aprašinėju, kur jis eina, kur skuba, kokie žemiški jausmai, rūpesčiai jį lanko, ir visa kita. Apskritai siužetas sau rutuliojasi. Užuomazga, atomazga, na, jūs suprantat. Ir čia man tik cinkt į galvą: juk tas mano herojus gyvas! Iš tiesų. Kažkur ten sau gyvena: na, mano vaizduotėje, kurgi kitur. Tai aišku. Bet juk jis mąno, kad gyvena pats savaime, be manęs: štai koks spėjimas mane priblokė, kad, vadinasi, aš, lygiai taip pat kažkieno kuriamas, tariuosi, kaip ir mano herojus profesorius, esąs pats savaime. Vadinasi, gyvenu sau, valgau, geriu, šį bei tą rašinėju, vaikų prasimanau, auklėju... Gyvenu, vadinasi, ir gyvenu. Ir mano herojus gyvena.

O čia dar viena mintis tiesiog blokšte pribloškia: tai kaip čia dabar – jeigu mano herojų koks nors skaitytojas stebės, tai ir apie mane netrukus perskaitys? Apie visas mano mintis ir jausmus? O tai – juk negalite prieštarauti – skirtingi dalykai: gyventi pačiam sau ir žinoti, kad galbūt tuo pat me-

tu, kai kažką labai intymiai sau galvoji – kas nors ten, savo realybėje, šitame tavo intymume nebylus egzistuoja. Ne toks jau ir neigiamas jausmas (malonu dar kažkame gyventi), bet ir ne itin malonus. Todėl, kad minčių visokiausių pasitaiko: kartais tokių dalykų prisigalvoji... Kartais, tamsią naktį sėdėdamas prie stalo ir skaitinėdamas juodraščius, garbės žodis, imi ir pagalvoji: o juk aš genijus. Ne, be juoko. Juk visa tai, velniai rautų – tikros mintys, tikras polėkis, tikras stilius. O kuo tas iš esmės prasčiau už tą, ką sukūrė klasikas K. ar klasikas N.? Paprasčiausiai jie gyveno anuomet, ir jau spėjo prabėgti nemaža laiko. Juk klasikas K. *kažkada* lygiai taip pat, kaip ir aš šiandien, sėdėjo, sklaidydamas dar neišspausdintą rankraštį, dar nė joks neklasikas, o šiaip – kažkoks visiškai niekam nežinomas literatas, taip sakant, visuomeninis nulis. Ir štai jis sau sėdi, abejonių kamuojamas, ir staiga jam ima rodytis, kad jo kūriniai, velniai rautų, tai juk... Na, aišku, kas jam ima rodytis. Na, o paskui prabėga laikas, dabartis virsta praeitimi: o praeityje net kažkoks katiliukas ar vėduoklė tampa „klasikiniai“, jaudinantys: juk vis dėlto praeitis! „Miela miela praeitis“. O čia jums ne šiaip koks nors katiliukas – čia literato K. archyvas: o jame iš tiesų nekvailos mintys, iš tiesų kilnūs jausmai. O fantazija? O jo nesibaigiantys ieškojimai? Drąsa? Juk, velniai griebtų, gilu, ar ne? O be to – jis susitikinėdavo su klasiku N.: jūs tik pagalvokit. Jie gyveno drauge ten, toje praeityje.

Štai sėdi kartais sau – ir štai taip galvoji apie kokį nors klasiką K.: kad jis, po šimts, kol nenumirė, nebuvo joks ten klasikas, o tik ne itin pripažintas ir gerokai primirštas literatas, kaip kad šiandien aš. Na, tarkim. Ir, vadinasi,

visiškai dėsninga pamanyti – rytoj, ko gero, ir iš manęs padarys klasiką. Ne, be juokų. Štai taip paims ir paskelbs mano dienoraščius, mano laiškus – surinks visa, ką parašiau, susiieškos menkiausią straipsnelį žurnale. Juk spausdinami net ir vadinamųjų „paprastų žmonių" dienoraščiai ir laiškai: jau taip visiems įdomu, kaip ten prieš šimtą metų žmonės gyveno. O po šimto metų – ir aš kažkam būsiu šimtametė senovė, argi ne? Aš ir pats su malonumu šiandien perskaityčiau paprastos virėjos laiškus – jeigu ta virėja gyveno, sakykim, senovės Graikijoje. O juk po dviejų tūkstančių metų, niekur nuo to nedingsi, aš kažkam būsiu siaubinga seniena.

Taip kartais užsisvajoji, sėdėdamas krėsle (o už lango – naktis): tarsi visa tai jau būtų įvykę. Ir visiškai negalvoji, kad tuo pat metu kažkas ramiausiai *skaito* – tiesiogine šio žodžio prasme – tavo mintis. O tai tik pavyzdys: štai kokios mintys kartais aplanko žmogų.

Viena mane ramina: tegul kas nors ir nusišaipys: oho, tik pamanykit, kur taiko – tik pamanykit, jis genijus! Nusišaipys kas nors sėdėdamas *savo* kėdėje ir skaitinėdamas apie mano gyvenimą, bet juk pats jis manęs nepažįsta: štai kas svarbu. Nors ten, po teisybei, turbūt mano pavardė nurodyta ir visa kita, bet ką reiškia pavardė – tik žodis. Vis dėlto ne aš pats: juk galiu turėti ir bendrapavardžių. O be to – kur jis mane skaito, kas jis toks, kokiame pasaulyje gyvena? Aš paprasčiausiai žinau, kad yra autorius ir kad yra skaitytojas, ir esu aš, paveikslas, tačiau visi mes, nors ir būdami kažkaip susiję, esame iš skirtingų pasaulių.

Štai, tarkim, autorius: kas jis? kur jis? Neturiu jokio supratimo. Štai parašiau sau knygelę – nuėjau su ja pas leidė-

ją: na, visokios ten derybos – tai sėkmė, tai nesėkmė. Tai juk suprantama. Jei spausdina – lauki rezonanso. Jis arba yra, arba nėra, arba, jei yra, tai ne toks, kokio laukei. Tavęs nesuprato ir visa kita: įprastas dalykas. Trumpai tariant, štai koks tas literato gyvenimas: kuo ten jį rytoj pripažins ir kuo jis save laiko – bet štai dabar yra taip, kaip yra. Ir vėlgi – vaikai, dvi mano dukrytės, žmona, visa kaip priklauso. Visokia ten buitis, pinigų problema... Štai mano pasaulis: kad ir koks būtų, bet priklauso man. Kuo čia dėtas autorius, kuris mane ir mano gyvenimą rašo? Kuo čia dėtas skaitytojas, kuris apie tą gyvenimą skaito?

O jie yra – ir vienas, ir kitas. Tai man irgi suprantama. Paprasčiausiai jie – savo pasauliuose. Kaip antai mano herojus profesorius, beskubąs po paskaitos namo – savo pasaulyje. Sutikite, tai ir žavu, kad visų mūsų keliai nesusikerta: nors kartais mes paleidžiam į pasaulį vienas kitą. O kitaip aš neištverčiau, kad kas nors mano jausmuose ir mintyse būtų. O šiaip, jei tu, taip sakant, esi iš kitos plokštumos – tai kodėl gi ne: jeigu aš tavęs vis tiek nesusitiksiu savo pasaulėlyje, tai būk tu jame kiek širdis geidžia. Man nuo to net ir geriau: žinoti, kad esi ne vienas. Man netgi geriau, kad esu kuriamas, garbės žodis. Pirmiausia – sieloje kažkaip ramiau. Sykiais pareini namo, na, tiesiog prislėgtas, nesavas: nežinai ko griebtis. Kaip patrakęs – bėgiojai šen bei ten, bandei kažką daryti: sėdi ir mąstai – gal dar ką galėjai? Gal ką nors ne taip padarei? Čia tau ir neviltis, ir dvejonės, ir nesąmoningi valios protrūkiai. Kartais apima tokia būsena, garbės žodis. Štai net ir „likimo smūgis“ – kas tai? Br-r.

Ir va tokią akimirką imi ir plekštelėji sau delnu per kaktą: garbės žodis. Galvoji sau, ko čia aš dabar puoliau į tokią

neviltį – juk aš esu kuriamas! O kūrėjas – jis tai viską žino, kas ten, ateityje. Ir tai jis mane tarsi privertė padaryti tai, ką jau pridariau: ir visa, kas man nutinka, visa įeina į sumanymą ir siužetą, argi ne? Juk iš savo patirties žinau, kaip būna: štai, tarkim, mano herojus profesorius. Aš juk gyvenu jo jausmais, mintimis, kada jis eina namo. Aš jį kiaurai matau: ir jo tylią laimę šeimoje, ir laisvos kūrybos ilgesį, ir priekaištus pačiam sau, nagi, kaip tu čia dabar, šitiek svajų turėjęs nepriklausomas mąstytojau, tapai universiteto žiurke, kalės tu vaike, lakstai į posėdžius ir drebini kinkas prieš rektorių. Na, šitaip pats sau sako mano herojus-profesorius: eina po paskaitų namo ir štai kokie įvairiausi jausmai įsižiebia. O namie jo laukia žinia, kad susirgo duktė ir buvo skubiai nugabenta į ligoninę. Apie tai jis dar nenutuokia – tik aš žinau. Ir aš iš anksto dėl profesoriaus kremtuosi: kaip dėl artimo žmogaus, garbės žodis. Todėl, jog žinau *kas* jo, nugrimzdusio į savo problemas, laukia po pusvalandžio. O kitaip nevalia: tokia jau gyvenimo ir tų sąlygų, kuriose turi pasireikšti charakteris, logika.

Ir štai sau įsivaizduoju: pareina mano profesorius namo, o ant slenksčio – apsiverkusi žmona:

– Katečka ligoninėje.

Na, profesoriaus širdis tik tuk-tuk-tuk.

– Kas nutiko?

– Nežinau, nualpo virtuvėje, vos atgaivinau. Gydytojas sakė, kažkas širdžiai.

– Širdžiai? Negali būti? Kur ji dabar?

Na, toliau nebepasakosiu: galima įsivaizduoti, į ką pavirsta profesoriaus gyvenimas. Mintis, jog netapo Froidu,

jam kuriam laikui išgaruoja iš galvos: ir jau visiškai kitkas jį ima kankinti. Juk jis savo Katečką taip mylėjo! Kaip tik dabar, kai duktė ligoninėje, kažkodėl prisimena kaip ji, dar visai mažytė, bėga prie jo šaukdama „T-ėtu-uk!“ Ir puola ant kaklo, o šalia stovi lagaminas, pilnas dovanų jai...

Na, kaip jau sakiau, neimsiu pasakoti, kaip ir ką jis dar jaučia. Trumpai tariant, žmogaus charakteris, likimas ir visa kita. Ir štai jis, tas profesorius – juk jis nugrimzdęs iki ausų savo pasaulėlyje ir jį užplūdusiuose jausmuose: tai juk tiesa. Na, visai kaip man būna, kai koks nors stresas užgriūna. Ir argi jis krestelės galvą, ar prisimins, pamatęs apsiverkusią žmoną ant slenksčio: o juk mane kuria! Juk visa tai sukurta!

Ne, jis neprisimins. Jis dar, ko gero, ims daužyti galvą į sieną. Arba paprasčiausiai atsisės ir sėdės virtuvėje kaip nesavas.

Arba štai kitas atvejis: neretai tave pastumia gatvėje. Juk smulkmena. Ima ir apšaukia: visai už nieką. Tavyje sukyla visokie ten jausmai. Oi, kaip rimtai žmogus žiūri į viską, kas jam nutinka! Asmenybė, nuoskauda ir visa kita – tai suprantama. Bet ir vėl: kas yra asmenybė? Kas tie mūsų jausmai? Ir kodėl, po teisybei, profesorius – tai profesorius, o ne batsiuvys?

Visgi, jei pagalvoji, tai ir jausmus, ir pačią profesoriaus asmenybę aš pats sukūriau. Toks jau sumanymas. O visokie ten profesoriaus susidūrimai su chamizmu gatvėje – tam, jog parodyčiau pilnakraujį žmogų: kad jis gyvas, tas žmogus! Kad jo gyvi nervai, gyvos reakcijos. O profesorius – jis širsta, žinoma: dėl to, kad jį, profesorių, kažkas stumdo ir neatsiprašo. Ir dar jis širsta ant savęs: dėl to, kad

visa tai smulkmena, į kurią nevertėtų kreipti dėmesio.Tai silpnybė – širsti dėl tokių smulkmenų: štai profesorius ir širsta, kad yra toks silpnas.

Štai ir vėl – apimtas tokių jausmų, profesorius neėmė ir nepagalvojo: va aš širstu ir negaliu nieko su savimi padaryti, tas tiesa. Bet gal taip ir reikia? Trumpai tariant, būtų geriau ėmęs ir supratęs, kad yra kuriamas. Kaip jam būtų palengvėję! Jeigu visi jausmai sukurti pagal jo charakterį (vėlgi – sugalvotą), tai kur čia, tiesą sakant, žmogaus kaltė? Visa, kuo gyvena profesorius, yra jo ir drauge tarsi ne jo. Būtent taip! Yra autoriaus. Autorius pripildė paveikslą visokių jausmų ir netgi kančių, o paveikslas, užuot supratęs, kad yra kiekvieną akimirką kuriamas, gyvena kaip neregys, pernelyg rimtai vertindamas kiekvieną savo jausmą. Garbės žodis. Tai, man regis, neprotinga ir netgi paika. Nematyti ir nesuvokti, kad viskas reikalinga ir kad visame yra autoriui suprantama prasmė.

Nesakau, kad, tarkim, aš suvokiu, kokia buvo prasmė sumanyti mane kaip literatą, skirti man tokias, o ne kitokias mintis. Vėlgi – kodėl turiu dvi dukteris, o ne du sūnus? Kodėl aš apskritai vedęs? Kodėl nesu Švedijos karalius?

Bet nejau galima pateikinėti tokius beprasmiškus klausimus? Kodėl, vadinasi, tu ne toks, koks esi. Juk žmogus iškart negali būti viskuo, ar ne? Jei jau esi sukurtas, atėjai iš nebūties, vadinasi, pasirodei kažkokiame kūne ir kažkokiu psichiniu, socialiniu ir taip toliau pavidalu. Juk negali žemėje pasirodyti kažkas, kas neturi jokio įvaizdžio: tuomet tai jau bus nebūtis, reiškinio išvis nebus, jokio. Bet tu esi sukurtas, tave kuria. Na, man regis, ir būk už tai dėkingas, o ne pūkšk, kad esi ne Froidas. Tai yra, krimskis, kol

kremtiesi, bet svarbiausia – suprask, jog tavo išgyvenimas sumanytas ir turi savo prasmę. Lygiai taip pat, sakykim, turi prasmę mano profesoriaus graužatis dėl dėmės švarke (taip buvo nutikę). Aprašau tuos išgyvenimus, kad niekas nepamanytų profesorių esant ne gyvą žmogų. Jis man gyvas žmogus. Juk, atrodytų, kam apie tai rašyti? O viskas reikalinga: visa turi prasmę, kol žmogus gyvena.

Štai dabar, šią akimirką, gudragalviauju, ar ne? Apsivilkęs megztinį, palinkau prie stalo: už durų brazda šeima, gyvenimas teka. Tai suprantama. O aš – rašau, kuriu. Tai nejau vien dėl to, kad laikau save kažkokiu literatu, užsidariusiu savo kabinete, nejau vien dėl to turėčiau pamiršti, kad esu paveikslas? Žmona įeina ir sako:

– Atleisk, Kolia, kur degtukai?

Štai tau reali žmona, reali mikroproblema: tai nejau dėl to turiu pamiršti, kad esu paveikslas ir kad mane kuria? Drauge su mano žmona, mano kabinetu ir mano rašymu? Ir tas stalas ir – apskritai – ta šalis: viskas sukurta. Tai, man regis, savaime aišku.

Kai sutinku savo kolegą, irgi prozininką, pavadinsiu jį S. (koks skirtumas), – mane apima įvairiausi jausmai. Bet ir vėl, juk visa tai sukurta: ir tas mūsų susitikimas kavinėje prie metro, ir jo „seni, na, tu normaliai rašai, garbės žodis, normaliai“, ir mano sutrikimas (ką atsakyti?) – viskas sukurta. Viskas. Tai man aišku. Išeinu su juo į gatvę – ką padarysiu? Ką dabar darysiu? Kaip atsisveikinsiu? Aš dar nežinau: ir man regis, kad kitas žingsnis priklauso man, kad tai mano pasirinkimas, mano laisvė. Kaip panorėsiu, taip ir atsisveikinsiu. Kurgi ne! Padarysiu ir pasakysiu tą, ką *reikia*. Būtent. Kas man skirta, tą ir padarysiu.

Pažįstamas nuėjo, troleibusas nuvažiavo: viskas sukurta, viskas. Čia ir slypi kvapą gniaužiantis efektas: visi žmonės gyvi, ne numirėliai – gyvi kenčia, siekia, puola į neviltį, ir aš pats gyvas. Bet viskas sukurta, viskas. Visas tas gyvumas sukurtas.

Dėl to, garbės žodis, ima juokas, kai laikraščiuose rašo: kažkoks ten prezidentas, ekonomika, nacionalinis klausimas, derybos. Užtikrinu jus: viskas sukurta. Pilietinis karas, perversmas, „liudininkai", „istoriniai faktai". Žinoma aš šitiek nepajėgčiau sukurti – su tokia gausybe detalių. Bet juk esu autorius tos realybės, kurioje gyvena mano psichologijos profesorius: kaip galėjau, taip ją ir užpildžiau. O toje realybėje, kurioje pats gyvenu – su visais jos prezidentais, praūžusiais karais ir dabartiniu istoriniu momentu – šioje realybėje esu tik kuriamas, drauge su tuo, kas mane supa. Visą tą sukūrusio autoriaus galia visai kitokia, nei mano: tą reikia suprasti. Aš nepajėgiu kontroliuoti daugiau nei trijų ar keturių herojų vienu metu: o dėl istorijos kūrimo su jos politika, tai ką ten man, iškart pasiduodu. Bet mus kažkas šauniai kuria. Nors man, neslėpsiu, daug svarbiau, kad *mane* kuria: taip ir turi būti – kas man ta istorija? Mano būties fonas. Aš net kartais klausiu autoriaus – štai taip kartais atsisėdu prie stalo naktį ir paklausiu:

– Kas tu? Kur esi?

O juk, jei įsivaizduotum, jog jis, autorius, ten, už savo stalo, išgalvojo herojų, sėdintį naktį prie stalo ir beklausiantį tamsoje: „Kas tu? Kur esi?" – tai kažkoks košmaras, ar ne? O taip ir yra: ką reiškia mano klausimai ir mano jausmai – jie irgi mane kuriančio autoriaus fantazijos vai-

sius. Ir jeigu, tarkim, savo profesoriaus galvon įdėsiu spėliojimą-įtarimą, kad jis yra ne pats savaime, o kad aš jį kuriu, ir profesorius ims į mane mintimis kreiptis, tai kas čia bus, jei ne mano paties fantazija: tas profesoriaus jausmas, kai jis, profesorius, spėja esąs tik personažas? Kažkoks košmaras, ar ne? Tiesą sakant, nieko „savo" herojus neturi ir negali turėti: jei jam pagaliau ir ateis mintis apie autorių, – tai juk tą mintį pats autorius sukūrė! Na, ar ne siaubas! O ką daryti?

Čia jau kažkoks skersvėjis, garbės žodis. Juk ir aš pats, profesoriaus ir jo jausmų autorius, esu kuriamas! Ir mano paties jausmai ir mintys, nors aš jų, kaip ir kiekvienas, laikaus įsikandęs – visai ne mano. Aš jais gyvenu – tai jau visai kas kita: bet juk ne visa, kuo mes gyvenam, yra mūsų! Na štai, o ką tuomet bekalbėti apie profesoriaus mintis ir jausmus?

Bet tikrasis košmaras gali prasidėti tada, kai mano profesorius, pasveikus dukrai, vėl grįš prie karčių minčių apie Froidą ir ima kažką ten rašyti! Tai yra mano herojus, iki tol paprastai sau gyvenęs, bet nekūręs, ima rašyti! Čia jau, sutikit, belieka tik skėstelėt rankom. Ir svarbiausia – nieko nepakeisi: to reikalauja sumanymo logika. Skersvėjis, kaip jį pavadinau, turi išryškėti iki galo. Tai va niekaip nesukliudysi, kad mano profesorius, savo ruožtu, neimtų kurti kokio nors herojaus. Bet ką man tuomet daryti: rašyti už save, ir iš esmės už profesorių! Bet juk už save man lengva rašyti, nes mano asmenybė ir charakteris spontaniškai mane išreiškia ir tiek. O už profesorių? Už jį aš negaliu rašyti kaip už save: jei jis, sakykim, psichologijos profesorius, taip? Tuomet jis išmano, tarkim, žmogaus psichiką, tai ge-

rai – bet kur dar rašytojo meistriškumas, stilius? Žinoma, jis rašys ne itin meistriškai – nebent jis turi tikrą pašaukimą. Trumpai tariant, už profesorių turiu rašyti, atsižvelgdamas į visus jo biografijos ir asmenybės niuansus.

O štai profesoriaus herojus: jauna mergina Ala, ji turi vaikiną, kuris ilgainiui taps jai neištikimas. Tiesą sakant, banalus siužetas. Kadangi pats vaizduoju profesorių kaip „tikrą", stengdamasis sukurti gyvą charakterį, gyvą asmenybę – tai kas čia stebėtino, kad ir Ala su Dima profesoriui išeina visiškai gyvi: juk visa tai kuriu aš vienas. O prielaida, jog profesorius galiausiai pasirodys besąs talentingas kūrėjas, man reikalinga tam, kad pasaulis, sukurtas profesoriaus, Alos ir Dimos pasaulis, nebūtų nemokšiškai ir schematiškai parašytas – antraip skersvėjis užtrokš. Ne: Ala ir Dima turi būti tokie gyvi, kad jų gyvenimas atrodytų ne mažiau realus nei mano ar profesoriaus.

Dabar pateiksiu sau paskutinį uždavinuką: tarkim, Ala, kuriai Dima yra neištikimas, iš sielvarto ima kurti. Taigi atsiranda naujas pasaulis: profesorius kuria Alą, o Ala, nieko neįtardama apie profesoriaus buvimą, sukuria širdį veriančią apysaką apie Roberto ir Euridikės meilę.

Apskritai, tas skersvėjis suprantamas. Man sukasi galva, kai žvelgiu į bedugnę. Nes aš pats jau negaliu kurti už Alą: nebeužtenka jėgų. Bet profesorius arčiau jos.

Dabar įsivaizduokim, kad profesoriaus, Alos ir Roberto gyvenimo veiksmas rutuliojasi tame pačiame mieste, kuriame ir aš gyvenu, ir tuo pačiu metu. Ar mes susitiksime, ar ne? Tai neįmanoma! Kiekvienas mūsų turi savo realybę, kuri atrodo vienintelė.

Su autoriumi nesusitiksi: tai juk aišku. Nori rėk, nori

prašyk – jis tylės. Jis kalba ne su tavimi, o tavyje – tavo paties mintimis ir jausmais. Tu ūmai pajauti, jog esi kuriamas – ir šauki į žvaigždėtą dangų: kur tu? kas esi? Ir tas tavo jausmas – tas tavo šauksmas, – visa tai irgi sukurta, tą pat akimirką. Tavo praregėjimo, tavo šauksmo dėka – per tave pasireiškia pats autorius. Tavo paveikslo dėka jis suvokia pats save. Ir ar verta man lieti ašaras dėl to, jog esu lyg ir niekas – kad neturiu „savarankiško" gyvenimo?

Atleisk, ar ką

Jis įlindo per langą, kai miegojom, ir norėjo apiplėšti, o gal net visus užmušti. Todėl nė gerai nenutuokiau, ką darau, šaudamas į jį iš revolverio ir taikydamas į galvą. Jis, žinoma, bjaurybė, nusikaltėlis. Bet matyti priešmirtinę agoniją žmogaus, kurį užmušei savo miegamajame, irgi, žinote. Ir kaip tyčia jis merdėjo visą pusvalandį, gargdamas ir verkdamas, visas kruvinas ir apsiputojęs. Žmonos akys ant kaktos, veidas pažaliavęs, prakaituoja ir spiegia (šaukti ji nebegalėjo). Vaikai tarpduryje, raudoni nuo savo ausį veriančio cypimo, kuris paprastai lydi siaubą.

Išbėgau vienom trumpikėm, į kiemą, nes būčiau išsikraustęs iš proto. Aštuntas ar dar ten koks nervų sistemos sudirginimo laipsnis. Kokio velnio jis lindo kaip tik per mano langą?

Na, išsivežė jį greitoji su policija. Dabar tik gyvenk ir norėk: žmona, vaikai. Kilimą su didžiule kraujo dėme išmetėm, velniop jį. Tik kažkas ne taip. Naktį guluosi pas žmoną, o ta nuo manęs tolyn. „Nesupratau“, – sakau. Ir vėl artyn. O ji ir vėl nesąmoningai atstumia. „Liuba, ką tu?“ Ir vėl artyn. O ji jau beveik ištikta isterijos, košia štai taip pro dantis, lyg pati sau: „Žmogžudys...“ Aš apstulbau,

garbės žodis. „Kelkis, – sakau. – Aš nesuprantu“. O ji bijo. Manęs. „Nesuprantu, – sakau. – Gal norėtum, kad jis būtų mus apiplėšęs, užmušęs?“ – „O gal nebūtų užmušęs, – sako, – tik apiplėšęs“. Na ir kvaiša. „Galbūt, – sako, – jis būtų ką nors pasiėmęs ir išėjęs. O dabar...“ – „Kas dabar?“ – klausiu, vos besivaldydamas. „O dabar jo nebėra“, – ir šaukia rėkia.

Dievulėliau tu mano. Na ir tokelės. Aš, vadinasi, žmogų užmušiau. Žudikas, bjaurybė. „Aš, Vitečka, suprantu, – sako ji, krūpčiodama nuo verksmo, – tu mus apgynei. Bet kodėl gi tu į galvą?“ – „Aš nesuprantu!“ – šaukiu. O ji: „Kai tik prisimenu, kaip jis merdėjo, vargšelis, štai čia. Miršta ir verkia. Oi, nebegaliu!“ Ir kad prapliups raudoti. Matau – vaikai tarpduryje, žiūri ir vėl dreba iš siaubo.

„Lauk! Miegot!“ Ne, aš... Nudobsiu save ar ką. Taip toliau gyventi nebeįmanoma.

Na, nuėjau ten, į jo namus. Tyčia nuėjau. Pažvelgti į save, koks aš iš tiesų niekšas. Jo senutė motina kaip tyčia į mano motiną panaši: sėdi ir neverkia. Tik laiko jį už negyvos rankos. Kažkoks siaubas. Ir dar jo vaikai, berniukas ir mergytė, našlaičiais tapę. Mergytė, jaunesnioji, verkia, o berniukas stovi ir veidas toks, kad paskutinę savo akimirką jį prisiminsiu. Staiga mergaitė ir sako pro ašaras: „Tėveli tu mano brangiausias“. O tėveliui ant kaktos du taškeliai. „Tėve-li, kelkis. Tėveliuk“. Ji aiškiai jį mylėjo. Mergaičiukė su raudona papurtusia nosyte. Visai dar kūdikis.

Išėjau, laikydamasis sienos. Kas gi tai? Aš nesupratau. Kas aš esu? Tai ką man tuomet reikėjo daryti? Dabar tai jis toks nekaltas, angelas, guli. Sūnus, tėtė. Dievo vaikas. O tada, kai įlindo pro langą su savo kauke, buvo paprasčiausias banditas. Paprasčiausias bjaurybė plėšikas, į kurį pa-

leidau kulką. Į tą menkystą, kuris drįsta lįsti į svetimą taikų gyvenimą. Ir man kilo noras nudėti savo miegamajame dar porą tokių menkystų. Ir kad jų kalių vaikai pavaipytų savo veidukus, prašydami tėtę pakilti iš karsto.

Atsisėdau ant kažkokio suoliuko vaikų aikštelėje prie namo. Dievulėliau tu mano, ką aš ne taip padariau? Ką? Aš sau gyvenau, nė musės nenuskriaudžiau. O jis įlindo į mano namus, į mano gyvenimą. Ir štai jo išvis nebėra, ką aš ne taip padariau? Kodėl aš taip kankinuosi?

Kada aš taip sau kalbėjau, man atrodė, kad esu visapusiškai teisus. Bet čia prisiminiau tos mergaičiukės, tos pypliukės balselį: „Tėte, tėveliuk, kelkis, prašau". Oi, nebegaliu. Aš bjaurybė kažkoks. Liuba teisi. Taip, bjaurybė. Galbūt išgelbėjau Liubą ir savo vaikus nuo mirties, bet va vis tiek bjaurybė. Ir Liuba bijo prie manęs prisiliesti. O taip, galiu dabar vaikščioti aukštai galvą iškėlęs. Nedaug yra tokių, kurie savo gyvenime žmogų užmušė, nutraukė gyvybę. O aš štai užmušiau.

Ir čia, siaubo apimtas, suvokiau, kad jau niekuomet nenusiplausiu tos dėmės, kad esu žudikas. Taip ir numirsiu kaip žudikas, su slegiančia sielą nuodėme. Su nuodėme? Čia aš sustojau. Po velnių, kokia dar nuodėmė? Ką aš ne taip padariau?

Na, prisisėdėjau aš ant to suoliuko prie namo, kol jo neišnešė, to sūnaus, tėvo ir bandito. Tik dabar išgirdau tikrą klyksmą: motina kad ims raudoti, aš vos nepamišau nuo jos skausmo. „Sūneli, sūneli!" Na, tiesiog neįmanoma klausytis. Vargšelė, vos kojas pavelka. Ji jį pagimdė, išaugino. Sėdžiu, o ašaros pačios – kaip pupos. Aš nesupratau, aš nieko nesuprantu. O čia prieina vaikinas, toks inteligentiš-

kas. Sako tyliai: „Eikite. Jums geriau eiti iš čia“. Ir kad pažvelgs tiesiai man į akis. Bet, dievulėliau tu mano: kas gi čia? Vadinasi, jis, brolis ar koks giminaitis, pripažįsta mano teisę gintis, ir visa kita. Bet kaltina tik mane, mane vieną. Girdi, tu teisingai pasielgei, vaikine, savo miegamajame, bet dabar eik, eik iš mano ir jų akių. Nestypsok čia būdamas žmogžudys.

Na, kas gi čia galų gale? Aš nuėjau. Kaip primuštas šuo. Šauksmai, verksmai, jo vaikučiai rėkia, jau ir tas sūnus – iš širdgėlos. Motina rauda. Dieve, ką aš padariau? Aš. Aš vienas. Šita štai ranka.

Na, nusiraminau kažkokioje kavinėje. Dabar jį į žemę leidžia. Na, ką aš dabar begaliu padaryti? Argi aš labai nutuokiau, ką darau, kai revolverį iš spintelės pačiupau? Juk jis lindo prie manęs su peiliu. Gal užmušti ir nesirengė, žinoma. Turbūt paprasčiausiai norėjo pagąsdinti, kad ramiai lovoje gulėčiau. Kol jis mūsų skrynutes tuštins. Tuomet... Dabar supratau Liubą. Velniai griebtų, vadinasi, geriau jis būtų mus apiplėšęs ir išsinešdinęs sau negu tai, kas yra dabar. Na, būtume truputėlį nuskurdę (ir tai gal policija būtų grąžinus), užtat va smegeninėje ir krūtinėje viskas būtų likę po senovei. O dabar?

Parėjau namo, o Liuba nė žodžio. Na, kas vėl? Kaip taip gyventi? „Liuba, – sakau. – Girdi? Netylėk“. O ji vietoj atsako tyli. „Netylėk, nes kai trenksiu!“ O ji kad pažiūrės į mane. „Na, ko spoksai? Ką? Žmogžudys, ar ne? Žmogžudį matai?“ O ji – protu nesuvokiama – sako drebančiu balsu (kad kiek – ir pravirks): „Taip“. Ir – bėgte iš virtuvės. Ir jau rauda pas save miegamajame. Na, aš imu daužyti baldus ir indus. Sulaužiau taburetę, stalą ir nugriuvau tiesiai

ant grindų. Va čia nusibrėžiau ranką, kraujas bėga. Na ką, ką daryti? Liuba dar garsiau rauda. Gerai, kad vaikai darželyje. Išsikraustysiu iš proto. „Užmušiu!“ – staiga kad pašoksiu, o Liuba, pamačius mane duryse – į kampą, visiška isterija, akys – va tokios, visai paklaikusios. „Nežudyk!“ – rėkia.

Na, galvoju, tokios tokelės. Taip ir durnyne gali atsidurti. Nervai – visai į skudurą pavirto. Apsisukau netaręs nė žodžio, išsiėmiau iš spintelės puslitrį ir čia pat išgėriau iš viso butelio.

Va tas mane ir išgelbėjo. Žinojau, kad elgiuosi kaip paskutinis girtuoklis, bet priglaudžiau prie lūpų ir ištuštinau iki dugno. O po dešimties minučių nugriuvau. Žinoma, geriau buvo išgerti kokių stiprių raminamųjų. Trigubą tazepamo dozę. Bet mes niekad nieko tokio namuose neturėjom. Pagaliau – reikėjo atsipalaiduoti ilgam laikui, kitaip nervai būtų pakrikę ir neaišku, kuo visa tai būtų pasibaigę. Taigi protingai pasielgiau prisigerdamas.

Liuba dar kurį laiką kėlė isteriją, miegamajame, pati sau viena (pasakojo, esą užrėmė spinta duris, kad aš neįsiveržčiau: nors pati žinojo paikiojanti). Tyčia gąsdino save. Paskui, viskam nutilus, truputį aprimo. Kvailystės iš galvos išgaravo. Pastatė spintą į vietą ir nuėjo virtuvėn pasižiūrėti. Na, guliu aš ant nuolaužų krūvos, visas persisukęs. Ji, žinoma, rėkti, pamanė, kad nusižudžiau. Paskui aptiko tuščią butelį ir viską suprato. Keletą kartų mane supykino, kol gulėjau, nuovokos netekęs, bet aš nebeprisimenu.

Na, išmiegojau aš kokį trisdešimt valandų. Atsipeikėjau miegamajame ir net nusišypsojau. Kažkaip gera buvo sieloje.

Saulė lange. Čia užėjo Liuba: „Na, kaip tu?“ Ir kad prisiglaus. Dievulėliau tu mano. Vėl viskas gerai. Aš nors ir prisiminiau, kad buvo kažkas baisaus, tačiau viską tarsi per kokį filtrą išvydau. Vadinasi, distancija atsirado. Nervai nusiramino, pojūčių aštrumo nebeliko. Na ir Liuba, žinoma. Glaudžiasi, jau visai kitokia. Matyt, irgi išsimiegojo, praėjo kiek laiko.

O po metų iš viso viską pamiršau. Netgi stebėjausi, jog taip kentėjau, kad esu žudikas. Tai yra liko nemalonus jausmas, bet daugiau prisiminimų, kaip mūsų miegamajame verkdamas merdėjo žmogus, nebeliko. Na ir anoje šeimoje susitaikė, priprato gyventi be sūnaus ir tėvo. Dar kurį laiką stovėdavo prieš akis vieniša sena motina ir ta mergaičiukė patinusia nosyte, o paskui ir jos pranyko. Ypač po vieno karto, kai, eidamas pro šalį, atsitiktinai pamačiau tą pačią motiną, piktai ir smulkmeniškai besibarančią su kaimyne. Ir nieko gero bei kilnaus jai nepajutau.

Pastaruoju metu mes kažko su Liuba riejamės dėl kiekvienos smulkmenos. Pas mus atsirado pinigų, o laimės kažkaip nėra. Vyriausias, Vova, ėmė šlaistytis, negrįžta namo nakvoti. Pastebėjau, kad Liuba elgiasi taip, tarsi manęs iš viso nebūtų. „Išnešk šiukšles“. O pati ten kažką grando virtuvėje. „Jelizarovai šią savaitę išskrenda į Paryžių“. O pačiai, oi, kaip norisi į Paryžių. „Liuba“, – sakau. – „Ką?“ – taip irzliai. – „Nieko“. Ir einu išnešti šiukšlių.

Dievulėliau tu mano, koks gyvenimas. Kas su mumis darosi? Nusibodom vienas kitam, ar ką? Šiukšlės, Vovikas. Paryžius. Pinigai. A, dar, atrodo, žmogų užmušiau. Buvo buvo. Rytoj rytą į darbą. A-a-au, miegas ima. Nei jausmo, nei prasmės. Vis dėlto tuomet, tomis baisiomis dienomis,

gyvenau visavertiškai, kunkuliuojančiais jausmais. Ir verkiau. Iš sielvarto drauge su ta senute. Ir kentėjau.

„Liuba, – tariau vakare. – Tu dar pameni tą atvejį?“ – „Kokį?“ – „Kada aš žmogų užmušiau“. – „O kas tau liko daryti? Laukti, kol jis mus užmuš?“ O pati taip nervingai stuksena šaukštu į lėkštę, kažką savo galvodama. „Aš juk žmogžudys“. „Liaukis, pasielgei kaip dera vyrui“. Malonu, žinoma. Ir staiga: „Sutaisyk čiaupą vonioje, kiek galima vilkinti?“ – „O ko tu pyksti?“ – „Kad man labai gerai gyventi!“ – „O ko tau trūksta?“ – „Man visko gana“. Pasišnekėjom.

Nuėjau aš ant to žmogaus kapo. Kažkaip baisiai ilgu pasidarė. Maniau, gal save išjudinsiu. Prisiminsiu, kaip jis merdėjo mano akyse. Galbūt kažkas suvirpės sieloje. Bet, be pakrypusio kryžiaus ir antkapio „Genadijus Konstantinovičius Pavlovas“, nieko neišvydau. Nepajutau. Žolė ir griaučiai, po žeme.

Užbaigiau aš tavąjį kelelį, bičiuli. Atleisk, ar ką.

A.A.A.

Laiškas, siūlantis pasirinkti kažką vieną – stuburo lūžį, insultą, kepenų cirozę arba atvirą skrandžio opą – atėjo rytą, lygiai prieš mėnesį. Kai ėmiau gauti pirmuosius laiškus, pamaniau, jog tai pokštas. Aš, žinoma, visados tikėjau, kad Dievas yra ir kad visas mano gyvenimas jo rankose. Bet Dievas visuomet man likdavo tik nuojauta, jis buvo realus, kitaip nei visa kita: sakykim, mano darbas, šeima, šis stalas, medis už lango. Tai buvo tarsi dvi skirtingos realybės.

Ir štai prieš dešimtį metų aš gaunu paprastų paprasčiausią laišką su pašto antspaudu, kuriame konkrečia kalba sakoma, jog atėjo mano eilė malonioms gyvenimo permainoms, tik man siūloma pasirinkti: kūdikio gimimą, sumos, lygios mano penkerių metų atlyginimui, išlošimą, nelauktą paaukštinimą tarnyboje, mano architektūros projekto patvirtinimą Tarptautinėje Architektų Taryboje Briuselyje. Aš tiesiog sutrikau. Supratau, tokia ir yra lemties esmė, jog ji pati parenka konkrečias laimės ar nelaimės formas. Tai ir siaubinga, bet tuo pat metu ir paprasta. Jei tau staiga kelyje pasitaiko kalnas, tai čia jau nieko nebepakeisi. Tu juk ne Viešpats Dievas. Štai kalnas, o štai tu to kalno papėdėje.

Bet čia kažkoks kitoks lemties supratimas. Kiek galėjau

suvokti, pagrindinė mano lemties linija išliko, aš įveikiu visus būtinus jos etapus. Neįprasta čia buvo kitkas: man suteikiama savotiška laisvė, ir aš galiu pats pasirinkti laimingus ir nelaimingus įvykius. Prieš dešimtį metų pagalvojau ir pasirinkau kūdikį, sūnų. Nors labai jau norėjosi, kad patvirtintų architektūrinį projektą Briuselyje, kad pripažintų. Dėl išloštos sumos, lygios mano penkerių metų atlyginimui, taip pat paaukštinimo tarnyboje, tai iš pat pradžių buvau pasiryžęs jų atsisakyti. Kaip ir visi mirtingieji, kartais pasvajodavau apie milijonus ir karjerą, bet netroškau jų labiau nei sūnaus ar mano darbų pripažinimo. Taigi man gimė duktė. Nes laiške, pasirašytame sąlyginiu „A. A. A.“, trečiuoju numeriu pažymėtame punkte buvo įrašyta: „Sveiko kūdikio gimimas“. Tuomet, kaip ir buvo paliepta, pabraukiau eilutę, o skliausteliuose nurodžiau: „Noriu sūnaus, jeigu galima“. Tačiau lygiai po devynių mėnesių, kai išsiunčiau atsakymą paštu, mano nevaisinga (kaip buvo manoma) žmona man pagimdė dukrą. Iš pradžių aš, žinoma, nesąmoningai užprotestavau, bet pagalvojęs nusiraminau. Ir iš tiesų: atsakymo į prašymą, kad būtų sūnus, nesulaukiau. Juk išsakiau tik savo papildomą troškimą, nieko daugiau. O gautame laiške nebuvo nurodyta, jog bus patenkinami ir papildomi troškimai. Su manimi pasielgta daugmaž sąžiningai.

Taigi likau tuo pačiu eiliniu tarnautoju su vis ta pačia juokingai maža sąskaita banke ir vis taip pat buvau niekam nežinomas. Užtat turėjau dukterį. Ir, ačiū Dievui, (o kam gi dar?), ji augo sveikutėlė, kaip ir buvo žadėta. Sirgdavo peršalimo ligomis, bet laiške nebuvo užtikrinta, kad iš viso nesirgs – netgi sloga. Juk „sveiko kūdikio gimi-

mas“, žinoma, reiškė, kad nebus kokių nors rimtų, lemtingų ligų.

Aš štai kaip galvoju: tam tikra (žinoma, labai siaura) prasme esu Dievas. Nes taip jau susiklostė, kad iššaukiau į būtį naują žmogų, o be to, nulėmiau sveiką to žmogaus kūnišką statusą. Jei Dievas tau perduoda bent dalį savo sprendimų, tai tu pats iš dalies juo tampi. Mane trikdė ir tebetrikdo tik viena: kad su manimi bendraujama taip, kaip kad tiktų mokesčių inspekcijai, o ne aukščiausiajai jėgai. Turiu omenyje raštišką kontakto pobūdį. Nejau Dievas gali naudotis įprasto pasaulietinio pašto paslaugomis? Tai pirma. Ir antra: kodėl man ateinantys laiškai tokie žmogiškai nevalyvi? Aš apie tai jau mąsčiau. Sakykim, laiškas, kuriame buvo siūloma pasirinkti arba lengvą žmonos kojos lūžį, arba gaisrą, sunaikinsiantį mano architektūrinius darbus, arba skyrybas su žmona, arba galiausiai gerbiamos tetulės mirtį. Tas laiškas buvo atspausdintas paprasta mašinėle, ant suglamžyto lapelio. Ir dar tokia blankia, išnaudota juostele, jog kai kurios raidės, ypač raidė „A“ (sutapimas?), buvo vos įžiūrimos. Ypač keistai atrodė spaudos klaidų pataisymai mėlynu rašalu: tarsi paprastas korektorius būtų skaitęs tekstą ir taisęs jį prieš atiduodamas rinkti. Pavyzdžiui, 1 punkte „Lengvas jūsų žmonos kojos lūžis“ buvo trys klaidos: žodyje „jūsų“ raidė „ų“ buvo parašyta be nosinės, „lūžis“ atrodė kaip „lūšis“, o žodyje „lengvas“ buvo praleista raidė „a“ (ir vėl atsitiktinumas?). Ir taip visas puslapis: klaida po klaidos.

Kaip visa tai paaiškinti? Kaip mano tikėjimo, mano protinių galimybių (na, imk ir atspėk pats, kodėl taip?) išbandymą? Arba kaip paprasčiausią atmestinumą iš aukščiau-

sios jėgos (ar jėgų) pusės: kas, beje, vargu ar įtikėtina. Kad ir kaip ten būtų, argi galėjo šios „žinios iš aukščiau“ *forma* nieko nereikšti? Argi *dieviškuose* darbuose apskritai gali būti kas nors tokio, kas neturi aukščiausiosios prasmės? Jeigu tokia žinia tau ateina paprasčiausiu paštu, ant paprasčiausio suglamžyto lapelio, išmarginto korektoriaus pataisomis – tai kaip visi tie iš pirmo žvilgsnio absurdiški dalykai gali neturėti gilios, paslaptingos prasmės?

Aš jau pastebėjau: kiekvieną kartą man pateikiamas sunkus uždavinys. Jeigu, sakykim, būtų buvę kalbama apie mano paties kojos lūžį, tai aš nė nesusimąstydamas jį bučiau priėmęs, kad tik neišnyktų mano gyvenimo darbai, mano šeima (skyrybos) ir mano, tegul ir ne „karštai mylima“, ne tiek jau daug su manim bendraujanti, nebejauna, bet vis dėlto tetulė, mano tėvo sesuo. Bet „ten“, matyt, gerai apskaičiuota: sąmoningai turėjau pasmerkti skausmui ir šokui savo žmoną. Ką, neturėdamas pasirinkimo, galų gale ir padariau. Ir čia rėmiausi tokiais samprotavimais. Iš esmės tapti tegul ir ne gyvybiškai man svarbios, bet vis dėlto giminaitės, tetulės, žudiku aš negalėjau. Ir tai, jog tetulė vis tiek numirs, jei ne ryt, tai po dešimties ar dvidešimties metų, man nebuvo argumentas. Tegul jau Dievas sprendžia gyvybės ir mirties klausimus, jis neturi sąžinės (dovanokit, turiu omenyje „žmogiškosios“ sąžinės – ir teoriškai negali jos turėti). Kai dėl mūsų draugiškos šeimos iširimo – tai kam tuomet man visa kita? Mano gyvenimo darbai bus išsaugoti, tik kas dėsis mano sieloje? Ir kam tuomet žmonai sveika, nesulaužyta koja? Ar ji dėl to, kad nereiktų patirti lūžio skausmo ir šoko, sutiktų gyventi atskirai? Kita vertus, įsivaizduoti, kad praleidau savo gy-

venimą tuščiai kūrybiniu atžvilgiu (dingsta visi mano darbai), irgi negalėjau. Pradėti tokiame amžiuje nuo nulio? Nors tai buvo vienintelis punktas, lietęs mane patį, vien tik mano paties nelaimę – bet užtat kokią! Jei koks nors ten šonkaulių ar rankų lūžis – būčiau sutikęs nė nemirkteldamas ir viską būčiau iškentęs (laikau save vyru). Bet buvo kalbama apie mano, kaip visuomeninės būtybės, gyvenimo prasmę.

Taigi pasirinkau „nesudėtingą žmonos kojos lūžį“, vadovaudamasis mintimi, jog tai nors ir skausmingas, žiaurus įvykis, bet vis dėlto vienintelis be lemtingų pasekmių. Tetulės nebeprikelsi iš mirusiųjų, šeimos nebesulipdysi, gyvenimo darbų iš pelenų neatstatysi. O štai žmonos koja suaugs. Ir aš padėkojau Dievui (kaip kitaip jį pavadinsi?), kad pirmasis punktas buvo sukurtas, atsižvelgiant į mano žmogiškas galimybes. Nes juk jis galėjo skambėti ir taip: „Jūsų žmonos kojos lūžis, po kurio seks sunkus ir nepagydomas invalidumas“. Ką tuomet būčiau daręs? Būčiau iš proto išsikraustęs.

Atsakymą, kaip ir derėjo, išsiunčiau nustatytu laiku. Tik, pabraukęs pirmąjį punktą, prirašiau (nors žinojau, kad ką nors prirašinėti beprasmiška): „Prašau, kad tik ne klubo ir kad tik ne atviras lūžis“. Kažkodėl man atrodė, jog klubo lūžis baisiau nei lūžis žemiau kelio. Ir, žinoma, baisiai nesinorėjo, kad lūžę kaulai išlystų į paviršių. Tai juk kažkoks košmaras. Žinoma, kvaila. Juk aiškiai pasakyta – „nesudėtingas lūžis“. Ir tai svarbiausia. O ne tai, kad „ne klubo“ ir „ne atviras“. Tarsi uždari „ne klubo“ lūžiai negali būti sudėtingi ir su baisiomis pasekmėmis, o atviri klubo – lengvi ir be ypatingų pasekmių.

Bet negi pakeisi žmogaus prigimtį? Tu jam garantuok „nesudėtingą lūžį“, o jis vis tiek rašinės savo niekam nereikalingus (ir beprasmiškus) samprotavimus.

Todėl visai nenustebau, kai savaitei praėjus nuo laiško išsiuntimo (taip ilgai eina „iki dangaus“? – nesusilaikiau neuždavęs paiko klausimo), mano žmona su atviru lūžiu klubo srityje buvo nugabenta į traumatologinį Trečios miesto ligoninės skyrių. Apie ką man pranešė telefonu iš priimamojo. Kaulas praplėšė minkštuosius audinius ir aštriomis briaunomis kyšojo išorėje. Košmaras. Kaip turėjau jaustis? Sąmonės netekimas iš skausmo, širdį veriantis klyksmas atsipeikėjus, ašarų kruša. Už ką jai tokios kančios? O, kaip tą akimirką nekenčiau paties savęs, savo „gyvenimo darbų“, savo sveikata trykštančios tetulės, kuri kaip tyčia prisistatė „gailėtis ir padėti“, ir niekaip negalėjo suprasti, iš kur ta mano neapykanta jai.

Tačiau klubo srityje lūžusio kaulo briaunos („nepaaiškinamai“ nukrito nuo laiptų darbe) gan lengvai (chirurgo dėka) suėjo su kitos kaulo dalies briaunomis taip, jog rentgeno nuotraukoje nepastebėsi jokių pakitimų. O minkštieji audiniai sugijo taip „nepaaiškinamai“ greitai, kad budintys gydytojai nesiliovė stebėtis „greitu gijimo procesu“ (bet aš, žvelgdamas į dangų, viską supratau). Gipsą nuėmė po dviejų mėnesių, o po pusmečio žmona jau bėgiojo šalia manęs po parką, vilkėdama savo rožinį sportinį kostiumą, tarsi niekur nieko. Ir, matydamas, kokia ji sveika, džiaugdamasis mintimi apie savo darbus, šeimą ir gyvuojančią tetulę, aš dėkojau Viešpačiui už tai, kad gyvenimo užduotis pasirodė išsprendžiama: ir už tai, kad jis man davė proto ir intuicijos vieninteliam teisingam pasirinkimui.

Nors mintys „O ar negalėjo iš viso manęs nekankinti užduotimis?“ ir „Kam iš viso tas procesas reikalingas?“, neslėpsiu, man neduodavo ramybės. Bet tuoj pat ir vėl, „pats savaime“ (iš Dievo?), ateidavo atsakymas: „Tai reikalinga dvasiniam darbui. Kad nenusilptų dvasia ir švytėtų dvasinis gyvenimas“. Kažkuri mano prigimties dalis vėlgi kalbėjo: „Kuriam galui toks – tai yra toks *sunkus* – dvasinis gyvenimas?“ Ta dalis troško nedvasingo, lengvo ir malonaus gyvenimo. Be pastangų ir įtampos, be tų „aukštumų“ ir „gilumų“, pasiekiamų tik per kyšančias išorėje žmonos klubo kaulo briaunas. Tačiau Dievas, jis nesiskaitė su ta žmogaus prigimties dalimi, o nuosekliai įgyvendino „likimo“ ir „pasirinkimo“ liniją. Jis stačiai primetė žmogui (tai yra man) likimą. Siūlydamas pasirinkti ir stebėdamas: kas ten mano dūšelėje dedasi, kokia jėgų, motyvų kova ir taip toliau. Dievas – kankintojas? Ne, tiesiog taip sugalvotas žmogus: ne tik pyragėlius kramsnoti, bet ir darbuotis sąžine, protu, urgzti dvasiniu, o ne vien tik kūnišku skrandžiu. Kitaip negu dvasinio švytėjimo nepažįstąs gyvulys.

Ką gi dabar turiu atsakyti į laišką, kuris tiek pat nepermaldaujamas, kiek lakoniškas:

PRAŠOME JUS PASIRINKTI:

1. *Stuburo lūžis ir nepagydomas invalidumas* (ateityje iš dalies atsinaujins gebėjimas judėti).

2. *Insultas* (prarandama kalba, atmintis ir ištinka kojų paralyžius. Dalinė kalbos, atminties reabilitacija ir visiška kojų reabilitacija ateityje).

3. *Kepenų* cirozė ir greita mirtis.

4. *Kraujuojanti skrandžio opa* (keturios sudėtingos operacijos, griežta dieta iki gyvenimo galo).

Atsakymą prašome pateikti kaip visuomet per mėnesį.

A.A.A.

Šįkart visi keturi punktai (kodėl visada keturi? – juk ir tas turi turėti aukščiausiąją prasmę) – liečia tik mane vieną. Bet dėl to ne lengviau. Aš jau tarsi nusiraminau, pastaraisiais metais: nemaža pasiekta gyvenime. Mane, kaip architektą, ima po truputį pripažinti, nusipirkom namelį prie miesto, dukra tikra gudruolė. Kam gi ir vėl – „dvasinis gyvenimas"? Ir vėl tas laiškas? Gauni visuomet, kai nelauki. Ištrauki jį atsitiktinai iš kasdieninės korespondencijos šūsnies ir suakmenėji. Iš vėl tave apėmusio siaubo prieš lemtį. Kam reikia priminti apie save (tai aš Dievui?) tokiu keistu būdu? Jei jau esu pasirinktas kaip koks ypatingas egzempliorius, ar ką, kodėl gi neapreiškus stebuklo? Koks nors balsas iš dangaus, nežemiškos, švytinčios būtybės pasirodymas kampe, kai esu vienas kambary. Tuomet aš galbūt imčiau iš tikrųjų tikėti: ne tik protu (nes nė karto laiškas nesumelavo), bet ir jausmais. Ne, būtinai reikia viską sumenkinti iki konkrečios banalybės, iki spausdinimo klaidų ir pataisų tekste. Iki apgailėtino kanceliarinio stiliaus, kuriuo rašo ne dievai, o automatais virtę valdininkėliai-nomenklatūrininkai. Bet kam išsakyti savo pretenzijas? Savo akimis išvysti aukščiausiosios jėgos aš negaliu: vienintelis atsakomasis ryšis, kuriuo esu pamalonintas – atsakymo su pabrauktu vienu punktu išsiuntimas Dievui. Aš iš viso nesuvokiu, kam dar vaidinti tas komedijas, vedžioti mane už nosies? Jei jau esi Dievas – tai tu ir taip, tiesiogiai, be pašto

patarnavimo – viską žinai, gali sužinoti. Čia, žinoma, esama kažkokios aukščiausiosios prasmės (galbūt mano tikėjimo patikrinimas?), kurios aš niekaip negaliu perprasti.

Šiandien paskutinė diena, kai galiu išsiųsti laišką. Aš galiu visai jo nesiųsti. Tai irgi pasirinkimas. Ir niekur neparašyta, kad *privalau* atsakyti, kad neturiu teisės neprisiimti atsakomybės už savo likimą. Bet juk tuomet aš baisiai rizikuoju: visiškai atiduodamas likimą į Dievo rankas. Tai ir geriau, ir blogiau – iš dalies valdyti savo likimą. Pavyzdžiui, pagalvokim apie žmonės, ant kurių galvos vaikai, išlošti milijonai, kaulų lūžiai ir kraujuojančios skrandžio opos užgriūna savaime, be menkiausio jų pačių įsikišimo (turiu omenyje, kad ne kiekvienas troškimas turėti vaiką yra tolygus jo įgyvendinimui). Jie visai nenutuokia apie laimės ir nelaimės pusiausvyrą (kartą atsisakiau nugalėtojo laurų Tarptautiniame architektų konkurse Ciūriche, kurie buvo siūlomi mainais vėlgi į rimtus nesutarimus šeimoje). Jiems nereikia iš gero pasirinkti geriausia. O iš blogo mažiausią blogybę. Bet drauge man suteiktas pranašumas, nes aš iš dalies (siauruose rėmuose) galiu turėti įtakos aukščiausiesiems sprendimams, susijusiems su mano likimu. Aš visuomet *galiu* išvengti to, kas blogiausia: nors ir ilgai turiu spręsti, kas iš tiesų blogiausia. Bet tai tiesiog išvirkštinė pusė tos privilegijos, kuri buvo man suteikta neaišku už kokius nuopelnus. Ir aš nė karto – kartoju, nė karto (iš baimės, kad, jei neįsikišiu, teks nepriimtinas variantas) – nepasinaudojau teise neatsakyti. Suprantu, kad taip, davę man teisę priimti aukščiausiuosius sprendimus, jie mane supančiojo: aš ne tik įgijau laisvę, bet ir ją praradau. Tiek, kiek laisvė yra neatsakingumas. Nuo tos dienos, kai gavau

pirmąjį laišką, tapau iš dalies atsakingas. Vadinasi, už galią keisti likimą sumokėjau kuo? – savo neatsakingumu. Dvasios vaikiškumu.

Įsidėmėtinas mano paskutinysis atvejis. Jei šiandien neatsakysiu, tai visiškai atsiduosiu Dievo (arba Dievų: A.A.A. – vienas Dievas trijuose asmenyse?) valiai. O tai reikš, kad, galimas daiktas, manęs, kaip ir žadėta, laukia greita mirtis nuo kepenų cirozės. O man dar tiek daug reikia padaryti gyvenime. Vienintelis (man dovanotas) būdas išvengti šio pavojaus – nusiųsti laišką su pabrauktu ne tuo punktu. Bet kokiu? Stuburo lūžis ir nepagydomas invalidumas? Insultas ir kalbos, atminties netekimas, o iš pradžių dar paralyžius? Kraujuojanti skrandžio opa ir keturios sunkios operacijos (ir, jei gerai supratau, didesnės skrandžio dalies pašalinimas?). Viskas siaubinga. Viskas. Bet vienas iš tų punktų būtinai bus įgyvendintas: o, jei galėčiau rinktis ne tik iš keturių nelaimių, bet ir tarp nelaimės bei laimės! Arba bent jau galėčiau susigalvoti penktąją nelaimę, kuri man labiau tiktų. Ne, man nelemta taip rinktis. Rinktis rojų ir „gyvenimą be likimo“, tai yra be „įvykių“ (ypač nepageidautinų).

Vadinasi, turiu rinktis iš to, kas yra. Tad renkuosi kraujuojančią skrandžio opą. Ir vis todėl, kad vėl tai vienintelis punktas, ateityje neturėsiantis per daug skausmingų pasekmių. Tai yra leidžiantis nevilkti ant pečių iki savo dienų pabaigos likimo naštos. Pirmajame punkte (kur stuburo lūžis) mane gąsdina terminų neapibrėžtumas „nepagydomas invalidumas“, „iš dalies atsinaujins gebėjimas judėti“. Ką tai reiškia? Ar tik ne invalido vežimėlį? Ar tik ne ramentus? Antrajame punkte (kur insultas) kalbama „apie visišką kojų reabilitaciją“, bet užtat apie „dalinę“ kalbos ir

atminties reabilitaciją. Kaip šitą suprasti? Kad veblensiu ir mekensiu? Prisiminsiu, koks aš ir kas esu tik kartelį per savaitę? Na ne, dovanokit. Kas belieka? Kepenų cirozė atmesta, kaip jau minėjau, dėl su ja susijusios greitos mirties. Vadinasi, lieka kraujuojanti skrandžio opa. Irgi košmaras – ypač, kai pagalvoji, kad teks pakelti keturias sunkias operacijas (įsivaizduoju, kiek teks prisikentėti). Betgi pasekmės – „griežta dieta iki gyvenimo galo" – vis dėlto ne pati baisiausia blogybė. Dieta, tegul ir griežta, tai ne invalido vežimėlis ir ne savęs praradimas. Netgi manau, kad „ten" iš anksto ruošia vieną lengvesnį, „priimtinesnį" variantą (kitaip pasirinkimas būtų neįmanomas), bet užmaskuoja jį ir laukia, kad dėčiau pastangas, ieškodamas sprendimo.

– Kolia, ką ten taip ilgai veiki?

– Sakiau – tuoj, palauk.

Juk jos nieko nė nenumano, nei žmona, nei duktė. Nei mano gerbiama tetulė. Dabar pabrauksiu ketvirtąjį punktą (kur kraujuojanti opa), prirašysiu (kaip visada, nesusilaikęs) „Prašau opą be skrandžio sienelės perforacijos", užklijuosiu voką ir pasileisiu prie pašto dėžutės. Adresą žinau: Žalioji gatvė 16, butas 63. Mano mieste. Žinoma, kaip jau seniausiai patikrinau, nei tokio namo, nei tokios gatvės nėra. Bet laiškas nueis. Kaip nueidavo kitais kartais.

Mano skrandis urzgia patenkintas, dar sveikut sveikutėlis. Glostau jį švelniai ir liūdnai. Atleisk.

Žinau – anksčiau ar vėliau man atsiųs tokio turinio laišką: „1. Mirtis; 2. Mirtis; 3. Mirtis; 4. Mirtis". Ir jau tą laišką, džiaugsmingai nusijuokęs, aš suplėšysiu į skutelius.

Rojalio kambarys

(1) Rojaliu aš skambindavau rojalio kambaryje – tereikėdavo nueiti į koridoriaus galą ir praverti duris. Čia pat, ant specialaus inkrustuoto staliuko, gulėjo smuikas, kuriuo retkarčiais grieždavo mano tėvas. Jis pasirinkdavo laiką, kai man nereikėdavo groti: ir jau tas buvo nepatogu. Šiek tiek. Pasirinkti laiką, kai aš neskambinu rojaliu. Taigi jei tėvas ūmai panorėtų perbraukti stryku per stygas – jis ne visuomet tą sau galėtų leisti. Jei jis bent vieną vienintelį kartą būtų priėjęs prie durų ir sustojęs, išgirdęs iš po mano pirštų besiliejančius garsus, jau ir to būtų buvę gana, kad suprastum – nepatogu. Be jokių abejonių. Stiprus tėvo noras pasmuikuoti būtų atsimušęs į mano buvimą rojalio kambaryje. Lengvas (o galbūt ne toks jau ir lengvas?) kartėlis būtų sudirginęs jo sielą. Ak, jis taip trokšta patraukti stryku per stygas – kaip tik dabar, neatidėliojant, tučtuojau: todėl jis skubiu žingsniu priėjo prie rojalio kambario.

Galbūt tėvas kaip tik tada būtų pajutęs (pirmąkart?), kad ten, už durų, svetimas. Tas, kuris savimi užpildė jo erdvę.

Ačiū Dievui, taip galėjo nutikti tik kokį kartą, kaip išimtis. Nes juk tėvą taip retai traukdavo smuikas, o ir aš savo ruožtu rojaliui skirdavau tik keletą valandų per sa-

vaitę. Ačiū Dievui, kad visa tai – tik gryna teorija ir prielaidos.

Aš visados puikiai žinojau, kur reikia eiti, kai pajunti vieną ar kitą poreikį. Muzikuodavau rojalio kambaryje: ten buvo visa, kas būtina, ir nieko daugiau. Stovas gaidoms, kampe – natų lentynėlė, ant rojalio – Bethoveno biustas, ant sienų – kompozitorių portretai. Ir dar – akustika (speciali sienų apdaila). Vaza su gėlėmis ant palangės. Aš mėgau tą tuštumą. Čia, šalia Bethoveno, nebūtum radęs plaukų šepečio, šakutės ar klijų. Plaukų šepetys gulėjo specialioje spintelėje vonios kambaryje, šakutė – tik valgomajame. Tūbelė su klijais – mano rašomojo stalo stalčiuje kabinete drauge su smeigtukais, sąvaržėlėmis ir kitais kanceliariniais reikmenimis.

Lygiai tai pat mano tapyba buvo neatskiriamai susijusi su kūrybine dirbtuve. Drobės, dažai, skiedikliai, gipsiniai modeliai, rėmai paveikslams – visa tai sukūrė ypatingą pasaulį. Jis neturėjo nieko bendra su natomis, šakutėmis, šepečiais, sąvaržėlėmis. Na ir kas, kad į dirbtuvę aš nulipdavau (ji buvo šiltame pusrūsyje) tik kartą per savaitę, o gal tik kartą per mėnesį. Ne tai svarbu. Svarbu, kad ten viskas buvo vienalytiška, skirta vienam vieninteliam poreikiui. Ten viskas laukė manęs. Tarsi apsvaigęs aš baigdavau kažkada pradėtą paveikslą, staiga radęs tinkamą sprendimą. O paskui ir vėl kuriam laikui pamiršdavau dirbtuvę. Niekuomet nesusimąstydavau, kas esu – profesionalas ar mėgėjas: paprasčiausiai aš tapydavau. Man to reikėjo. Retkarčiais.

Taigi mano gyvenimas slinko „kambariuose“: prie stalo rašydavau, mąstydavau, rojalio kambaryje skambindavau, dirbtuvėje tapydavau, valgydavau valgomajame, prausdavausi ir tvarkydavausi vonioje, miegoti eidavau į miega-

mąjį. Svetainės hole, prie židinio, žiūrėdavau televizorių, prasiblaškydavau biliardinėje. Nė nekalbu apie tokius akivaizdžius dalykus kaip tualetas su žydru klozetu, medžio dirbtuvės (mėgau tekinti), gimnastikos salė (spyruokliuojantis kilimas, gimnastikos sienelė, hanteliai, štanga ir kitoks sportinis inventorius). Aš kažkodėl nesusimąstydavau, kas esu, jei visa tai turiu. Grafas? Kunigaikštis? Milijonieriaus sūnus? Kas aš? Ar tik nesapnuoju? Ne, paprasčiausiai toks buvo mano gyvenimas. Oras, kuriuo kvėpavau. Tai buvau aš, vis kitoks skirtinguose kambariuose.

Lygiai taip pat jautėsi mano tėvai, žmona, vaikai. Vaikai turėjo savo kambarį, žmona – grimo kambarį su triumo ir kosmetika. Visi mes gyvenome puikiai.

Netgi svečiai neturėdavo įtakos mūsų dvasinei darnai, negalėdavo jos suardyti, pakenkti tai švarai, tam veidrodiniam aiškumui (o, kaip visados blizgėdavo grindys mūsų namuose). Svečiai turėjo savo kambarius (ir dažnai pas mus nakvodavo). Papietavęs drauge su svečiais, aš kuo ramiausiai keliaudavau į vieną iš savo kambarių (jei nereikėdavo su reikalais į miestą). Ir tuomet visiškai nejausdavau, kad namuose esama svečių. Jie neatimdavo manęs iš paties savęs, visuomet likdavo tik svečiai.

(2) Tai, apie ką noriu papasakoti, nutiko gan nelauktai, o svarbiausia – visiškai nesuprantamai. Kai vieną rytą, pajutęs rojalio trauką (man taip panūdo perbėgti pirštais per sniego baltumo vėsius klavišus!), pasukau į rojalio kambarį – durų koridoriaus gale nesuradau. Durų į rojalio

kambarį. Buvau iš tų, kurie realybe tiki tik daugmaž: kaip sakoma, „ne visu šimtu“. Nors nepaneigsi, kad gebu blaiviai mąstyti. Vis dėlto mano reakcija į nepaaiškinamus tikrovės pasikeitimus esti lėtoka. Ir anaiptol ne isteriška. Į tokius dalykus kažkodėl pirmiausia žiūriu kaip į reiškinį, kuris, nors man ir nesuprantamas, vis dėlto turi kažkokią savą prasmę. Nes, garbės žodis, juk šiaip sau, lyg niekur nieko visas kambarys iš namų nedings.

Taip aš mąsčiau, žiūrėdamas į tą sienos vietą, ir man atrodė, kad, ko gero, viskas priešingai: keista ne tai, jog nėra rojalio kambario, o tai, kad jis pas mus buvo. Nustatyti, kur vis dėlto yra realybė, o kur tik regimybė, buvo sunku: argi ne keista, maniau aš, kad tame visiškai lygiame, glotniame paviršiuje būta durų? Bent jau tvirtinti, kad jos buvo, dabar atrodė keisčiau, nei sakyti, kad jų nebuvo.

Vis dėlto aš, jausdamasis ne itin saugiai neaiškioje ir nepaaiškinamoje situacijoje, ryžausi (nusprendęs vengti isteriją) kreiptis į artimuosius. Ir gerai, kad buvau atsargus!

– Na ką tu, Jura, – įtariai mane nužvelgdama pasakė žmona. – Kokios dar durys?

Ji netgi paglostė glotnų sienos paviršių.

– Nekreipk dėmesio, – atsakiau jai, droviai šypsodamasis. – Matyt, pervargau. Eisiu padirbėsiu prie molberto. Prasiblaškysiu.

Ir aš nulipau į dirbtuvę. Ta pati neaiški nuojauta man kuždėjo: jei pasirodė, kad rojalio kambario nebėra, vadinasi, gali nebebūti ir dirbtuvės. Bet, lipdamas laiptais, ją vijau šalin.

Dirbtuvė buvo kur buvus: tad, uždaręs duris, atsidusau su palengvėjimu. Žinoma, aš puikiausiai supratau, kad ro-

jalio kambarį per daug gerai pažįstu, jog jį laikyčiau fikcija. Juo labiau, kad prisiminiau visas tas nuostabias akimirkas ir valandas, praleistas kambario tyloje ir tuštumoje! Prisiminiau jo išplanavimą, lentynas gaidoms, inkrustuotą staliuką tėvo smuikui... Tikrai žinojau, kad ant rojalio stovėjo Bethoveno biustas. Aišku, rojalio kambarys buvo realybė. Bet galbūt kokia nors kita realybė? Jeigu sienoje neliko netgi žymės, kur būta durų. Jei žmona apie jį nė girdėte negirdėjo.

Keisčiausia, kad prisiminiau ir žmoną, vis užeinančią į tą kambarį. Bet galbūt tai irgi buvo kita realybė. Ir *toji* žmona, vis ta pati Liusė, buvo kažkas kitas... Bent jau aš nebuvau toks paikas, kad tokiu subtiliu atveju pasirodyčiau esąs kategoriškas.

Šiek tiek atsipeikėjęs, dirbtuvėje, tame kampe, kur paprastai guli suverstos drobės, pirmiausia aptikau savo rojalį – ta pati markė, tas pats įbrėžimas ant kojos. Be jokių abejonių, tai buvo *tas* rojalis, *tas pats,* iš rojalio kambario. Ir ant jo, *toje pačioje* vietoje, stovėjo *tas pats* Bethoveno biustas.

Apsidairęs aplinkui pajutau, kad esu kiek suirzęs (o tai man nebūdinga): dalis drobių buvo suverstos ant staliuko su dažais, kitos stovėjo prie kabyklos, o likusios – nuslinkusios po rojaliu, nes, matyt, netilpo į tarpą tarp rojalio ir stalo. Galbūt pirmąkart gyvenime atsiklaupiau ir palindau po rojaliu, ieškodamas paveikslui reikalingų etiudų. Negana, kad jų ten neradau – mano naujutėlaičių, visuomet išlygintų kelnių keliai tučtuojau aplipo dulkėmis ir netgi apsivėlė kažkuo rausvai violetiniu. Dar labiau nusiminęs aš ėmiau ieškoti reikalingų drobių ant staliuko dažams. Dvi iš jų tikrai radau, bet kadangi jos vienu kraštu gulėjo ant

dažų, tai apatinė buvo jau nepataisomai sugadinta. Trečiosios ieškoti nebesiėmiau.

Taigi pirmiausia reikėjo sutvarkyti dirbtuvę. Rojalio kambarys – tai buvo nuostabu. Aš gerai jį prisimenu. Bet tai mažai ką keičia. Aš susidūriau su realybe, tegul ir visai kita realybe: bet labai jau galinga, nes ji pasireiškia per mano nervingą būseną. Turiu taip ją pakeisti, kad ji išnyktų, liautųsi mane erzinusi.

Pirmiausia surinkau į vieną vietą visas drobes, kaip buvo pirma. Bet kurgi jas dėti? Pasirodo, kad mano dirbtuvė ne tokia jau didelė. Žinoma, ji buvo didelė, bet tuomet, kai joje nestovėjo rojalis! Tačiau dabar... Dabar didysis kampas buvo užimtas, ir man iš tiesų beliko dalį drobių atremti į pakabą, kitas sudėti ant staliuko dažams, o likusias sukišti į tarpą tarp rojalio ir sienos. Kažkas, kas tai padarė, įgrūdo čia rojalį (nebuvau visiškai tikras, kad tas „kažkas" nebuvau aš pats), taip pasielgė neturėdamas išeities. Padėtis be išeities – štai žodžiai, kurie man pagaliau atėjo į galvą. Visa ši istorija dvelkė kažkokiu bejėgiškumu. Iš tiesų, kurgi sudėti drobes?

Norėjau, kad jos visos stovėtų drauge, kaip ir seniau. Kaip visuomet. Aš nebuvau pratęs ieškoti man reikalingo daikto trijose vietose.

Besprendžiant šį uždavinį man staiga toptelėjo, kad jau koks pusvalandis esu dirbtuvėje. Ir ką gi aš veikiu? Anksčiau to nebūdavo. Atidarydavau duris ir eidavau tiesiai prie molberto. Viskas manęs laukdavo savo vietoje – drobės, dažai, skiedikliai, teptukai. Tereikėdavo paimti teptuką ir įkūnyti drobėje tą akimirksnį trunkantį jausmą, tą sujaudinusią idėją, kurie mane ir atginė į dirbtuvę.

Bet dabar – aš dėl to pats stebėjausi – buvau užsiėmęs visai kuo kitu: tarsi būčiau užmiršęs, ko čia atėjau. Tai yra nepamiršau, žinojau. Tik aš... aš negalėjau dirbti; taip, fiziškai. Mano dažai – jie juk dabar užversti drobėmis. Tas drobes reikėjo kur nors sudėti. Ir dabar aš sukau galvą, kur rasti joms vietą. Negalvojau apie paveikslą. Kaip tai keista. „Sudėsiu drobes ir imsiu dirbti", – tariau pats sau. Ir nieko geresnio nesugalvojau, kaip sukrauti visas drobes į tą patį kampą, kur jos anksčiau ir buvo: tik, savaime aišku, jau ant rojalio (nes negalėjau žiūrėti, kaip jos mėtosi po rojaliu, ant grindų).

Dabar jau lyg ir galėjau stoti prie molberto. Priėjau prie dažų. Kažkas ne taip. Iš pradžių nė nesupratau. Iš viršaus, pro langą palubėje, liejosi ryški saulės šviesa. Ėmiau maišyti spalvas. Ne, ne tas. Nebuvo to jausmo, tos nuotaikos, tos pasąmonėje glūdinčios minties, kuri mane čionai atvijo. Jų paprasčiausiai nebuvo. Gal aš tiesiog pavargau, besiplūkdamas su drobėmis?

Sustojau vidury kambario nežinodamas, ko griebtis. Piešti aiškiai nebuvo ką. Niekas manyje nesiprašė į drobę, niekas nereikalavo būti išreikštas. Staiga suvokiau, kad aš pilnas kito, anksčiau beveik nepažįstamo jausmo. Tai buvo pyktis, susierzinimas. Susierzinimas – dėl ko? Žvilgtelėjau į rojalį. Ir viską supratau. Aš nekenčiau rojalio: tyliai, beveik nesąmoningai. Jis *neturi* stovėti dirbtuvėje, užimti tiek erdvės ir taip ją užgriozdinti.

Pasileidau laiptais į viršų, peršokdamas kas antrą laiptelį. Laimei, pakeliui nieko nesusitikau. Durys, durys į rojalio kambarį, – jos turi, turi būti. Turi būti rojalio kambarys. Aš negalėsiu gyventi be jo, negalėsiu.

Durų nebuvo. Veltui ranka vedžiojau po sieną.

Tuomet vėl nulipau į dirbtuvę ir susmukau ant kėdės: kaip nesunku prarasti ramybę. Atvožiau instrumento dangtį. Perbėgau klavišais. Reikia nusiraminti. Dar kartą perbėgau klavišais. Kažkas nutiko Šopenui – tai buvo ne Šopenas, tikrai ne jis. Ne tie garsai – nors pirštai vis taip pat vikriai bėgiojo klaviatūra. Nagi žinoma! Pats sau nusišypsojau, bandydamas sulaikyti naują susierzinimo bangą: rojalio dangtis prispaustas drobių. Jei nuimsiu – jas vėl teks numesti po rojaliu, kitas nunešti prie kabyklos, likusias – prie staliuko dažams. Jų daug, tų drobių. Tuomet beliko viena – nuimti jas, kol groju, o paskui vėl sudėti į vietą.

Tą ir pabandžiau padaryti. Man pasisekė jas sukrauti į krūvelę prie durų (vis tiek niekas neužeis). Taigi Šopenas: vienas, kitas pasažas. Niekaip negalėjau suprasti, kur dingo tie jausmai, kuriuos patirdavau rojalio kambaryje. Gal ne tokia akustika? Apšvietimas? Neradau atsakymo. Gal man trukdo drobės, dažai? Vis dėlto čia gana ankšta. Gal pavargau, tampydamas drobes prie durų?

Užvožiau dangtį. Dabar nebegalėjau net išeiti iš dirbtuvės: tam reikėjo pervilkti drobių krūvelę atgal po rojaliu.

(3) Kitą dieną nusprendžiau pasikalbėti su tėvu. Apie rojalio kambarį.

– Rojalio kambarys? – nustebo tėvas. – Ką tu šneki, Jura? Suprask, nėra galimybių. Labai jau maža vietos name. O Lora? Ji, žiūrėk, tuoj susiruoš tekėti. Turės savo šeimą.

Lora – tai mano vyresnioji duktė. Rojalio kambario nebuvo. Gerai. Niekada. Jį turėjau, bet greičiausiai kokioje kitoje realybėje. Tėvas jos nepamena: nei rojalio kambario, nei to, kaip jame grieždavo smuiku. Jis tvirtina, kad griežė ir griežia savo miegamajame. Miegamajame! „Bet juk ten prasta akustika". – „O ką padarysi, Jura?"

Man neliko nieko kito, kaip prisitaikyti prie šių nepatogumų. Nors ir nelabai tikėjau tėvu bei žmona. Niekaip negalėjau išsižadėti pojūčio, kad rojalio kambarys egzistavo. Tačiau – kaip man dabar gyventi? „Kažkaip juk reikia gyventi." Aš anksčiau girdėdavau šią frazę iš kitų žmonių lūpų, tik nesupratau jos reikšmės. Reikia gyventi – ir aš, sugaišęs savaitę apmąstymams, sugalvojau kažkokias pakabinamas lubas virš rojalio. Taip, specialias lubas, ant kurių būtų galima sudėti drobes. Tą savaitę, kol įrenginėjau lubas (kūriau, užsakinėjau, tvirtinau), pats savęs negalėjau atpažinti. Niekuo tokiu anksčiau nebuvo tekę užsiimti. Nepasakyčiau, kad tai man patiko. Tiesą sakant, neapkenčiau to, ką dabar dariau. Buvo rojalio kambarys, o dabar nebėra – ir man tenka rūpintis tomis prakeiktomis lubomis. „Kad kaip nors gyventum." Tai mane varė iš proto.

Užtat, kai lubos buvo baigtos, aš kiek apsiraminau. Bent jau drobės dabar turėjo savo vietą. Tačiau dirbtuvė pasidarė siaubingai ankšta. Rojalis, lubos... Bet aš stengiausi nežiūrėti į rojalio pusę. Žiūrėjau į paukščiukus, atskridusius palesti trupinių (specialiai jų rytą pabarstydavau ant palangės). Saulė, paukščiukai, ir, žiūrėk, jau piešiu, kažkas liejasi ant drobės, kažkokios spalvos, linijos. Viskas gerai. „Galima gyventi."

Galų gale gyvenu ne dirbtuvėje. Apskritai mano gyvenime niekas nepasikeitė: dirbdavau kabinete su rašomuoju stalu, žiūrėti televizoriaus vis dar eidavau į holą, biliardinėje žaisdavau biliardą... O žmona vis taip pat pasidažyti eidavo į grimo kambarį. Buvo tik vienas dalykas, nuo kurio apsipildavau šaltu prakaitu, – mintis apie atsitiktinumo neatsitiktinumą. Jaučiau kažkokį trapumą po kojomis, realybės paviršiaus, ant kurio stovėjau, trapumą.

Štai kodėl, kai po metų dingo dirbtuvė, aš ne tik nenustebau, bet ir savotiškai apsidžiaugiau: juk pasitvirtino tam tikra logika, neaiški mano nuojauta. Be abejo, aš į kažką ėjau: perėjau tai, ką reikėjo pereiti. Tas procesas buvo nemalonus, bet neišvengiamas. Ir žinojau, kad beprasmiška priešintis. Jei būčiau pamatęs, kaip realūs darbininkai plyta po plytos ardo mano dirbtuvę arba priešingai – plyta po plytos ją užmūrija, tuomet gal būčiau ką nors daręs, kovęsis. Būčiau skambinęs į policiją, apeliavęs į privačios nuosavybės įstatymą, pagaliau pats su revolveriu rankoj būčiau viję tuos piktadarius į šalį. Bet čia viskas buvo kitaip: viskas vyko kitaip, visai kitu lygmeniu. Tiesiog vieną gražų rytą nulipi į dirbtuvę ir vietoje durų aptinki akliną sieną. Ir dar tokią, kurią net ekspertai mano esant sumūrytą prieš pusę amžiaus. Ir ką tuomet gali padaryti? Privalai susitaikyti ir suvokti beprasmybės prasmę: taip reikia. Nes tas, kas turi galią pakeisti realybę be darbininkų, be plytų, be skiedinio, jis žino, ką daro.

Žinoma, taip ir yra. Šitaip aš galvojau, užsidaręs kabinete, kuriame dabar, be rašomojo stalo, lentynų su knygomis, sofos, krėslų, dar stovėjo mano molbertas, drobės, dažai, kabykla, buvo natos ir, aišku, rojalis su Bethoveno

biustu. Pagaliau gyventi galima ir taip. Tą sau kartojau, stengdamasis atsikratyti jausmo, kad mane persekioja likimas. Tiesą sakant, labai norėjosi tą, kuris taip padarė, ištraukti už barzdos iš sienos ir pribaigti vietoje. Už tą kiaulystę. Aš nežinojau, kaip jį pavadinti: likimu, Dievu ar Demonu. Bet vis tiek norėjau jį pribaigti dvidešimčia aštrių durklų: ir kad kiekvienas perdurtų kiaurai jo kekšišką širdį.

Anksčiau nė neįtariau, jog manyje kunkuliuoja toks vulkanas. Iki tol tokių jausmų nebuvau patyręs. Apskritai buvau geras, šviesiai į gyvenimą žvelgiąs žmogus. Juk aš nežinojau, ką reiškia einant prie rašomojo stalo skaudžiai atsitrenkti į rojalį. Ką reiškia pataikyti pirštais į baltus dažus, bandant iš stalčiaus išimti natas (mano kabinete trūko stalčių, o naujo stalo ar spintelės nebuvo kur statyti). Dar aš nežinojau, kad galima nuversti Bethoveno biustą, kai bandai pasiekti knygą nuo lentynos (nuo šiol – ant Bethoveno kaktos – klijų randas). Daug ko nežinojau. Ypač mane paveikė toks niekingas atvejis: kažkur prapuolė vienas reikalingiausių teptukų. Ieškojau jo keturias valandas: iš principo. Prisiekiau jį surasiąs. Trūks plyš turėjau surasti. (O juk iki šiol aš išvis nežinojau, ką reiškia ieškoti daikto!) Ir kai netekęs jėgų per stebuklą jį suradau (sėdau prie rojalio norėdamas nusiraminti ir iš duslaus garso supratau, kad teptukas yra įstrigęs tarp stygų), – kone pirmąkart gyvenime pravirkau. Visąlaik buvau toks stiprus – su savo rojalio kambariais ir dirbtuvėmis: ir nė nenutuokiau, kad erdvė ir tvarka gali turėti šitiek reikšmės. Man atrodė, jog mano jėga, mano savitvarda, nepaviršutiniškumas – visa tai iš paties manęs, manyje. Ir štai aš verkiu

savo užgriozdintame kabinete, traukdamas teptuką iš rojalio: ir tai jau nebe aš. Negalėjau gi savęs tapatinti su šituo seiliumi: nors supratau, kad esu išmuštas iš vėžių. Vos ne pirmąkart gyvenime.

(4) Tuo tarpu mano artimieji elgėsi lyg niekur nieko. Jie užeidavo į mano kabinetą, visiškai nesistebėdami ankštumu ir chaosu (kuo aršiau su juo kovojau, tuo jis stipriau mane pavergdavo), kurie ten karaliavo. Tarytumei taip buvo visados. Nė neabejojau, kad jie šitaip ir manė. Ir aš netgi bijojau su jais kalbėtis apie dirbtuvę, apie tai, ar ji kažkada buvo, ar ne. Ir taip buvo aišku, *ką* jie man būtų atsakę. Jie, iš visko buvo matyti, manė, kad visiškai normalu, kai vienas kambarys atstoja ir rojalio kambarį, ir dirbtuvę, ir kabinetą. Kaip tik tai mane labiausiai ir sukrėtė. Sakykim, jeigu jie būtų drauge su manimi piktinęsi, kaip čia siaubingai ankšta ir kalbėję apie rojalio kambarį, apie dirbtuvę... Tačiau jie, deja, geriausiu atveju sakydavo: „Tikrai, čia ankštoka – reiktų rojalį pakeisti į pianiną. Štai kur išeitis“. Pakeisti mano rojalį į pianiną! Aš tarsi ėmiau nykti, dalimis. Jaučiau, kad vietoje manęs atsiranda kažkas neapibrėžta, nervų kamuolys, neaišku kas.

Tai buvo užvis blogiausia. Kaip aš galėjau piešti, kai man prieš akis tame pačiame kambaryje stovėjo rojalis ir mano rašomasis stalas? Tai buvo skirtingi, visiškai skirtingi pasauliai: nejaugi šito niekas nesupranta? Tie pasauliai negalėjo ir neturėjo būti suderinti. „Tu dar nepažįsti gyvenimo“, – pasakė man kartą tėvas. Ką jis turėjo omeny?

Šitai supratau po kelių mėnesių. Artėjo vasara. Stengiausi prisitaikyti prie savo kabineto – nebuvo kitos išeities, kaip tik nekreipti dėmesio į aplinką. Reikėjo persitvarkyti psichologiškai. „Reikėjo" – lengva pasakyti. Tas persitvarkymas išsunkė visas mano jėgas! Manęs nebeliko. Matyti, kaip tu, kuris gyvenai it viešpats, dabar visa savo esybe leidies į „kovą su savimi", „į kovą su aplinkybėmis", – tai buvo nepakeliama! Tyliai keikiau savo likimą, savo padėtį. Aš negalėjau įsivaizduoti, kad gali būti dar blogiau.

Deja, netrukus patyriau ir tai.

Vieną iš tokių kritiškų vakarų, po vakarienės, šlykščiausios nuotaikos apimtas patraukiau į savo kabinetą ir... jo neberadau. Išvis neberadau. Tiesą sakant, to ir reikėjo tikėtis: tai buvo logiška. Bet jau šitokios klastos kažkodėl negalėjau net įsivaizduoti. Galėjau suprasti, kad *mano* erdvė siaurėja, bet kad ji išnyktų? Visiškai? Kaip tas įmanoma? Šįkart nečiupinėjau sienos rankomis, spardžiau ją koja. Nors žinojau, kad tai beprasmiška. Todėl ir spardžiau, kad žinojau.

– Kas čia, Jura? – išėjo į koridorių žmona. – Kas čia per garsai?

– Kaimynai, – pasakiau, nežmoniškomis valios pastangomis užgoždamas jausmų uraganą.

– Amžinai jie remontuoja, – nepatenkinta subambėjo žmona. Ir čia tik suvokiau, *ką* pasakiau. Kokie kaimynai? Juk mes turime nuosavą namą! Stingdamas iš siaubo prisiminiau žmonos reakciją: ji nenustebo dėl mano paaiškinimo! Vadinasi, ten, už sienos, iš tiesų gyvena kaimynai? Bet aš nenoriu. Aš nenoriu, kad už mano sienos kas gyventų. Žinojimas, kad už štai tos sienos yra svetimas gyvenimas,

man trukdys kvėpuoti. Galų gale juk esama biolaukų. Jie veiks mano smegenis – kitų, svetimų žmonių biolaukai: tai juk visiems žinoma.

Puoliau į savo kabinetą – užsidaryti, nusiraminti, viską apgalvoti! Puoliau ir tučtuojau sustojau: nebeturėjau prieglobsčio tegul ir užgriozdintame, bet savo kabinetėlyje. Tegalėjau spirti koja į kietą sieną – toje vietoje, kur pirma buvo durys.

Bet kurgi tuomet mano vieta? Skubiu žingsniu pasileidau į biliardinę – biliardinės irgi nebuvo. Buvo svetainė su televizoriumi, minkštais krėslais. Be židinio. Čia pat stovėjo mano rašomasis stalas ir knygos etažerėje. Etažerėje! Tai ką – aš čia dirbsiu? Apsisukau ir patraukiau į miegamąjį. Mūsų miegamajame buvo suverstos mano drobės, dažai ir čia pat, prispaustas prie sienos, glūdėjo pianinas. Ne rojalis! Štai kaip.

Vadinasi, nuo šiol turėsiu vienu metu klausytis televizoriaus ir dirbti prie stalo. Arba mano vaikai, mano žmona, mano tėvai turės netekti svetainės, televizoriaus. Bet tai neįmanoma. Bet lygiai taip pat neįmanoma, kad aš čia galėčiau rasti sau prieglobstį. Geriau jau miegamajame. Bet... Ne, miegamajame nėra vietos stalui. Ten stovi lova ir pianinas, sudėtos mano drobės.

Klestelėjau ant kėdės. Ne, *to negali būti*. Aš tylėjau, kentėjau: bet dabar jau peržengta paskutinė riba. Viskas. Gana.

Atsistojau ir nuėjau pas žmoną į virtuvę.

– Aš taip negaliu, – pasakiau jai. – Man reikia kabineto.

– Ką turi omeny? – ji liovėsi plauti indus. – Nejau tau blogai svetainėje?

– Liuse, svetainėje visi žiūri televizorių.

– Bet tu juk įpratęs, – pasakė žmona. – Anksčiau nesiskųsdavai.

Nepamenu, jog kada nors būčiau dirbęs prie stalo, kai kambaryje pilna žmonių ir juo labiau kai jie žiūri televizorių. Bet, matyt, tas įmanoma (nejaugi?), jei jau žmona taip sako. Neduokdie. Tačiau tai įmanoma – man teks susitaikyti. Aš tapsiu toks, apie kokį ji kalba: vien dėl to, kad nėra kitos išeities. Turbūt kažkokioje kitoje realybėje – kurią turi omeny mano žmona – aš dirbdavau svetainėje. Bet kodėl? Kaip aš galėjau?

– Tu juk žinai, kad daugiau nėra kur.

Ji tai pasakė kaip savaime suprantamą dalyką. Ji pripažino realybę, kurią turi pripažinti kiekvienas blaiviai mąstantis. Tik kokią realybę?

Iš virtuvės patraukiau į miegamąjį. Nebuvo jokios prasmės apžiūrinėti medžio dirbtuvės: jei iki šiol ji būtų išlikusi, aš būčiau ten įsirengęs kabinetą. Bet kur, tik jau ne svetainėje.

Miegamajame ėmiau tyrinėti kiekvieną kampelį, stengdamasis suvokti, kokioje padėtyje atsidūriau, kaip aš gyvenu – toje realybėje, kurioje gyvena mano žmona. Ir netrukus aptikau savo tekinimo stakles: drabužių spintoje, po paltais! Vadinasi, ir toje realybėje aš esu aš, su visais savo poreikiais. Aš vis tas pats, tik apgailėtinas. Pasikeitė tik tai, kad vietoj medžio dirbtuvės turiu palangę miegamajame, prie kurios prisisuku staklytes. Štai nusilupę dažai. Ar verta tuomet gyventi?

(5) Tuo tarpu visi aplinkiniai gyveno šito savęs neklausinėdami. Ir tai visiškai suprantama. Juk niekas, išskyrus mane, neturėjo supratimo apie rojalio kambarį, kūrybines ir medžio dirbtuves, biliardinę. Jie gyveno toje vienintelėje galimoje realybėje. O aš žinojau, kad yra dar ir kita.

Greitai paaiškėjo, kad svetainėje yra ne tik bendras mūsų visų televizorius, mano stalas, bet ir sofa, ant kurios miega tėvai! Jų miegamasis nežinia kur dingo. Ir kaip jie mane įtikinėjo, jo, atskiro, niekuomet nėra turėję. Šituo aš niekaip negalėjau patikėti. Nes juk puikiai prisiminiau tuos pačius tėvą ir motiną, kaskart įeinančius į atskirą miegamąjį. Negana to – tėvas turėjo savo kabinetą! Paprasčiausiai kažkas nutiko realybėms, kažkas pasislinko, sutriko.

Iš tiesų mane gelbėjo vien tik savotiškas nepatiklumas, su kuriuo žvelgiau į supančią realybę. Juk aš jaučiau, supratau ir mačiau, kad esama kito gyvenimo. Ir apie jį aš buvau gerai informuotas. Jei nebūčiau juo alsavęs – tai iš kur many atsirastų tos konkrečios žinios, aiškūs jausmai?

Manoji aplinka, kaip man atrodė, keitėsi vis sparčiau: ir todėl buvau beveik tikras, kad tai – ne „amžinas ratas“, o vienpusis procesas, turįs savo logiką ir besiveržiantis prie pabaigos. Tik nežinojau, kokia ji. Kartą aptikęs, kad nebėra atskiro valgomojo (mes valgėme tiesiog virtuvėje, prie viryklės), po to neberadęs ir vaikų kambario (nuo kažkurio laiko vaikai miegojo mūsų su žmona miegamajame!) – aš netgi savotiškai nusiraminau. Esama tokio absurdiškumo, tokio neįtikėtinumo, kuris jau beveik nebežeidžia. Gu-

lėdamas lovoje ir stebėdamas, kaip čia pat, miegamajame, žmona maudo dubenyje mūsų nuogutėlius vaikus (be visa ko, išnyko ir vonios kambarys), aš tyliai šypsojausi. Negi galima tuo patikėti? Vandens ir muilo balos ant grindų. Mano drobės, atremtos į sieną, muile. O spintoje – tekinimo staklės. Spintoje!

– Kas tau, Jura?

– Kodėl klausi?

– Tu kažkaip keistai šypsaisi. Ar nupirkai žvakę?

– Kam?

– Jau sakiau. Reikės sutepti užtrauktuką. Loros batukas neužsitraukia.

Aš tik šypsojausi.

– Susiūk jai portfelį.

Ji įlindo į tą pačią drabužių spintą ir pasirausus ištraukė iš ten ylą ir storą siūlą.

– Še.

Metė man portfelį.

Paėmiau ylą, pavartęs ją rankose atsisėdau ir ėmiau siūti suplyšusį dukters portfelį. Girdėjau, kaip už sienos, svetainėje, dėl kažko ginčijosi motina su tėvu (prieš kelias dienas koridoriuje ant spintos aptikau visą dulkių nusėstą tėvo smuiką).

(6) Apie tapybą nebuvo nė ko galvoti. Kad ištraukčiau molbertą iš spintos, iš pradžių man būtų tekę išimti tekinimo stakles. Paskui kampe, už kepurių, surasti dėžę su dažais. Vienintelę kambaryje esančią kėdę tektų

užkelti ant lovos: kitaip nebūtų kur pastatyti molberto. Bet pikčiausia – negalėjau atsitraukti, kad pažvelgčiau į drobę iš toli. Atsitraukti apskritai nebuvo kur: tiesiog už nugaros stovėjo dviaukštė vaikų lova. Mano Lora buvo jau beveik suaugusi, beveik moteris: ir ji miegojo vaikiškoje lovelėje, antrame aukšte virš savo jaunesniojo broliuko. Negi tai normalu? O ar normalu, kad vaikai apskritai miega viename kambaryje su mumis? Argi tai įmanoma?

Bandydamas pasiekti teptuką, kartą išverčiau naktipuodį, stovintį po lova. Nejau tai normalu, kad mano žmona ir duktė pavertė kambarį, kuriame miegojo, tualetu?

– Bet Jura, – tą vakarą nusistebėjo žmona. – Nejau nori, kad Lora per tokį šaltį lakstytų į būdelę kieme? Tu gi žinai, kuo visa tai baigiasi.

Aš tik vieno negalėjau suprasti: kaip jie visa tai pakenčia? Iš kur ta jų visų begalinė kantrybė?

– Kur dingo mūsų tualetas? – paklausiau nebeiškentęs. – Turėjome tualetą, turėjome vonią.

Žmona pažvelgė į mane taip, tarsi į ją perkūnas būtų trenkęs.

– Ką tu čia šneki, Jura?

Aš išėjau: žinojau, kad toliau išgirsiu ką nors tokio: „Mes visuomet vaikščiojom į būdelę kieme, – kas tau, Jura?“ Ir įrodyti, kad dar visai neseniai (kaip man atrodė) mačiau savo žmoną ir savo dukrą besinaudojant bute esančiais vonia ir sanitariniu mazgu – to įrodyti buvo neįmanoma. Tas ir yra, kad aš visiškai neabejojau žmonos nuoširdumu: tuo, kad ji nieko neatsimena. Bet juk tai buvo, aš žinau. Kaip buvo ir rojalio kambarys.

Dar po kelių mėnesių jau nebesistebėdavau susitikęs ko-

ridoriuje savo tėvus su naktipuodžiais. Ir nors puikiausiai supratau, kad jų padėtis yra be išeities – jie kažką prarado mano akyse! Nepaaiškinamai. Nejaugi tai mano tėvas, kuris visuomet vilkėjo naujutėlaičiais drabužiais – menu jo dailius pirštus, smuiką prie peties – nejau tai jis dabar stena (svetainėje! nes tėvai neturi „savo" miegamojo), o aš visa tai girdžiu. Kokia po to begali būti pagarba? Gailestis, supratimas – taip. Bet pakanka žmogų tik kartą pamatyti pasigailėtiną, bejėgį, ir jis kažką negrįžtamai praranda. Kažką, ką aš taip vertinau mūsų santykiuose. Ir tas sėlinimas vogčiomis (išbėgti su naktipuodžiu, kad niekas nepamatytų), tas įtartinas pigaus odekolono kvapas svetainėje po visko...

– Matau, kaip visa tai tave erzina, – atspėdavo mano būseną žmona. – Pakentėk, greit pavasaris, vasara. Bus geriau.

Ji mane ramina! Išsiimdavau savo senus paveikslus, žiūrėdavau: Dieve, kiek laisvės, polėkio! Koks įkvėpimas! Ir man dar sako, kad aš neturėjau kūrybinės dirbtuvės?

Jau seniai nebetapau: beprasmiška būtų net mėginti. Kol viską susirasi, išsidėliosi – nebebus ko išreikšti. O ir vaikai, kur buvę, kur nebuvę, užbėga ko nors pasiimti: dar ir magnetofono klausosi (juk tai ir jų kambarys!).

Virtuvė irgi sumažėjo: supratau iš to, kad jau kuris laikas mes valgome ne kartu, o paeiliui: iš pradžių tėvai, paskui vaikai, o galiausiai mudu su žmona. Žmona, vaikai, tėvai tvirtina, jog taip buvo visuomet. Betgi čia ir ne virtuvė – kažkokia kamarėlė! Garbės žodis. O kartu ir sandėliukas: virš galvos kaba kažkokie dubenys, vonelės, ant virtuvinio stalo, kuris ir taip jau mažas, stovi siuva-

mosios mašinos dėklas su visa mašina, ant jo – lygintuvas, neplautos šakutės.

– Ir vėl tu nepatenkintas, Jura? – kartais žmona pajusdavo mano nuotaiką, tik nesuprasdavo jos iki galo. – O kur aš visa tai padėsiu?

Ką jai galėjau atsakyti? Kur mano pianinas? Nebegalėjau net perbėgti pirštais klavišų, prisiminti. Jį, atrodo (taip tvirtina žmona), pats pardaviau: kai paaugo vaikai ir prireikė dviaukštės lovos. Vadinasi, aš ir tai sugebu? Tegu ir aplinkybių spiriamas?

(7) Tuo tarpu gyvenimas ėjo. Ir aš supratau, kad tai mano vienintelis gyvenimas. Kito nebeturėsiu. Ir aš jį leidau vėjais: kas dieną. Aš nepiešiu (kur?), neskambinu (kuo?), nerašau (mano stalas atiteko vaikams, jie juo naudojasi paeiliui). O ką aš jaučiu, ką patiriu – apie tai nevertėjo nė burnos aušinti. Kiauras dienas aš sprendžiu „buitines problemas" – vargais negalais pridūriau prie viršutinio lovos aukšto prailginimą Loros kojoms (jau metai, kai ji nebegali išsitiesti lovoje), taisau lygintuvą, kuris perdega kartą per savaitę. „Reiktų įsigyti naują". – „O už ką, Jura?" Pasirodo, nėra pinigų. Anksčiau apie tai kažkodėl negalvodavau.

Mane gelbėjo vien tik neaiški nuojauta, kad kažkas su manimi eksperimentuoja. Negalėjau atsistebėti pats savimi: kaip čia nepratrūkstu, nedaužau visko iš eilės. Viso to marazmo, ne gyvenimo. Žmona vertino mano santykinę kantrybę, tik nesuprato, iš kur ji imasi. Tiesiog visa tai bu-

vo kažkaip nerimta: na, žinoma. Nes argi rimta šildyti vandenį puoduose, o paskui, jo prisipylus į dubenis, praustis kur papuolė po visą butą? O lošti kortomis vakarais svetainėje šešiese? Aš kaip tik ruošiausi pradėti būgnų karalium, kai staiga pašiurpau nuo minties: kuo gi aš čia dabar užsiimu? Kas gi čia dabar kertasi kortomis? Netgi košmariškame sapne negalėjau išvysti tokio vaizdo. Kitą sykį susigriebiau, kad mes su žmona ir tėvu, visi įkaušę, kikendami apkalbinėjam kaimyno žmoną, kuri apgaudinėja vyrą su savo viršininku.

Iškart atsistojau, nuėjau į virtuvę, pakišau galvą po šaltu vandeniu. „Kur tu, Jura?!" – išgirdau apgirtusį, patenkintą žmonos balsą iš svetainės. Mano Liusė niekuomet negėrė alkoholio. Šlaputėlis, su tekančiomis per veidą vandens srovelėmis pasirodžiau ant slenksčio: prirūkytame kambaryje, sukniubęs ant stalo, kažką veblenо mano girtas tėvas. Šalia jo sėdėjo nematyta senė ir kvailai šypsojosi.

– Kas tau, Jura, ik? – ji garsiai žagtelėjo. – Še, išgerk dar.

– Liuse, – pasakiau, – kada tu pradėjai gerti?

– Oi, nebegaliu, – ji pratrūko juoktis, tirtėdama savo didžiulėmis krūtimis. – Na ir pokštininkas tu, Jurčikai, sėskis.

Aš tik apsisukau ir nuėjau į mūsų miegamąjį (virtuvėje jau stypsojo vyresnioji duktė su kažkokiu nepažįstamu tipu). Greitomis bandžiau suvokti, kas vyksta. Bet šito padaryti man nebuvo lemta. Miegamajame ant mano lovos nenusiavęs miegojo kažkoks purvinas vyras.

– Tučtuojau dinkit iš čia! – pasakiau vos valdydamasis.

– Ką tu, Feofanovai, – pasakė nustebęs tas. – Suprantu, suprantu, – jis atidžiai nužvelgė mane.

– Aš visiškai blaivus! – tariau. – Ir aš reikalauju, aš reikalauju... Lauk! Tučtuojau dinkit iš čia!

Vyro veidas akimoju pasikeitė, jis atsisėdo lovoje.

– Pats tučtuojau dink, – piktai pasakė jis. – Tu nė nepasibeldei įeidamas.

Kaip kulka išlėkiau iš miegamojo.

– Liuse! – uždusęs pratariau savo linksmutei žmonai. – Ten, ten...

– Na ir kas gi ten? – kažkaip gudriai paklausė žmona.

– Ten kažkoks tipas, mūsų miegamajame.

– Tai juk Konkinas, mūsų kaimynas, – ji sunkiai atsistojo ir svirdinėdama priėjo. – Mieliausiasis mano, tu jau visai...

Ji prisiglaudė ir pravirko.

Čia aš supratau, kad visa tai sapnas, ir pats nusijuokiau. Vadinasi, mūsų miegamajame gyvena kita šeima. Tai yra pas mus ją įkeldino: kada? kas?

– Mieliausiasis, – pasakė žmona, – jie visą gyvenimą nugyveno su mumis, čia. – Negi tu visai viską užmiršai?

– Kas jie?

– Konkinas su žmona ir vaikas.

– O kur jų vaikai?

– Pareis vakare.

– Kur mes gyvename? Kur mes miegame? Kur valgome? Kur miega mūsų tėvai? Mūsų vaikai?

– Čia, – nustebo žmona ir mostelėjo kambario pusėn. – Štai mudviejų sofa, ten, už širmos, tavo tėvų lova.

– O Lora?

– Lora su Lioša už spintos, kurgi dar?

Priėjau prie spintos: už jos tiesiog ant grindų iš tikrųjų gulėjo čiužinys, o virš čiužinio sūpavosi lopšys.

– Veročka miega, ša, – sušnibždėjo žmona.

– Veročka?

– Na taip, mūsų anūkėlė.

– Kur mes valgome?

– Virtuvėje.

– O kur valgo Konkinai?

– Juk mūsų bendra virtuvė, Jura.

Žmona, nors ir girta, nuoširdžiai manęs gailėjosi.

Išbėgau į koridorių: va čia buvo durys į rojalio kambarį, čia koridorius ėjo gilumon, ten buvo mano kabinetas ir laiptai į kūrybinę dirbtuvę. O štai toje koridoriaus pusėje, toliau, buvo biliardinė ir tėvo kabinetas.

– Liuse, – žmoną radau toje pat vietoje, prie staktos, kvailai besišypsančią. – Kur mano paveikslai?

– Kokie paveikslai?

– Kuriuos tapiau, aliejumi?

– Tai tu – dailininkas? – nervingai nusijuokė žmona.

– Aš tapiau, tu privalai prisiminti.

– Kada gi tu tapei, prieš šimtą metų?

– Nesvarbu. Kur jie?

– Gal virtuvėje ant spintelės.

Nuėjau į virtuvę. Ten mano duktė, apsivilkusi naktiniais, dėl kažko ginčijosi su tuo tipu.

Netardamas nė žodžio, prasibroviau pro juos, pasistojau ant taburetės. Ten iš tiesų gulėjo keletas į ritinėlį susuktų apdulkėjusių, voratinkliais apkibusių drobių. Nubraukiau voratinklius ir įsižiūrėjau: niekas nebuvo pasikeitę! Viskas buvo taip pat nauja, ryšku, laisva. Tie paveikslai buvo nutapyti dirbtuvėje – didžiulėje tuščioje salėje, kvepiančioje saule ir dažais. Jie galėjo būti nutapyti tiktai ten. Tai buvo

geriausias įrodymas, kad aš nesu beprotis; niekas nepaaiškintų, kaip aš juos būčiau nutapęs, jei visą gyvenimą būčiau praleidęs čia, viename kambaryje su tėvais, žmona ir vaikais. Dievas man atsiuntė šią žinutę, kad nepulčiau į visišką nevilt̨į. Jis išsaugojo įrodymus, jog nereikia tikėti tuo gyvenimu, kurį gyvenu.

– Tėte, na o ko tu čia dabar žliumbi? – staiga išgirdau dukters balsą. – Ir taip bloga. Tau reikia gydytis nervus, seniai pastebėjau.

– Jurijau Vladimirovičiau, – įsiterpė tas tipas su barzdele, – turiu pažįstamą psichoneurologą. Garbės žodis.

Nieko neatsakęs, išėjau į koridorių. Svetainėje manęs laukė žmona ir bebaigiąs užsnūsti tėvas. Vadinasi, miegamajame gyvena Konkinai. Aš sustojau koridoriuje: nebeturėjau kur eiti.

(8) Baisiausia, kad dabar aš buvau irzlumo įsikūnijimas. Nepraeinantis, nuo ryto iki vakaro trunkantis irzlumas. Išblaivinančios mintys, jog visa, kas su manimi dedasi, netiesa, nerimta, trukdavo tik sekundę. Jos tučtuojau išnykdavo, užleisdamos vietą irzlumui, pykčiui. Negalėjau ilgesnį laiką jaustis savimi, viską apmąstyti: kažkas tvirtai laikė mane savo rankose. Man neleisdavo atsipeikėti: virtuvėje, koridoriuje, svetainėje mane surasdavo ir užversdavo savo problemomis, mintimis, šiaip sau plepalais. Arba, o tai dar blogiau, išliedavo ant mano galvos savo susierzinimą. Arba, kas jau visų blogiausia, įbrukdavo man į rankas tai ylą, tai kaltelį, tai plaktuką, ir aš turėdavau vis

ką nors taisyti, meistrauti, atnaujinti. Nepaliaujamai. „Štai dar kėdutė, visiškai nebesilaiko koja.“ Ir aš tvirtindavau koją. Maloniai visiems padėdavau, ir visi tą suprasdavo, vertindavo. Bet, o Viešpatie, iš to ir susidėjo mano gyvenimas!

Kartą, guldamasis į patalą, vietoje žmonos aptikau kažkieno kūną. Taip surikau, kad kilo sąmyšis.

– Ko tu rėki? – paklausė žmona. Ji pasirodė gulinti iš kitos pusės.

– Kas čia toks? – paklausiau paklaikęs iš siaubo.

– Na kokio velnio? – atsakė nepažįstamas kūnas. – Man rytoj anksti į darbą.

– Tai Konkinas, – tarstelėjo žmona. – Miegok.

– Koks Konkinas? – atsisėdau aš.

– Juk jie, Konkinai, gyvena su mumis, – paaiškino žmona.

– Kodėl?

– O kur dar jiems gyventi, – tarė ji piktokai. – Juk ne gatvėje.

Vienomis trumpikėmis išbėgau į koridorių. Durų į miegamąjį nebebuvo. Tuomet nusprendžiau nueiti į virtuvę, užsidaryti ir sėdėti ten tol, kol ką nors sugalvosiu. Jei jau galėjau gyventi viename kambaryje su vaikais, tėvais – vadinasi, pajėgsiu ir su visiškai svetimais žmonėmis. O, aš dar savęs nepažįstu. Bent jau žmona elgiasi taip, tarsi aš visą gyvenimą būčiau miegojęs vienoje lovoje su Konkinu. Tai kas toliau? Nes jei esama logikos – o ši įžvelgiama – tai ji netruks ir visai atsiskleisti. Ko dar iš manęs pareikalaus likimas ir su kuo dar teks taikstytis? Ateity dingojosi tikras siaubas.

Man tai reikėjo apgalvoti, nes nebuvau tikras, kad kitas žingsnis nebus lemtingas. Aš negalėjau tiek pasikliauti likimu. Negalėjau, neturėjau teisės.

Tačiau virtuvės aš neradau: kaip ir paties koridoriaus. Buvo kažkokia kamarėlė, iš kurios durys vedė tiesiai į kambarį.

Sugrįžau atgal ir užsidegiau šviesą. Kambarys kimšte prisikimšęs žmonių.

Jie miegojo dviem aukštais, po du tris lovoje. Tiesą sakant, tai ir nebuvo kambarys – lyg koks barakas. Prie lango stovėjo viryklė, užversta indais, ir mažas purvinas staliukas. Nebuvo nei spintos, nei televizoriaus.

– Kokio velnio? – iš visur pasigirdo balsai. – Kas uždegė šviesą? Dominai, duok jam į snukį. Jau visai kuoktelėjo.

Tučtuojau kažkas skaudžiai trenkė kumščiu man į veidą. Šviesa užgeso.

– Eikš, – išgirdau šnabždant žmoną. – Sakiau tau, miegok. Dabar gavai. Žmonėms rytoj į darbą.

– Liuse, – pasakiau, atsitraukdamas nuo knarkiančio Konkino ir prisišliedamas prie žmonos. – Ar tu bent supranti, kas darosi?

– O kas?

– Juk tai pragaras, ne gyvenimas, – iš nosies man tekėjo kraujas, o iš akių – ašaros.

– Gyvenimas kaip gyvenimas, – pasakė žmona. – Kas tau nepatinka?

– Liuse, juk taip neįmanoma gyventi. Viename kambaryje, visiems drauge.

– O kur žmonėms dėtis? Ar tu dabar norėtum į gatvę, į šaltį?

– Bet... kodėl? Kodėl gi jiems nepasistačius sau...

– Iš ko? Už ką? Miegok, maištininke.

Ji ištarė šiuos žodžius meiliai, ir aš supratau, kad mane čia laiko kvaišeliu, kuris pats nežino, ko nori.

– O mūsų vaikai?

– Ką? Miega va ten, antrame aukšte. Su vaikaičiais. Miegok. Rytoj reikia susiūti Veročkai portfelį, atsikelsi anksčiau.

„Turiu susiūti Veročkai portfelį.“ Tai buvo vienintelė aiški mintis mano sąmonėje.

(9) Jau buvo gerokai po pusiaunakčio, kai aš, laikydamas ranką prie pamuštos akies, perlipau knarkiantį Konkiną ir nuslinkau palei gultus durų link. Štai kas mane labiausiai išgąsdino – man sudavė per veidą, o aš nepajutau tikro įžeidimo, nesikankinu dėl pažeminimo.

Ryškiai švietė mėnuo. Gūždamasis nuo šalčio, patraukiau keliu aukštyn: beveik nieko nesuvokdamas. Mane stūmė kažkokia Jėga. Ėjau ir ėjau, kol išaušo.

Pusiaudienį sėdėjau ant kalno tarp gėlių, šildomas saulės, ir man buvo gera. Pirmąkart po daugelio metų.

Veročkai reikėjo susiūti portfelį. Kaip ji dabar eis į mokyklą? Juk ji nemoka rankose laikyti ylos. Juk jos rankytės ne tokios stiprios, kad pradurtų yla odą.

Atleisk, Veročka. Aš nusišypsojau. Atleiskite visi. Aš jau žinojau, ką man daryti. *Negalėjau sugrįžti atgalios.* Būti jiems kažkuo, kažkuo jiems visiems: jau nebegalėjau kitaip galvoti apie save. Norėjau gyventi dėl jų. Bet tik dabar, pievelės viduryje, supratau, kad dar esu aš: aš kaip aš. Aš susitikau save, įsikabinau į save patį. O grįžimas pas juos neišvengiamai būtų išskyręs mane su savimi: galbūt visiems laikams. Tik todėl juos išdaviau, o ne todėl, kad jų nemylėčiau. Jų visų.

Žinoma, aš apvilsiu juos (jie mano, kad *pažįsta* mane, jie *laukia* manęs, mano rankų, mano atsidavimo; jie *pasitiki* manimi). Aš juos apvilsiu – ir jie bus kiek nustebę. Tarsi po pažįstama ir įprasta kauke staiga aptikę kažką nepažįstamą ir gąsdinantį.

Pakilau. Aplinkui dūzgė gegužio bitės. Kodėl čia neatėjau anksčiau? Kaip keista. Koviausi su likimu savo būste (prarasdamas poziciją po pozicijos), o tuo metu čia, tyroje saulėtoje aikštelėje, viskas atrodė taip, tarsi likimas iš viso neegzistuotų. Čia buvo kita erdvė. Kodėl gi aš neapgavau likimo, nė karto neišsiveržiau į laisvę?

Šito negalėjau suvokti. Laikydamasis už retų krūmokšnių ėmiau leistis į slėnį. Žinojau, kad manęs laukia Veročka, – laukia Veročka, mano duktė Lora, mano žmona: jos laukia, kad greičiau pasirodyčiau ir susiūčiau suplėšytą mokyklinį portfelį. Tik aš galėjau jį susiūti. Laukia, kad dar daug padaryčiau, taip. Ir aš mačiau, kaip jų veidai tįsta iš nuostabos, kaip pamažu silpsta jų tikėjimas manimi, sąžiningu ir artimu žmogumi: kaip jas apima svetimumo jausmas. Kad esu joms svetimas. Kaip gilėja praraja jų širdyse. Ir štai pagaliau: tai, kas skaudžiausia, įvyko – jos *viską suprato*. Širdies gilumoje jos pasmerkė mane. Pagaliau galiu atsiremti į tą pasmerkimą: negalėjau kitaip. Nes joms aš galiu egzistuoti ir barake, o sau – tik rojalio kambaryje. Jei jį turėčiau, nebūčiau išėjęs, būčiau likęs – su jomis. Norėjau turėti jas, bet tik tapęs savimi. Tik tada.

Galbūt jos dabar verkia – ten, dvokiančioje lindynėje. Jas palikau nelaimėje: nenorėjau žūti drauge. Žinau, kad esu kaltas, neišsižadu savo atsakomybės: nes laisvė, kurią gavau, verta to, kad neščiau tą nežmonišką naštą.

(10) Kelias leidosi vis žemyn ir žemyn, kol pagaliau išvydau miestą. Jis buvo labai panašus į tą, kuriame gyvenau, kurį palikau. Aš niekuo nesistebėjau. Kojos pačios nešė mane pažįstamomis gatvelėmis. Vis dar gerai nesuvokdamas, kas tai – sapnas ar tikrovė, peržengiau pažįstamą slenkstį. Ir kai įėjęs į koridorių išvydau daugybę durų, tas anaiptol nesukėlė audringo džiaugsmo, kaip tikėjausi. Tik negera įtampa, lydėjusi mane dešimtmečiais (taip man atrodė), staiga apleido mane. Aš netgi prisiminiau tą akimirką, nuo kurios viskas prasidėjo – pirmąjį, dar silpnutį jos blyksnį: tada, kūrybinėje dirbtuvėje, kai paėmiau į rankas teptuką ir negalėjau tapyti, nes išvydau kampe rojalį. Tuomet nemaniau, kad tas nesuprantamas, man nežinomas jausmas – tik pradžia. Pradžia kažko labai rimto.

Pirmiausia užėjau į biliardinę – prisiliečiau prie gelsvo rutulio, sustingusio ant žalio paviršiaus. Buvo tylu. Niekieno nepastebėtas nulipau į medžio dirbtuvę: ten vyravo ideali tvarka, grindys tviskėjo švara, instrumentai išdėlioti trimis eilėmis ant lentynų. Tekinimo staklės stovėjo, dailutėlės, ištrauktos į vidurį dirbtuvės.

Kūrybinė dirbtuvė skendėjo prietemoje, ir aš atitraukiau užuolaidas: įstriži saulės spinduliai pervėrė tuščią erdvę. Ant pradėtos drobės spalvos rėkė apie beprotybę. Pakėliau nukritusią tūbelę. Kampe, savo vietoje, stovėjo užbaigti paveikslai, jie buvo nusukti į sieną. Nesiėmiau jų apžiūrinėti: man pakako žinoti, kad jie, slepiantys savo turinį, yra.

Kai lipau į viršų, tyloje girgždėjo grindys.

Rojalio kambario durys atsivėrė be garso, kaip visuomet. Pustuščiame, parketu išklotame kambaryje, savo vietoje stovėjo rojalis su Bethoveno biustu, stovas natoms, inkrus-

tuotas staliukas su tėvo smuiku. Ir, apšviesti besiliejančios pro didelius langus šviesos, nuo sienų žvelgė kompozitorių portretai.

Nespėjau perbėgti pirštais klavišų, kaip kažkas tyliai pasibeldė.

– Ar nesutrukdžiau?

– Ne, užeik.

– Tavęs ilgai nebuvo, maniau...

– Ne, viskas gerai, – pasakiau aš: ir apsidžiaugiau tuo mielu, pusiau primirštu atstumu, kurį pajutau esant tarp mūsų. – O tu? Ar buvai savajame grimo kambaryje?

Aš vis dar troškau įsitikinti: nors ir taip viskas buvo aišku. Ir be to buvau ramus.

Ji jau ruošėsi išeiti.

– Liuse, – paėmiau ją už rankos. – Sakyk, tu nieko nepameni?

– Ką turi omeny?

– Tu... – žengiau porą žingsnių prie rojalio: Bethoveno biustas buvo suklijuotas ties kakta. Paliečiau suklijavimo vietą ir ūmai atitraukiau ranką.

– Viskas gerai, – prisiverčiau nusišypsoti. – Iki pietų?

– Iki pietų, – nusišypsojo ji man išeidama.

Niekad nesibaigia

Seansas prasidėjo 21.20, o 21.30 salėje liko koks dešimt keistuolių. Iš tiesų, kas žiūrės tokį besiužetį ir beprasmį filmą. Kažkokia mergina grįžo iš parduotuvės ir telefonu kažką įrodinėjo savo motinai. Pokalbis užtruko dvidešimt minučių, ir visi žiūrovai išsiskirstė. Tiesa, per tą laiką mergina nuėjo į tualetą (tas šiek tiek pagyvino sceną). Tarus į ragelį: „Mama, luktelėk, aš tuoj, man reikia". Bet apskritai – nieko ypatinga. Aš irgi atsistojau ir išėjau: kam rūpi svetimi vargai ir bėdos?

Mąstydamas apie šiuolaikinio kinematografo keistenybes (irgi mat avangardistai!), ištuštėjusia vakaro gatve žingsniavau namo. Pavakarieniavęs ir išsimaudęs vonioje, dar atsipalaidavimo dėlei pavartęs interjero žurnalą ir perskaitęs tris Bodlero eilėraščius (mano dienos norma), pačiam pusiaunakty kritau į lovą. Bet trečią nakties pramerkiau akis ir atsisėdau: nė pats nenutuokiau, kas atsitiko. Nesuprantamas nerimas maudė širdį, lange blankiai švietė negyvas miestas.

Na, kas gi čia dabar? Kodėl nemiegu? Mintyse ėmiau perkratinėti visas problemas, stengdamasis suvokti mane užplūdusio nerimo priežastį. Rytoj iš komandiruotės turėtų sugrįžti žmona. O vakare – paskambinti pensionate po-

ilsiaujanti duktė. Ne, ne tai. Ir darbe niekas nekelia rūpesčių – įprasta sumaištis.

Nuleidau kojas, ir ūmai man toptelėjo: juk slapčia galvoju apie merginą, kuri kažką įrodinėjo motinai telefonu. Ji, tik ji sėjo nerimą manyje. Bet kokios nesąmonės! Kvailesnio filmo nebuvau matęs. Apie ką ji ten apskritai kalbėjo? Rodos: „Ne, mama, tu nesupranti, kaip man tai svarbu, tu nenori manęs suprasti". O motina jai: „Liza, turi viską, ko reikia – vyrą, darbą. Pamažu viskas susitvarkys. Beje, vakar buvo užėjusi Nora Iljinična, tik įsivaizduok, jai pavogė naują kilimą, nudžiovė tiesiai iš balkono". O Liza atšovė: „Mama, tu negirdi, ką tau sakau! Aš privalau nuvažiuoti į Ispaniją. Dabar arba niekados."

Tikrai, ji kalbėjo apie Ispaniją, apie pinigus. Išėjau į balkoną parūkyti.

Įdomu, nuo kada naktimis ėmiau galvoti apie matytų filmų veikėjus? Apačioje mirksėjo „New World" agentūros reklama, o kiek toliau – tas kvailas batas, iš kurio kyšojo švytintis katinas – avalynės dirbtuvės šeimininko šedevras.

Tik kur aš žiūrėjau šitą filmiūkštį? Veltui bandžiau prisiminti kino teatrą: iš neturėjimo ką veikti nusibasčiau į kažkokį seną kvartalą ir atsidūriau priešais afišą. Joje – neblogas pavadinimas: „Jaunos moters ir penkiakampės taburetės išpjova". Kiek padvejojęs užėjau į seną, vėsų, puvėsiais atsiduodantį pastatą. Vyliausi padirginti išsekusius nervus kuo nors žmogėdriškai baisiu, kokiu šokeliu, kurių tokiuose kino teatruose į valias. Tai buvo automatinis kino teatras su sukučiu prie durų, tad pasiklausti, kas čia per filmas, nebuvo ko.

Nuo kada kvaršinu sau galvą dėl atkampių kino teatrų? Nusviedžiau nuorūką į gatvę. Buvo gan tvanku. Staiga nei

iš šio, nei iš to nusprendžiau pasivaikščioti: taip, pusę keturių ryto. Jaučiau, kad vis tiek nebeužmigsiu.

Jau nepamenu, kiek klaidžiojau akmenimis grįstomis gatvelėmis. Mano žingsniai aidėjo nakties tyloje. Staiga susivokiau bestovįs tiesiai prieš jau pažįstamą afišą. Tyla spengte spengė ausyse. Nusprendžiau užeiti, jei pats likimas mane susiejo su tuo kino teatru (aš ir dabar nežinojau, kurioje miesto dalyje jis yra).

Kaip ir tada, fojė atsidavė puvėsiais ir blankiai švietė kontrolinė lemputė virš durų į salę. Atrodė, kad iš ten sklinda mirkčiojanti šviesa. Mėgindamas užgniaužti nuojautą, įmečiau monetą į automatą, ir sukutis mane praleido.

Nežiūrėdamas į ekraną, įėjau į visiškai tuščią salę, atsisėdau viduryje ir tik tuomet ryžausi pakelti akis. Pažįstama mergina ekrane... miegojo. Kuo ramiausiai miegojo, susirietusi į kamuoliuką ir užsitraukusi antklodę iki smakro. Ant spintelės tyliai tiksėjo laikrodis.

Ką gi, įspūdinga. To dar neteko matyti. Šaunūs vaikinai. Vadinasi, jie iki šiol rodo tą filmiūkštį ir, matyt, nesiruošia užbaigti iki ryto.

Mergina giliai alsavo ir vis sukrūpčiodavo sapne. Kiek ji taip gulės? Turbūt iki septynių ar aštuonių ryto – priklausys nuo to, kur ji dirba ir kiek jai reikia važiuoti iki darbo.

Mane tarytumei kas laikė prikaustęs šioje salėje. Norėjau išlaukti iki galo ir įsitikinti, kad jos šešias ar neaišku kiek valandų trunkantis moteriškas miegas baigsis, ir ji pasirąžiusi atsikels. Sėdėjau kaip užkerėtas ir negalėjau atitraukti nuo jos akių: minutės tirpo viena po kitos.

Retkarčiais ji nesąmoningai sujudėdavo, triskart apsivertė ant kito šono, galiausiai – ant pilvo.

Lygiai šeštą sučirškė skambutis, ir aš krūptelėjau. Mergina pašoko, taukštelėjo delnu per mygtuką.

Mano nuostabai ir tam tikram pasitenkinimui, ji buvo be naktinių marškinių. Nusižiovavusi ir, kaip ir buvau numatęs, pasirąžiusi ji nuėjo į vonią. Bet prieš tai užsuko į tualetą. Ten ilgai stenėjo, pagaliau atsistojo, nuleido vandenį ir vėl saldžiai nusižiovavo.

Vonioje palindo po dušu, uoliai trynė visą kūną nuo kojų iki galvos. Galiausiai išsiplovė galvą, suprunkštė kaip arklys po lietaus lašais.

Na, man jau metas. Atsistojau ir neatsigręždamas išėjau į gatvę.

Jau švito. Ankstyvas kepėjas pravažiavo motociklu ir dingo už posūkio.

Nuo tos dienos man kažkas pasidarė. Grįžusi iš komandiruotės žmona iškart pastebėjo man nebūdingą mąslumą, tačiau nepuolė aiškintis.

Aš tvarkiau savo reikalus, bet nuolat mintimis grįždavau į tą keistą naktį, vis prisimindavau merginą.

Baigiantis savaitei pasakiau žmonai, kad išvykstu su reikalais, ir užsisakiau numerį nebrangiame viešbutyje. Žmona vis tiek nebūtų supratusi, kur ir kokio galo išeinu vidurnaktį.

Tąkart išėjau antrą nakties – tikėjausi, jog kojos pačios mane nuneš į reikiamą vietą. Taip ir buvo.

Ta pati afiša, tas pats kino teatras. Įmetu monetą, ir sukutis įleidžia mane į vidų. Ekranas vos švyti, bet įžvelgiu jame miegančią merginą. Prie jos prisiglaudęs miega kažkoks barzdotas vyriškis.

Šįkart atsinešiau kramtomosios gumos, tad, nervingai ją žiaumodamas, sėdėjau tuščios salės viduryje ir negalėjau

atplėšti žvilgsnio nuo ekrano. Barzdotas vyriškis knarkė, o mergina, kurią jis negrabiai apkabino rankomis ir kojomis, tyliai alsavo.

Jie keliskart apsivertė, pasisukdami vienas į kitą tai veidu, tai nugara, o paryčiui, apie kokią penktą, kai jau ėmė švisti, vyriškis nubudo ir saldžiai rąžydamasis užvirto ant miegančios merginos. Ta apsnūdusi nesipriešino, ir jis, vis ją bučiuodamas, padarė viską, ką sugebėjo.

Paskui jie vėl miegojo. Iki 6.30. 6.30 vyriškis visiškai nuogas patraukė į vonią, o mergina apsivertė ant kito šono ir vėl užsnūdo.

Nuo to laiko ėmiau tenai lankytis – kartais dieną, kartais naktį: dieną susitikdavau žiūrovų, bet nė vienas iš tų, kuriuos bandžiau prakalbinti, man neatsakydavo. Arba sumurmėdavo kažką neaiškaus ir paskubomis nueidavo.

Tada nusprendžiau kreiptis į vietinius, bet tie, kai tik imdavau klausinėti apie kino teatrą, pažiūrėdavo į mane taip, tarsi būčiau pasakęs ką nepadoraus. Viena senutė net spjovė man į veidą.

Keista, bet daugiau nebemąsčiau apie filmo kūrėjus ir apie tai, koks avangardiškas šiuolaikinis kinas. Šios problemos tiesiog dingo: paprasčiausiai žinojau, kad tokiame ir tokiame kino teatre visuomet rasiu man pažįstamą merginą, kuri jau nebebuvo visai svetima. Svarbiausia – žinojau, jog ji ten, ekrane, yra ir gyvena savo gyvenimą kiekvieną akimirksnį, kaip ir aš savąjį. Tai buvo akivaizdu. Kažkodėl vis dažniau apie tai pagalvodavau. Staiga vidury baltos dienos dingdavau valandai kitai iš darbo, ir kojos pačios mane atnešdavo prie pažįstamos afišos. Užbėgda-

vau į kino teatrą – kartais dvidešimčiai minučių, o kartais ir vienai: vien tam, kad įsitikinčiau, jog filmas nesibaigė, jog mergina egzistuoja. Man kažkodėl tai buvo svarbu.

Kartais ją užklupdavau kalbančią su kokiais nors nepažįstamais man žmonėmis, kartais – darbe su kolegomis, dažnai su barzdotu vyriškiu. Neretai plepėdavo telefonu su motina (kartą pagaliau pamačiau ją – atvyko aplankyti dukters) arba valandų valandas mirkdavo vonioje. Visa tai dabar mane domino: kas jis toks? – klausdavau savęs, pamatęs šalia jos pagyvenusį poną. Ir įsiklausydavau į jų ilgiausius, kaip tikrovėje, pokalbius, bandydavau suvokti, kas juos sieja.

Aišku, visa tai buvo juokinga: bet ne visai. Protu suvokiau, kad ši mergina „iš ekrano", kad avangardo esmė ta, jog ji ekrane gyvena ne dvi, o dvidešimt keturias valandas per parą, kaip ir aš pats. Aš taip pat ne be tam tikros ironijos perskaičiau anksčiau nepastebėtą užrašą virš kanibališko filmo pavadinimo – toje vietoje, kur paprastai užrašoma seanso data ir laikas. Ten buvo išvedžiota: „Niekada nesibaigia".

Kita vertus, tas užrašas lyg ir nuramino: tarsi ir vėl kas būtų patikinęs, jog mergina niekur nedings. Kažkodėl man buvo labai svarbu neapsigauti: o gal jos ten jau nebėra? Tai mane nežinia kodėl ypač gąsdino: ji negali būti vien mano fantazijos vaisius. Ne, ji iš tiesų yra, kaip ir tas nuošalus kino teatrėlis: vos panorėjęs galėjai kaipmat patikrinti.

Vis labiau priprasdamas prie salės ir jos kvapo, ėmiau kreipti dėmesį į tuos retus žiūrovus, kuriuos kartkartėm pavykdavo susitikti. Mane apėmė keistas jausmas, kad kažkur juos jau buvau matęs: žinoma, daugelį jų mačiau anksčiau, toje pačioje salėje, tose pačiose vietose. Štai tas sė-

dintis kampe paniuręs jaunuolis su megztiniu – jis ten murksojo ir praeitą savaitę, o štai negraži mergina apniukusiu veidu – ji visuomet įsitaisiusi priešpaskutinėje eilėje: kaip aš anksčiau to nepastebėjau?

Kartą, vėl žmonai pranešęs apie komandiruotę, apsistojau viešbutyje. Atėjęs į kino teatrą trečią valandą nakties, baisiai nustebau ten užtikęs tą pačią merginą, kuri be perstojo maigė savo ilgą pakumpusią nosį. Ji kramtė storas lūpas ir buvo įsistebeilijusi į ekraną. Ten, miegamajame, tvyrojo prieblanda, buvo girdėti, kaip virtuvėje laša vanduo.

– Dovanokit, – tariau pusbalsiu ir pats savęs išsigandau. – Ar dažnai čia lankotės?

Mergina prie sienos, užlieta šviesos iš ekrano, baikščiai atsisuko.

– Ar išgąsdinau?

Staiga nei iš šio, nei iš to ji pribėgo prie manęs ir sustojo priešais, gniaužydama rankas.

– Aš baisiai nelaiminga.

– Kodėl?

– Esu vieniša, nieko neturiu be... – ji atsikvėpė. – Be Lizos.

– Ji – jūsų draugė? – paklausiau.

– Ne, tai ji, – mergina parodė į ekraną.

– Aišku.

– Manot, aš – beprotė?

– Ne.

– Žinot, mes juk kartu augome.

– Negali būti, – nustebau.

– Ji... ji... – mergina baisiausiai jaudinosi. – Aš ją mačiau štai tokią. Man pačiai buvo devyneri.

– Kada? – dar vis negalėjau jos suprasti.

– Kai pamačiau ją pirmąkart.

– Kur? Jūs pažįstate šitą aktorę?

– Žinoma, ne. Aš pamačiau ją čia, šiame ekrane.

Mes stovėjome vienas priešais kitą ant tako, vieni vos apšviestoje salėje.

– Palūkėkit, – tariau. – Norit pasakyti, jog tas filmas...

– Taip, jis niekad nesibaigia, – desperatiškai atsiduso mergina. – Pirmąkart užėjau čia atsitiktinai, kai man buvo devyneri.

– Aš irgi užėjau atsitiktinai, – kažkodėl įterpiau.

– Visi čia pakliūva atsitiktinai. Tai lemtis, lemtis!

Staiga ji gailiai susiraukė ir pravirko, visiškai nesigėdydama manęs ir netgi, sakyčiau, su pasitenkinimu.

– Aš prakeikta, – sušnibždėjo ji pro ašaras.

– Na kam jūs taip, – juk turėjau ją kažkaip nuraminti. – Esat jauna ir turbūt sveika.

– Aš bjauri, nejaugi nematote? – tebeverkė ji, kaip vaikas terliodama kumščiu ašaras.

Argi nekeista: visai nepažįstamas žmogus nei iš šio, nei iš to atveria savo sielą ir kalba apie tai, ko turbūt niekam nepasakytų? Keistas kino teatras, keistos naktys.

– O jūs ar laimingas? – ūmai paklausė ji, liaudamasi verkti. – Kodėl gi jūs nieko nepasakojate apie save?

Aš kiek apstulbau taip pakrypus pokalbiui. Gatvėje tą mažą baidyklę būčiau palaikęs beprote. Bet čia galiojo kitos taisyklės – čia viskas buvo kitaip. Aš pats čia buvau kitoks.

– Aš? Ką galėčiau pasakyti apie save? Na, jei jums įdomu: turiu darbą, žmoną, dukrą, turbūt neką jaunesnę už jus.

– Aš klausiu: esat laimingas ar ne? – ji tiesiog prirėmė

mane, tarsi būtų turėjusi teisę ko nors iš manęs reikalauti. Na, argi nekeista?

Ir kodėl, tiesą sakant, jai atsakiau:

– Matot, turiu neblogą darbą, žmona... Taip, jūs teisi, taip, aš... Žinote, maniau, jog viskas gerai: o ko dar reikia? Ko dar žmogui reikia?

– Žmogui reikia daug, labai daug, – staiga rimtai, dviem pirštais liesdama nosies kuprelę pasakė mergina. – Galbūt man visai ne vyriškio reikia – pati nežinau.

Garbės žodis, nelengva buvo sekti jos minties eigą. Tai mane apipila įvairiausiais klausimais, tai vėl peršoka prie savęs. Tikras košmaras.

– Norėjau pasakyti, – tęsė ji kuo smarkiausiai (na, tiesiog juokinga) masažuodama smailų nosies galiuką, – kad aš turėjau galimybę. Tad kodėl aš viena – ar suprantat?

– Ne, – sąžiningai prisipažinau.

Ji staiga palinko į mane ir pasistiebusi ant pirštų galų sušnibždėjo į ausį:

– Aš mėgstu vienatvę.

– Bet jūs... Jūs gi kenčiate.

Ji vėl pasistiebė ir vėl sušnibždėjo man į ausį:

– Man patinka kentėti.

Suprantama, visa tai buvo pakankamai keista. Bet, garbės žodis, negalėjau pasakyti, jog tos keistenybės man nepatiko, kad man taip jau baisiai norėjosi apleisti šią erdvę, atsidurti saulės užlietoje gatvėje, kur visąlaik zujo praeiviai. Garbės žodis, tas pašėlęs, visiškai suprantamas gyvenimas su savo padorumo taisyklėmis man staiga pasirodė banalus. Aišku, čia, toje beveik neapšviestoje salėje, šalia mažytės baidyklės, be perstojo tampančios ir taip per ilgą

nosį, buvo ne visai jauku. Kur ten jauku: viskas buvo nesuprantama, keista, nervai įtempti it styga, nė nebesuvokiau, kas esu ir ką, tiesą sakant, čia veikiu.

– Noriu jums pasakyti, girdite? – staiga atšlydama tarė mergina. – Norėjau būti graži, žinoma, norėjau, bet... Štai, žiūrėkit.

Ji atkišo ranką tiesiai man prieš nosį.

Nieko nesuprasdamas apžiūrinėjau jos pirštus: na, ko gi dar sulauksiu?

– Matot? Štai tie nagai! Ar matot?

– Matau.

– Ten purvas, matot? Aš *tyčia* neišsikrapštau panagių.

– Bet kodėl? – nustebau. – Dėl Dievo meilės, kodėl jūs taip darot?

– Tai darau todėl, kad esu *baidyklė*. Išklausykit mane, gerai? Kai užeinu į kavinę, tyčia atkišu nagus. Ir dar be perstojo tampau nosį.

– Viešpatie, kam?

– Jie visi žiūri į mane, į mano nosį, suprantat? Ir tuomet imu ją tampyti visų akivaizdoje. Tampau tol, kol jie nusisuka.

– Man regis, jūs perdedat savo nosies ilgumą, – vėl bandžiau grįžti prie ankstesnės „ramintojo" taktikos. – Visa tai labai reliatyvu: bjauru – gražu. Viskas priklauso nuo žmogaus temperamento, nuo jo mimikos, nuoširdumo...

– Žinau, jūs taip pat nelaimingas, – staiga pasakė ji. – Čia, salėje, nieko nėra, miestas miega. Man dabar į viską nusispjaut. Galėtume atsigulti čia, ant tako. Nors mano nosis ir bjauri, bet aš juk moteris. Juk jūs to nepamiršote?

Aš tiesiog amo netekau.

– Bet kam reikia! Penkios minutės fiziologijos, ir viskas. Ir nieko, suprantat? Negyvas plyksnis. Tai nieko neišspręs, nieko.

– Žinoma, jūs teisi, – pritariau.

– Dėkui, – patamsyje ji sučiupo mano ranką ir paspaudė. Stovėjau kiek apstulbęs: juk visa taip nepanašu į gyvenimą, kur viskas labai aišku. Žinoma, ji trenkta, bet, kita vertus – su ja nepanuobodžiausi. Įžvelgiau joje kažką labai gilaus.

– Žinote... – buvau bepradedąs.

– Aš *tyčia* grūdu purvą į panages prieš išeidama iš namų, – vėl sušnibždėjo ji man į ausį. – Galėčiau padovanoti jums savo kūną, jis švarus, bet nenoriu. Kiek man piršosi, jūs nepatikėsit! Bet man ne to reikia.

Staiga pasigirdo kažkoks garsas – visiškai buvau pamiršęs ekraną. Jame įsižiebė ryški šviesa.

– Jai skambina! – mažoji baidyklė net sudrebėjo iš susijaudinimo. – Tai *jis!*

– Kas?

– Jūs nieko nežinote apie Seržą? Dieve mano, jis dabar ją užmuš! Aš taip ir maniau, aš jaučiau, jaučiau!

Nei iš šio, nei iš to ji paliko mane ir nubėgo į savo vietą. Ten, prisiglaudusi prie sienos, įsistebeilijo į ekraną.

Pastovėjau ir nuėjau prie savo eilės.

– Serioža, tai tu?

Mergina iš ekrano, ant nuogo kūno vilkėdama chalatėlį, stovėjo prie durų akis į akį su nepažįstamu vyriškiu.

– Nelaukei?

– Dabar jau vėlu, Serioža. Ateik rytoj.

– Kodėl mane taip vadini? Man skaudu. Lapute... – visai

dar jaunas vyras palinko į ją. – Rytoj tu vėl nuo manęs pabėgsi, žinau.

– Niekur nepabėgsiu, aš čia gyvenu.

– Lapute... Tu juk mane prisimeni. „Miela sesute“. Aš... – jo balsas suvirpėjo.

– Iš-šeik! Iš-šeik! – staiga ėmė jį stumti lauk. – Negyvensiu su tavim.

– Kodėl? Tu viską užmiršai? Tu juk prisiekei, Lapute... – jis priešinosi, neleisdamas uždaryti durų.

– Serioža, pasistenk suprasti, – tarė ji jau kitokiu tonu. – Aš viską prisimenu, žinau – tu nuostabus, tu būsi didis žmogus.

– Gavai mano eilėraščius?

– Taip, jie nuostabūs. Bet... Suprask, aš noriu ramybės, man reikalingas ramus, paprastas gyvenimas. O su tavim...

– Aš pasistengsiu, girdi? Neatstumk manęs...

– Ne, ne! – ji nervingai pamuistė galvą. – Tu negali būti kitoks, negali. Pats puikiai žinai.

– Lapute... Aš „tavo aidas“, tu juk prisimeni? „Aš tavo aidas, tavo aidas kalnuos“. Taip tavęs ieškojau – tu dingai... Taip kentėjau...

– Neieškok manęs, – jos balsas sutvirtėjo. – Pasakiau: su tavim negyvensiu. Viskas.

– Bet kodėl? Kodėl negali man atleisti tos nakties? Jaučiausi kaip nesavas, negi tai buvau aš?

– Serioža, nekankink manęs, išeik. Aš turiu savo gyvenimą.

– Tu ištekėjus?

– Taip.

– Kalė!

Netikėtai jis atsivėdėjo ir trenkė jai į veidą: aiktelėjusi mergina parkrito.

– Dabar dvėsk, kale!

Jo veidas persimainė, akys karštligiškai sublizgo. Jis lyg ir norėjo padaryti dar kažką, bet nesiryžo. Visas drebėdamas pastovėjo keletą sekundžių ties parkritusiąja, ūmai apsisuko ir bėgte pasileido žemyn.

Mergina gulėjo teatrališkai atmetusi rankas. Po minutės aimanuodama atsikėlė ir užtrenkusi duris verkdama patraukė į vonią, laikydama delną prie skruosto.

Aš atitraukiau akis nuo ekrano ir pažvelgiau atgal: herojė užsidegė vonioje šviesą, ir mažosios baidyklės, prisispaudusios prie sienos, veidas nušvito. Man pasirodė, jog ji visa virpa.

Nuo to laiko ją dažnai matydavau kino teatre vidurnaktį, o kartais ir dieną. Bet ji, visai sulaukėjusi, manęs tarytum nepastebėdavo.

Vaikiną su megztiniu taip pat gerai įsidėmėjau. O ar seniai jis čionai lankosi? Nejau įmanoma čia vaikščioti metų metus? Buvau sukrėstas: kodėl gi apie tai nerašo laikraščiai? Kodėl niekas nežino apie šį kino teatrą? Ir kas pagaliau sugalvojo, sukūrė šitą filmą? Kas jį demonstruoja? Sakykim, ten viskas automatizuota: bet juk reikia tikrinti, remontuoti aparatūrą. Be to, pinigai. Kad ir nedaug jų, bet jie patenka į automatą. Kas nors juk išima pinigus?

Bandžiau prakalbinti vaikiną, vilkintį megztiniu, dar vieną pagyvenusį vyriškį, kartais sėdintį pirmoje eilėje iš krašto. Jiedu čia neatsitiktinai: privalo nors ką žinoti. Tačiau rasti tinkamą progą pokalbiui nebuvo lengva. Pats nesuprantu, kodėl buvau toks drąsus su ta maža baidykle: nors ir nelabai kokia, o vis dėlto moteris, be to, buvome vienudu nak-

tį salėje. Tuomet man buvo užėjęs drąsos priepuolis: kvaila, žinoma, bet visuomet malonu matyti baugštų moters žvilgsnį, kai netikėtai į ją kreipiesi. Esi vyras, padėties šeimininkas: tuomet viskas kitaip, daug paprasčiau.

Bet kaip prabilti į paniurusį savo lyties atstovą? Jis tikrai neišsigąs, gal net priešingai: piktai nužvelgs, pažemins. Nepažįstama moteris negali pažeminti: todėl ir būna lengva.

Ir dar viena priežastis apsunkino mano užduotį: nežinojau, kada kuris nors vyriškis išeis į fojė (neprieisi, kai jie žiūri į ekraną!). Filmas juk neturi pabaigos: jie ateidavo ir išeidavo netikėtai, kai šaudavo į galvą.

Ir štai pagaliau kartą susidūriau akis į akį su išeinančiu iš salės vaikinu, vilkinčiu megztinį.

– Dovanokit, – sustabdžiau skubantį. – Ar nepasakytumėt, kieno šis kino teatras?

– Neturiu jokio supratimo, – jis nepatenkintas gūžtelėjo pečiais.

– Bet juk turėtų būti kokie nors tarnautojai?

Jaučiausi be galo kvailai, ir jau ne informacijos dėlei, o kad įgyvendinčiau savo planą, turėjau visko išsiklausinėti: tegul jis mane ir palaikys įkyruoliu.

– Iš kur aš žinau? – vis taip pat nepatenkintas, nežiūrėdamas į mane, burbtelėjo vaikinas.

– Ir jų niekuomet čia nematėt?

– Niekuomet.

– Ir jūsų visiškai nedomina, kas suka šį filmą ir kam visa tai reikalinga?

– Nė trupučio.

Jis nervingai trypčiojo, skubėdamas išeiti.

– Dovanokit, o jūs seniai čia lankotės?

Ūmai jis liovėsi mindžikavęs, apmirė ir įsmeigė į mane įtarų žvilgsnį. Akyse sužėravo pyktis.

– O koks jūsų reikalas? Kas jūs toks?

Pajutau, kad mano klausimas palietė jo širdies gelmes, tad sumurmėjau „atleiskit" ir puoliau pro jį prie sukučio.

Daugiau nieko nebesiryžau kalbinti. Tiesa, kartą išgirdau, kaip jauna porelė paklausė pagyvenusio pono (to, iš pirmos eilės): „Ar nepasakytumėt, kada prasideda seansas?" – „Filmas niekad nesibaigia", – atsakė tas ir nustebusios porelės akivaizdoje dingo tamsioje fojė. Tuomet aš, iki tol stovėjęs prie automato, pripuoliau prie jo: kad turėčiau dingstį tarytum *pratęsti* poros pradėtą pokalbį.

– O jūs nežinot, kieno šis kino teatras?

Pagyvenęs ponas stabtelėjo ir su tokia pat *neapykanta*, kaip ir tas vaikinas, vilkįs megztiniu, pažvelgė man į akis. Tarsi būčiau pasakęs ką visiškai uždrausto ir nepadoraus.

– *Nežinau.*

Ir įmetęs monetą kone bėgte puolė vidun.

Tai buvo paskutinis mano bandymas. Supratau, kad jų *tarsi* nedomina visa, kas susiję su filmo demonstravimu. Jiems visiškai pakanka, kad filmas, tas kino teatras *egzistuoja*. Tai buvo dar viena keistenybė. Tarytum jie būtų bijoję kištis į sferą, kur *kuriamas* filmas: ir iš tos nesuprantamos baimės radosi neapykanta. O gal juos vis dėlto domino tas pat, kas ir mane, juk negalėjo nedominti: tik jie sau draudė lįsti ten, „kur negalima", o aš įkyriai *primindavau* jiems jų paslaptį, nuslopintą smalsumą?

Beje, aš prastas psichoanalitikas, tad nesiėmiau gilintis į

jų reakcijas. Galų gale man pačiam – argi ne keista – būtų nemalonu, jei kas imtų klausinėti, ar seniai čionai lankausi ir kas čia rodo filmą.

Vieną gražią dieną nusprendžiau veikti kitaip: namą, kuriame buvo kino teatras, ištyrinėti iš kitos pusės. Juk turėtų ten būti durys su užrašu „Pašaliniams įeiti draudžiama“. Juk turi būti tarnybinis įėjimas. Vis tiek aptiksiu jei ne budėtoją, tai bent mechaniką, kasdien ateinantį patikrinti aparatūros.

Apėjau seną, aptriušusį pastatą: tik dvejos durys kitoje pusėje, daugiau nieko. Į laiptines. Apskritai taip būna: antrame gyvenamojo namo aukšte vietoj buto imi ir aptinki kokią nors įstaigą.

Nuodugniai ištyriau abu įėjimus, visus aukštus, žvilgtelėjau į rūsius: jokių oficialių iškabų. Vien tik butų numeriai. Kažkokia nesąmonė.

Namas atrodė gyvenamas – ant langų užuolaidėlės ir vazonėliai su gėlėmis, bet nė gyvos dvasios. Juk turi čia kas nors gyventi.

Ryžtingai paskambinau į butą pirmajame aukšte. Niekas nepriėjo prie durų. Tuomet ėmiau skambinti prie visų durų: į antrą, trečią, ketvirtą butą... Taip bėgiodamas nuo vieno buto prie kito, iš aukšto į aukštą, aš vis labiau jaudinaus. Trūks plyš man reikėjo prisišaukti iš kokio nors buto gyvą žmogų. Antraip... Kas „antraip“ – net nebūčiau galėjęs pasakyti.

Pagaliau trečiame aukšte duris atidarė pagyvenusi moteris.

– Atleiskite, ar nežinote, kur čia tarnybinis įėjimas į kino teatrą?

– Nežinau, – suraukdama antakius tarė moteris.

– Matote, – melavau išsijuosęs, – turiu perduoti svarbų paketą kino mechanikui. Ar nežinote, kada jis būna?

– Nežinau.

– O apskritai kas tai per kino teatras?

Uždaviau, žinoma, patį kvailiausią klausimą. Bet tokios reakcijos vis dėlto nesitikėjau: nieko neatsakiusi, moteris užtrenkė duris man prieš pat nosį.

Na, tarkim, pasaulyje yra daugybė neišauklėtų žmonių. Tarkim, žmonės gyvena niekuo nesidomėdami: pagaliau kodėl kiekvienas namo gyventojas, kuris gal niekuomet nelanko filmų, turėtų žinoti, kur tarnybinis įėjimas į kino teatrą? Visai logiška. Bet vis tiek tas įėjimas *kažkur* turėtų būti?

Ir aš, nuraminęs save, nusprendžiau apeiti visus aukštus, kad daugiau niekuomet čia nebegrįžčiau. Skambinau ir skambinau prie durų, kol man – o stebukle! – vėl atidarė. Šįkart tai buvo jauna ir dar – vėl stebuklas! – *maloni* moteris. Ji taip pat nieko nežinojo ir apie nieką nebuvo girdėjusi, bet štai ką man pasakė:

– O čionai nuolat kas nors užeina ir teiraujasi.

– Ko teiraujasi? – nesusilaikiau nepaklausęs.

– To paties kaip ir jūs. Ieško kažkokio „tarnybinio įėjimo“, nori perduoti mechanikui paketą. Tad nesistebėkit, jog žmonės susierzina.

– Ne, ne, aš kaip tik suprantu.

Buvau septintame danguje iš džiaugsmo, kad kalbu su normaliu žmogumi ir kad galiu pats pasijusti žmogumi.

– Žinote, – stovėdama tarpdury, tęsė moteris, – visi tie žmonės labai keisti. Kažkokie nervingi. Kam jiems tas „tar-

nybinis įėjimas“? Ir visi kamantinėja, kieno tas kino teatras. O iš kur mums žinoti? Mums, tiesą sakant, kino teatrai nerūpi.

– O tokio vaikino – aukšto, avinčio kedais ir vilkinčio megztinį, jūs nepamenat?

– Daug jų buvo. Tai, žinote, tęsiasi metų metais. Dar vaikas buvau, o jie jau vaikščiojo ir klausinėjo: kur „tarnybinis įėjimas“, kur „tarnybinis įėjimas“? Išprotėti gali.

– O jie dažnai ateidavo?

– Ne, retai. Bet sistemingai. Kartą per tris mėnesius, pusmetį, bet būtinai ateina. Žmonės dieną darbe, o aš, žinote, su vaikais sėdžiu namie...

– Tai jūs nepamenat to vaikino su megztiniu ir kedais?

– Kedais?.. – moteris susimąstė. – Oi, prisiminiau! Ant krūtinės dar elnias išmegztas.

– Taip. Vadinasi, ir jis čia buvo užėjęs? – apsidžiaugiau aš.

– Užpernai jis... – moteris nusijuokė.

– Kas?

– Jis pargriuvo va ten, – ji parodė laiptelį man už nugaros. – Toks nervingas, bėgo žemyn ir pargriuvo, nespėjau durų uždaryti, todėl ir pamačiau. Susiknežino nosį, dar jį į vonią vedžiausi, kad nusipraustų. Paskui gulėjo ant mūsų sofos su kompresu. Kol liovėsi kraujavę. Ir vis klausinėjo, kieno tas kino teatras.

– O jūs iš tiesų nežinote?

– Iš kur? Ir kam tai jums visiems? Nesuprantu.

Man pasirodė, kad ji ūmai susivokė per daug plepanti ir pirmąkart įtariai pažvelgė į mane.

– Bet sutikite, – oriai tęsiau aš, – juk kino teatre turėtų būti tarnybinis įėjimas.

– Turbūt... – nutęsė moteris.

– Bet jo – *nėra,* – ištariau taip jausmingai, kad jos akyse vėl perskaičiau įtarimą.

– Nėra tai nėra: o kodėl jums tas rūpi?

– Bet kaipgi gali būti? Koks kino teatras be tarnybinio įėjimo? – nepajėgiau suprasti jos abejingumo.

– Bet kodėl jums rūpi? – pakartojo moteris su tokia pat kaip mano nuostaba balse. Ji vis dar – na, šaunuolė! – prisivertė šypsotis.

– Kur matyta – kino teatras, o tarnybinio įėjimo nėra!

– O *jums* kas darbo?

– Bet juk... – tiesiog buvau priblokštas jos logikos. – Dėl Dievo meilės, argi tai įmanoma?

– Nejau čia opiausia jūsų gyvenimo problema? – jau kiek susierzinusi moteris tebesišypsojo.

– Ne, bet aš vis tiek negaliu suprasti...

– Oi, dovanokit, vaikai, – ji išspaudė drovią šypseną ir nelaukdama mano atsakymo pasitraukė, uždarydama prieš mane duris.

Jaučiausi mulkių mulkis. Ką gi, dėkui ir už tą jos žygdarbį: išspaudė drovią šypseną. Juk pasitaiko mandagių žmonių: moka šnekėtis net su tokiais psichais kaip aš. Siaubas, ką aš ten paisčiau? Aišku, ji mane palaikė vienu tų trenktųjų.

Pasileidau žemyn, dar kartą dėl visa ko žvilgsniu perbėgdamas visas duris: ne, visur tik butų numeriai.

Taigi... Truputį svaigo galva. Vadinasi, tas vaikinas, kaip ir aš, visąlaik bandė rasti, kas kūrė ir kas demonstruoja filmą, jis irgi mėgino atskleisti paslaptį. Šaunu. Ir aišku kaip dieną, jis taip pat nieko nepešė. Bet kas su juo pasidarė per tuos metus? Kodėl jis daugiau nebebandė ieškoti tiesos?

Pasitenkino tuo, kad filmas nesibaigia – neaišku, kodėl ir kaip, bet vis dėlto *nesibaigia?* Ir vos panorėjus galima ateiti, įmesti monetą ir įžengti į kasdien kaip ir tu senstančios herojės gyvenimą?

Ak, jau tie avangardistai: ko tik jie neprisigalvoja. Bandžiau padrąsinti ir nuraminti save. Galų gale aš – tai viena, o tie trenktieji – visai kas kita. Viską labai lengva atskleisti, viskas sumanyta, jokios velniavos: imi ir ant tarnybinių durų kabini numerį, tarsi tai būtų butas... Kokia puiki idėja! Atsitverti nuo žiūrovo kinų siena, neleisti jam, filmo apkerėtam, prisiliesti prie dieviškos sferos, kur kažkas kuria tai, kas niekad nesibaigia. Ak, jau tie modernistai!

Man atrodė, kad šįkart nugalėjau: atskleidžiau jų paslaptį. Nesunkus uždavinukas. Gal net tuo mažu, atkampiu kino teatru rūpinasi visa korporacija, o kodėl gi ne? Galbūt visas *kino fabrikas* slepiasi už visiško, absoliutaus paslaptingumo skraistės. Ne juokai šitiek *laiko* kurti filmą – tegul jame nieko ypatinga ir neįvyksta. Nors, galų gale, tai ne taip ir sunku padaryti: pasirašai kontraktą su mažos mergytės mama visam gyvenimui. Na, sakykim, pirmam dešimtmečiui. Mergytė auga, tu ją filmuoji, taip? Aišku, ne dvidešimt keturias valandas per parą – kam? Šiuolaikinė technika su jos montažo, pakartojimo galimybėmis... Pakanka nufilmuoti pusvalandį miego, o paskui iš jo montuok sau aštuonias valandas, kartok su variacijomis visus metus. Pagaliau ką daro žmogus diena iš dienos? *Tą patį per tą patį:* devyniasdešimt procentų laiko jis praleidžia stereotipiškai – kaskart vis taip pat valosi dantis, kaskart vis taip pat kepa kiaušinienę... Vis tas pat, o „įvykiams" lieka baisiai maža laiko: visų metų „įvykius" galima nufil-

muoti per kokį mėnesį. Tai va ir išeina, kad mergytei, dirbusiai vieną mėnesį per metus, kokia nors turtinga korporacija visąlaik moka atlyginimą. O kitais metais ją, jau kiek paaugusią, vėl filmuoja vieną mėnesį.

Na ir puiku. Negalėjau atsigėrėti savo protiniais sugebėjimais. Viskas sueina. O po dešimties metų mergaitė niekur nedings: ji jau įprato gyventi kino korporacijos sąskaita. Dabar jau ji pati, ne mama, pasirašo kontraktą dar dešimčiai metų. O gal visam gyvenimui?

Užeini štai taip į nuošalų kino teatriuką ir nežinai, kad už kiekvienos *keistenybės* slepiasi – prisidengus nežinomybės skraiste – kino korporacija ir tikslus išskaičiavimas.

Tik viena neaišku: kokia prasmė? Pinigai? Psichologinis eksperimentas?

Net negera pasidarė pagalvojus, kad esu į spąstus patekęs bandomasis triušis. O pinigai – jų nedaug, nors klientai ir nuolatiniai. Iš kur aš žinau – gal tokių kino teatrų-automatų prisėta po visą šalį, po platųjį pasaulį? Gal tūkstančiuose kino teatrų tų nelaimingų keistuolių monetos susilieja į galingą ir gausų pinigų srautą? O kažkas stovi pakišęs po juo pinigų maišą ir patenkintas krizena?

Tuo tarpu laikas ėjo, ir mano nesveikos – o kaip dar jas pavadinsi? – mintys kažkur pradingo. Paprasčiausiai nuo jų pavargau: kas iš jų, tų minčių? Atrodo, geriau ėmiau suprasti keistuolius, besilankančius kino teatre: jie nesuko sau galvos dėl niekų, o vaikščiojo čionai tam, kad vaikščiotų. Nuo mąstymo man skaudėjo galvą ir viskas atrodė baisiai sudėtinga. Be to, nebuvau visiškai tikras, kad tai ne mano fantazijos vaisius. Tiesą sakant, tai ir buvo mano

fantazijos vaisius, o kas gi dar? Juk ne faktai. Galingą kino kompaniją, absoliučios paslapties atmosferą, kontraktą su mergytės aktorės motina – visa tai aš tiesiog *prasimaniau.* O iš tiesų turbūt visa nieko verta. Galbūt tiesiog *nesuradau* durų su užrašu „Pašaliniams įeiti draudžiama". Pražiopsojau. O jos pasislėpė kažkur kamputy nepastebimos. Ir jei jas būčiau radęs (juk nuo to karto daugiau nebeieškojau) ir atidaręs, prie kino projektoriaus būčiau išvydęs senuką mechaniką, kuris suprantamai ir nieko nenutylėdamas būtų paaiškinęs, kad automatinė kasa – pelninga, nes atsieina daug pigiau, o juostas jiems pristato viena kino studija, kuri kuria įprastus meninius filmus, bet kartais, turėdama didžiulį pelną, leidžia sau tokius kaip šitas avangardistinius dalykėlius. O jam ir sūnui, kino teatro savininkams, tokius filmus rodyti pelninga, nes atsiranda savi, nuolatiniai klientai, kurie čia lankosi dešimtmečiais; o juk svarbiau visąlaik gauti tegul ir ne itin didelius, bet garantuotus pinigus, negu rizikuoti ir priklausyti nuo atsitiktinumo. Be to, būtų pasakęs senukas, pas mus žmonės kartais ateina ir naktį (kur dar jūs tai matėte?) ir meta pinigus į automatą. Pragyvenimui mums užtenka. O dėl „Niekad nesibaigia", – čia senukas būtų nusijuokęs, – tai mano sūnaitėlis, Žoržikas, sugalvojo, jis toks pokštininkas...

Apskritai, tas variantas irgi buvo gryna mano fantazija. Galva plyšo nuo minčių, prielaidų, bet tik tada, kartoju, ir ėmiau geriau suprasti nekalbius keistuolius lankytojus.

Nuginęs mintis – kaip ir kodėl? – vėl likau vienas prieš ekraną. Po trijų įtempto mąstymo mėnesių kartą vidurnaktį, kaip ir tą pirmąjį sykį, užėjau į visiškai tuščią kino teatrą. Atsisėdęs salės vidury dar kurį laiką jaučiau susierzinimą: man kliudė tai, apie ką tiek ilgai galvojau.

Mergina ekrane kaip visada ramiausiai miegojo. Kaip visada tiksėjo žadintuvas. Virtuvėje lašėjo vanduo.

Sėdėjau įtraukęs į pečius galvą ir bandžiau susigrąžinti buvusius jausmus. Kokio velnio landžiojau ir bandžiau sužinoti, kas ir kodėl? Negi man buvo blogai, kai nieko nesupratau? Mano kvailas analitinis protas sugriovė stebuklą: jau geriau būčiau likęs kvailesnis. Ir, be to, ką sužinojau? Nieko.

Kurį laiką niekaip negalėjau įsijausti į tai, kas dedasi ekrane. Bet slinko minutė po minutės, ir visiška kino teatro tyla ir tamsa nejučiom persmelkė mane. Miestas miegojo, miegojo ir toji mergina ekrane. Sėdėjau apšviestas ekrano vienut vienutėlis tame mieste, toje kino salėje.

Taigi gyvenimas tekėjo sava vaga. Aš dar bandžiau šį bei tą išsiaiškinti: skambinau į kinofikacijos valdybą, kultūros ministeriją – nieko, jokių rezultatų. Įdomiausia tai, jog apie tokį kino teatrą niekas nė nebuvo girdėjęs! Šįkart jau nesiėmiau skambinti į mokesčių inspekciją, kad užpjudyčiau kino teatriuką finansų asais aiškintis, kaip iš viso tai įmanoma – į statistikos suvestines neįtrauktas kino teatriukas šalies sostinėje, tegu ir miesto pakrašty. Visa tai atrodė be galo keista ir nesuprantama: centriniame duomenų banke, kur nuo kompiuterio atminties nepaslėpsi nė adatos šieno vežime, nėra nors ir mažo, tačiau vis dėlto kino teatriuko!

Bet šįkart dar sykį baisiausiai nusistebėjęs pajutau, kaip jau primiršta, maloni šilumos banga užlieja mano sąmonę: ir vėl pasinėriau į kažką keista, paslaptinga, ko dabar – nieku gyvu – nebūčiau ėmęs aiškintis. Ir kuo mažiau norėjau aiškintis, tuo labiau tvirtėjo įsitikinimas, kad versijos su „kino korporacija“, su „senuku savininku“ yra juokingos. Ne, čia buvo *kažkas* iš esmės *nepaaiškinama*. Kažkokia paslaptis.

To kino teatro tarsi nebuvo – ir vis dėlto jis egzistavo: argi tai neturėjo savito žavesio? Kas bus, jei atsivesiu už rankos valdžios atstovus, o tieji „įtrauks“ kino teatriuką statistikon ir ims aiškintis, kokia čia kino nuomos forma – dvidešimt keturios valandos per parą?

Svarbiausia, jog nebuvau visiškai tikras, kad atėjęs drauge su valdžios atstovais rasiu ten tai, ką randu pats vienas vidurnaktį. Tai buvo keistas, bet drauge gan tikroviškas pojūtis. Negalėčiau pasakyti, *ką* ten aš tikėjausi rasti: ar žuvies parduotuvę, ar paprasčiausią kino teatrą su paprasčiausiu, dvi valandas trunkančiu filmu... Na, trumpai tariant, nebuvau įsitikinęs, kad ta įstaiga reali. Aišku, nesąmonė, jei pasvarstytum. Bet kalbu apie keistus savo jausmus, o ne apie tai, jog kino teatras iš tiesų buvo ir aš kartkartėm lankiausi jame, įsprausdamas į automato burną visiškai realią monetą.

Ir štai praėjo pirmieji metai. Mano vikruolė dukra ne tik sugrįžo iš pensionato, bet ir parsivežė iš ten akiniuotą ilgšį su kasyte.

– Susipažinkit, mano vyras.

Štai taip – kibiras šalto vandens ant galvos, o po septynių mėnesių – mažas susiraukšlėjęs veidukas: „U-a! u-a! u-a!“

Žinoma, tam nepasipriešinsi, šito ir reikėjo laukti: betgi mes su žmona visai to nesitikėjom – va kur bėda! Štai kas man buvo apmaudu: ant galvos nukritęs anūkas neteikė jokio džiaugsmo. Tiesą pasakius, nė nesupratau, kas atsitiko. Per daug jau viskas buvo netikėta. Tik dabar prisiminiau savo motiną, kuri kadaise taip priešinosi mano skubotoms vedyboms: kaip puikiai dabar ją supratau! Jei aš būčiau troškęs žento, anūko – dabar netverčiau audringu džiaugsmu: pagaliau! Pagaliau ir aš turiu žentą, ir aš turiu anūką.

Deja, nei man, nei žmonai, kai lydėjom mūsų Niuročką į pensionatą, nė į galvą neatėjo mintis, kad ji jau gali gimdyti ir t. t. Teoriškai, žinoma, tai numatėm, bet ne *dabar* gi! Ne šią akimirką. Ir kas jis toks, tas Valikas su kasyte: iš kur jinai tokį ir ištraukė (tai dėl jo pasiliko antrai pamainai)?

Trumpai tariant, dukra puolė į isteriją – žmona nualpo. Na, priešlaikinis gimdymas ir t. t. Suprantama, Valikas su kasyte į mus žiūri iš padilbų: „Mes nuomosim butą, nesijaudinkit“. Kitaip sakant, mes ir patys nepėsti. Duktė... Dukrai tapau tuščia vieta: po Valiko. Ir iki tol buvau tuščia vieta, o jau po Valiko... Jos „tėte“ skamba abejingai ir šaltai. Irzliai. Dukra manęs nemyli, ne.

Žmona dėl visko apkaltino mane, esą aš ją lepinęs. Leidęs vaikščioti į vakarinius seansus. Lyg be tų seansų ji nebūtų susiradusi kokio Valiko. „Ir juk tu, tu sugalvojai išsiųsti ją vieną į pensionatą!“ – „Ar nesiliausi, girdi?“

Visa tai baisiai liūdna. Liūdna. Kažkada visi buvome tokie artimi: aš, mano žmona – tuomet dar jauna šviesiaplaukė mergaitė – ir mūsų kūdikis. Mūsų gyvenimo saulėtekyje. Mes buvome kupini šviesiausių svajų. Kas iš mūsų dabar beliko?

Nuo to laiko, kai pirmąkart patekau į kino teatrą, prabėgo metai. Jis egzistavo man neegzistuodamas. Įtrauktas į nežinia iš kur užgriuvusių problemų verpetą (mane, be kita ko, pažemino dar ir tarnyboje), aš viską užmiršdavau. Viriau tame katile ne tik nepatirdamas malonumo, o netgi jausdamas neviltį. Viešpatie, dalykiška, nesiliaujanti niurzgus žmona, pažeminimas tarnyboje, dukra, susiradusi kažkokį Valiką ir su juo pabėgusi į „butą" – Viešpatie! Kas tai? Iš kur? Piniginės problemos ir dar visa kita: Viešpatie! Nejau tai esu aš?

Užsimerkdavau, ir prieš akis prabėgdavo jaunystė: ten buvo tik kalnai, tik jūros, galingos putotos bangos. O aš – pats vienas su rausva putojančios stichijos vėsa (leidžiasi saulė!). Bangos laižo man kojas. Tuomet dar buvau niekas – jaunas, talentingas, nepažįstantis gyvenimo. Nuoširdus. Niekas ir *viskas.*

Šiandien aš gudrus ir ciniškas (o ko pasiekiau? Ką jau tokio *ypatingo* įgijau?). Šaukiu ant žmonos, kai mane pribaigia savo kvailumu, ir *kad kiek* – imsiu nekęsti savo dukters, kuri savo povyza man įrodinėja, jog ji – nepriklausoma, „turi Valiką". Aš parodau jos vietą, ir ji bijo manęs. Bijo ir neapkenčia. O aš pats... Viską atiduočiau, kad tik mes su ja vėl taptume nedaloma visuma: kaip buvome taip neseniai – laimingi tėvas ir dukra.

Deja, visi mane laiko egoistu – patys egoistai. Deja, taip ir yra: o kaip kitaip mane pavadinsi? Bet kodėl? Tai netiesa. Juk manyje yra *dar kažkas:* kodėl to niekas nemato? Kodėl?

Kino teatras: ėmiau vis dažniau ten lankytis. Kai nuspręsdavau „vykti į komandiruotę" – viskas staiga pasidaryda-

vo paprasčiau. Ir tuomet pro pirštus žiūrėdavau į tai, kas dar vakar erzino. Į žmonos: „Volodia, tavo švarkas! Ir vėl tu jį numetei kur pakliuvo!“ – tik blausiai nusišypsodavau. Mintyse jau kraudavausi savo „kelioninį“ lagaminą. Ir kai žmona sakydavo: „Volodia! Niurai perdegė pienas, Volodia! Ar girdi? Reikia važiuoti pas ją, skambino“, – aš atsakydavau tyliai šypsodamasis: „Juk matai, vykstu į komandiruotę. Štai – perduok nuo manęs“. O mintyse pridurdavau: „Tegul ji bus laiminga, mano Niura“.

Tais akimirksniais būdavau geras. Kodėl? O, aš irgi – ar ne keista – turėjau savo: dukra turėjo Valiką, laikėsi įsitvėrusi Valiko, žmona – darbą ir dukrą (žmoną su dukra suartino bent jau moteriškos paslaptys ir interesai). O aš... Ne, mano tarnyba – nieko daugiau, tik tarnyba: tik niūrus kelnių trynimas, aštuonias valandas trunkantis „laukimas“ (dar trys valandos liko, dar valanda...). Ne, taip jau nutiko, kad beturėjau tik viena, ką galėjau pavadinti „savu“.

Taip, žinoma: tai buvo mano kino teatras. Išgirdęs apie tokius dalykus prieš metus būčiau gardžiai nusikvatojęs. Būčiau nepatikėjęs, jog kažkoks keistas kino teatriukas, kažkokie naktiniai budėjimai, naktiniai seansai gali nepastebimai tapti tokiu stipriu įpročiu: o kuo gi daugiau?

Deja, nebuvo į ką įsitverti: jei būčiau turėjęs sūnų, ne dukterį – gal viskas būtų kitaip susiklostę. Būtų buvę kažkas mudviem priklausančio, vyriško. Bet aš turėjau dukterį – jai perdegė pienas, visos jos paslaptys – moteriškos ir priklausė tik mano žmonai: kodėl taip?

Bet aš supratau, kad tai ne paprasta, o aukščiausioji neteisybė, su kuria reikia susitaikyti: taip jau sutvarkytas

gyvenimas. Gerai, bet man kaip gyventi? Gyvenimas kunkuliavo, prasiveržd̃amas problemomis, isteriškais jausmais, rūpesčiais – tik visa tai buvo monotonija: nuo ryto ligi vakaro girdėjau: „Niuročkai reikia“, „Niuročka pasakė“, „Niuročka prašė“. Kita vertus – argi aš nesupratau, ką reiškia gimimas kūdikio, aplink kurį visi ima suktis? Ką reiškia jauna motina: mano duktė! Argi galėtų būti kitaip?

Ir seniau namai nelabai buvo gyvenimo centras. Vis dėlto buvo nors šiokia tokia užuomina – buvo šeima: aš, žmona, mano dukra. Buvo kažkas – tegul ir ne itin stipriai sutvirtinta – bet vientisa. Buvo triada. Kad ir kaip ten būtų, aš – tai buvo mano šeima. Pastaruoju metu aplankydavo nerimastingas trapumo, nesuprantamo ryšių silpnėjimo pojūtis: tas tiesa. Bet vis dėlto mano šeima dar egzistavo.

Ir štai ji iširo: iš dangaus nukrito kažkoks Valikas su kasyte – vis dar krūpčiojau išgirdęs: „Mano mažiule, eikš pas tėtę, eikš“. „Tėtė“ – tai buvau ne aš, tai buvo kažkoks Valikas su kasyte, besiseiliojantis su *savo* dukra, žiūrintis į mane iš padilbų. Kas buvau jam? *Kas* man buvo tas svetimas, *jų* (jų!) kūdikis?

Dabar žmona dingdavo aname bute, kurį nuomojo dukra su savo išrinktuoju. Vis dėlto gana greitai jie surado bendrą kalbą: mačiau, kaip Valikas kreivai, bet vis dėlto šypsojosi mano žmonai. Kurgi ne: ji taip greitai nugalėjo šoką – įsitraukė į kasdienių prievolių ratą, prisiėmė sau juodžiausius darbus. Skalbė, gamino pietus, bėgiojo po konsultacijas, kvietė daktarus, tvarkė namus... Mano žmona mane paprasčiausiai nustebino – joje prabudo kažkoks instinktas, kažkokia aistra: kitaip to nepavadinsi. Kitaip nepava-

dinsi to joje įsižiebusio aktyvumo. Kaip greitai ji pamiršo patirtą šoką. Kuo toliau, tuo labiau ji jautėsi tikra, tegul ir *jauna,* senele. Ji tuo savotiškai mėgavosi.

Taigi šoką ji užgožė rūpesčių pilna sumaištimi, besirandančia iš aistros, vien tik iš jos. Tačiau iš kur *man* paimti tokią aistrą? Ieškojau jos savyje, bet nieko neradau. Nieko, tik vis labiau didėjančią tuštumą ir vienatvę.

Jie visi – mano duktė, mano žmona ir tas Valikas – įžengė į naują gyvenimo etapą, naują jo tarpsnį. Jie nė nepastebėjo, kaip aš atsilikau: ir kas diena, kas savaitė nuo jų, įsibėgėjančių, atsilieku vis labiau. Kol pagaliau pajutau, kad jie visi toli – be galo toli ir kad aš, pasilikęs praeityje, jų nebepasivysiu.

Ar buvau egoistas? Taip: tik to nenorėjau. Pavydėjau žmonai, pavydėjau dukrai, jos jaunam ir savimi pasitikinčiam Valikui: jie visi buvo tokie įsiaudrinę ir azartiški. Jie gyveno kažkokia jaudinančia ateitim. Norėjau patirti tuos jaunus, juos įaudrinančius ir suartinančius jausmus. Bet negalėjau. Norėjau, bet neįstengiau: jų manyje nebuvo. Gal pasenau? Taip, man atrodė, kad manasis gyvenimas baigtas.

Kuo jie, susieti bendrų rūpesčių, darėsi artimesni, tuo labiau tvirtėjo manyje tas jausmas. Atitrūkimo jausmas. Bet ką aš galėjau padaryti, kaip galėjau suartėti su jais aš, vyras: plauti vystyklus, ruošti Valikui pietus? Retkarčiais užeidavau pas juos ir kaskart susidurdavau su nepatenkintu, nepatikliu ilgšio su kasyte veidu: „Ko tau, sukriošėli, reikia mano šeimoje?“ Man atrodė, jis nori pasakyti kaip tik tokius žodžius. Man taip atrodė. Bet, tiesą sakant, kuo aš nusikaltau? Dėl patirto šoko priešinausi dukters vedyboms – tai tiesa: vyliausi, kad galėsiu ją atvesti į protą, įkalbinsiu

neskubėti. Tai buvo paika. Aš nenorėjau taip greitai *prarasti* dukros. Bet dar isteriškiau rėkė (ir *kurstė mane*) žmona: žmona, kurią Valikas dabar ne tik pakenčia, bet ir, kaip vis dažniau įsitikinu, ima vis labiau vertinti.

Teisingumas – negalėjau jo reikalauti nieko nemylėdamas. Bet aš norėjau mylėti. Norėjau.

Kai ateidavau pas juos, dukra išgąstingai pažiūrėdavo į savo – dabar jau teisėtą – vyrą. Ir sakydavo, slopindama nesuprantamą susierzinimą:

– Užeik.

Jos vyras su kasyte pasirodydavo iš kambario: be „laba diena", „viso gero" (ačiū ir už tai), nepratardavo nė žodžio. O dukra vesdavosi mane į virtuvę, įpildavo sriubos, kurią būdavo išvirus mano žmona. Idiotiška situacija: tarsi aš, sukriošęs dykaduonis, atėjau pavalgyti. O ko gi dar? Atrodė, to nesuprantam nei aš, nei mano duktė, valandėlei – tik valandėlei – *pasitraukusi* nuo *savo* dukters.

Atrodo, ilgainiui aš suvokiau: mano dukrą erzina nesuprantamas kaltės jausmas, kurį ji patiria matydama mane. Bet tai anaiptol ne meilė, greičiau priešingai. Tai tik ją slegiąs susierzinimas.

Nors kartą mano dukra pratrūko ir, nusibraukus nuo veido prislėgtą išraišką, pasakė:

– Tėte, pagaliau pasišnekėkime kaip suaugę žmonės. Žinau, mane laikai pienburne. Tu smerki mane už tai, kad ištekėjau nepaisydama tavo norų. Jaučiu tai. Bet tu nenori, nesistengi suprasti, kad aš – tai ne tu, aš – kitas žmogus, turiu savo likimą, tėte. Su mama tu nugyvenai ilgą gyvenimą – turėjai savo džiaugsmų ir rūpesčių. Tai kodėl nenori, kad aš turėčiau savųjų? Nepatinka Valikas? Tėte, aš turiu

vyrą, vaiką – nesu kuo nors blogesnė už tave. Aš toks pat, kaip ir tu, suaugęs žmogus. Turiu savo šeimą, suprask, tėte. Aš jau suaugus.

Logiškai galvojant, jai teliko pridurti: „Aš jau suaugus. Aš *ne tavo* duktė".

Nieko neatsakiau – tik sumurmėjau kažką ir išėjau tyliai šypsodamasis: dėl to turbūt dar labiau ją suerzinau, nes ji, žinoma, nesuprato mano šypsenos – tik ja galėjau prisidengti nuo jos strėlių. Tiesiog suvokiau viena: tuos žodžius taria ne mano duktė. Tai ne mano duktė – suirzusi poniutė, valandėlei pasitraukusi nuo savo vyro, *savo* kūdikio, kad išsakytų viską, „ką apie mane galvoja". Tiesiog tai kalbėjo ne mano duktė – štai kas: ir man iškart palengvėjo, kai tik supratau. Ne, mano duktė... Ji myli mane.

Todėl aš tyliai šypsojausi išeidamas.

Kone tekinas pasileidau link kino teatro – dukart pargriuvau. Buvo tamsu, ir aš klupinėjau ant šaligatvių krašto perbėgdamas gatves. Mane stingdė siaubas, jog kino teatras gali būti uždarytas. Žinoma, supratau, kad to negali būti, bet baimė manęs neapleido: ***ką*** aš darysiu visą naktį, jei kino teatras bus uždarytas? Nieko siaubingesnio negalėjau įsivaizduoti.

Bet jis dirbo, mano kino teatriukas – toks tylus, toks visų užmirštas, mielas. Vidury negyvo, akmeninio miegančio miesto – jis vienas dirbo, tik jame mirgėjo šviesa.

Kai įėjau, mažoji baidyklė sėdėjo įprastoje vietoje – viena tuščioje salėje. Sėdėjo ir žiūrėjo į ekrane miegančią Lizą. Taip, Lizą.

Aš puoliau prie baidyklės, tampiusios savo ilgą nosį: ji

kažkodėl nenustebo – tik pakilo iš vietos ir žiūrėjo tiesiai man į akis laukdama.

– Dieve mano, – tariau, prarasdamas bet kokį realybės pojūtį, – jei tik žinotumėt, kaip man blogai.

– Na ką jūs, nusiraminkit, – pasakė baidyklė ir su nesuprantama drąsa prisitraukė mane, priglaudė prie krūtinės mano galvą. – Nusiraminkit.

Nesusilaikiau ir pravirkau.

– Žinau, kad jums blogai, žinau, – pasakė baidyklė. – Vargšelis.

– Aš nenorėjau, – kalbėjau šluostydamasis ašaras. – Aš to nenorėjau.

– Žinau.

– Aš... Taip jau išėjo. Esu niekam nereikalingas.

– Žinojau, jūs vienišas. Žinojau, – ji glostė mano plaukus. – Aš noriu jums padovanoti savo kūną.

– Ne, kam, – kūkčiojau aš.

– Vargšelis, – kalbėjo baidyklė. – Jūsų niekas nemyli.

– Iš kur žinote?

– Jaučiu.

– Aš...

– Atsigulsim štai čia, ant grindų, – ji glostė mano pečius. – Nusiraminkit, mano gerasis. Mažyli. Aš jus išgelbėsiu.

Iš kur joje radosi tokie žodžiai? Kaip ji žinojo, kokių žodžių man reikia – kokios balso intonacijos?

– Aš... Aš senas, – sakiau jai. – Aš senas, o jūs jauna. Jūs kaip mano duktė.

– Na ir kas, – sušnibždėjo ji man į ausį. – Jūs juk kenčiate. Aš... Aš ir esu jūsų duktė.

– Mano duktė?

– Taip. Aš jūsų duktė, nejau to nejaučiate? Aš pasiruošusi jums atiduoti viską.

Žinojau, aš tai žinojau. Mano duktė – ji myli mane.

– Bet kaipgi? – sakiau aš. – Jūs... aš... čia kino teatras.

– Paprastai, – sušnibždėjo baidyklė. – Aš tik jus glostysiu, ir viskas. Jūs susijaudinsit. Būtinai susijaudinsit – o tuomet...

– Ne, – sušnibždėjau aš.

– Taip. Taip. Aš noriu. Jūs toks vargšelis.

Mes abu buvom pakvaišę tą akimirką – tai tiesa. Todėl, kad sveiko proto žmogus neįžvelgs nepažįstamoje būtybėje artimo sau: nepajaus jo taip, kaip negalėjo pajusti jo paties žmona, jo paties duktė. Visa tai buvo visiškai nesuprantama. Ypač kad prietemoje – ekrane Lizos miegamasis buvo vos apšviestas – baidyklę aš palaikiau savo tikra dukterimi. Taip nutiko todėl, kad ji ištarė – iš kur ji juos žinojo – kaip tik tokius žodžius ir tokia intonacija, kurių visą gyvenimą laukiau iš savo dukters. Ne, turiu omenyje ne tą baidyklės pasiūlymą, o kažkokį beprotišką jos gailestį, būtent jį. Nustebinau pats save: visuomet maniau esąs stiprus, niekieno gailesčio nereikalingas, tikras vyras. Staiga nei iš šio, nei iš to man būtinai prireikė to beprotiško gailesčio.

Ji buvo pakvaišus, ta baidyklė nakties kino salėje: tik tokia keista baidyklė, kemšanti sau į panages kuo daugiau purvo, galėjo taip beprotiškai gailėtis: duoti ko man reikėjo.

Mes gulėjome ant grindų – suglaudę veidus, o ten, ekrane, miegojo Liza. Tyliai tiksėjo pažįstamas žadintuvas. Ir vis taip pat lašėjo iš čiaupo vanduo.

Tai buvo tarsi sapnas. Kodėl naktį, kodėl kino salėje? Su kuo? Mano duktė. Ne, man buvo nusispjaut į malonumą, ne tai svarbu. Visai ne tai. Tiesiog man buvo lengva – pirmąkart po daugelio mėnesių. Štai kas svarbiausia. Pirmąkart. Neaišku kodėl. Ir duktė glostė man plaukus: „Aš niekuomet tavęs nepaliksiu, niekuomet. Tu mano pats mylimiausias“. Taip, tai buvo mano duktė. Ar kas kitas? Ji mylėjo mane.

Ir ką ji apskritai ten paistė, ta baidyklė? „Manai, užmiršau praeitį – pamiršau, kas man esi? Manai, dabartinis gyvenimas viską užgožė?“ Taip, aš taip galvojau.

Mes gulėjome ant kietų grindų, ir kažkas brangus, kurio apnuogintą petį apglėbęs laikiau, glostė mane visą, kūkčiojantį.

– Vargšas, vargšelis.

Kažkas man šnibždėjo tuos žodžius, kažkas gailėjosi manęs.

Palengvėjimas atėjo kažkaip konvulsiškai, bekūkčiojant – beginklis senis. Ir baidyklė laikė mane liaunomis rankomis kaip didelę, sulaužytą, bet dar gyvą lėlę. Man buvo gėda – bet ji mane vis skatino ir masino, masino: kam? Kol visa neįvyko. Ir tada man pasidarė iš tiesų lengva, tarsi kas manyje būtų perkirtęs Gordijaus mazgą.

Dabar turėjau ne vien kino teatrą. Aš vis tolau: nuo žmonos, nuo dukters – nors nenorėjau šito. Kabinausi iš visų jėgų. Man buvo taip skaudu. Bet dabar tarsi pagaliau peržengiau ribą – ir viskas pasidarė aišku: jau buvau ne su jais – jų susvetimėjimas manęs daugiau nebeskaudino. Ką aš padariau?

Niekuomet nebuvau neištikimas žmonai, niekuomet: o čia buvo poelgis. Ne, tai likimas – žinoma, kad likimas. Ar aš žinojau, ką darau? Ar jaučiausi pats savimi? Kas mane palaipsniui ėmė stumti iš vėžių?

Dukra. Dabar ji buvo tolima ir savaip brangi. Dabar pagaliau supratau, kas ji, kas aš: ji turėjo *savo* gyvenimą, *savo* likimą. Ji teisi, žinoma. Žmona irgi turėjo savąjį. Aš... Aš jau buvau labai toli, kitoje pusėje: ir iš čia man – pagaliau! – buvo lengva žiūrėti, kaip jos turi *savo* gyvenimą. Be abejo, baidyklė padėjo man žengti lemtingą žingsnį – ji kažkaip pajuto, kad mane reikia pertempti į kitą pusę.

– Einu į tualetą, – sušnibždėjo ji man į ausį. – Užsimaukit kelnes, grindys šaltos.

Aš šiaip taip apsirengiau ir atsisėdau ant kraštinės kėdės. Mergina iš ekrano miegojo prieblandoje, retkarčiais miegamąjį apšviesdavo skriejančio pro šalį naktinio taksi žibintai.

– Mano gerasis.

Baidyklė pribėgo prie manęs kažkodėl tokia linksma, susijaudinusi, atsitūpė.

– Jūs... – tariau aš.

– Viskas gerai. Padariau viską, ką galėjau.

Ji buvo laiminga: mačiau tai.

Paglosčiau jai galvą. Ji nusišypsojo – jos ilga ir kumpa nosis akimirksnį man pasirodė miela.

– Aš laiminga, – ji pasakė tai, ką jautė.

– Man gėda, – ir aš pasakiau tai, ką jaučiau.

– Nieko. Taip geriau negu pirma.

– Žinoma, – sušnibždėjau aš.

– Dabar viskas atrodys paprasčiau.

– Taip, – atsakiau. – O kas aš jums?

– Jūs? – ji ir vėl nusijuokė (anksčiau ji taip nesijuokdavo). – Jūs – viskas. Viskas.

– Nejaugi?

– Tikrai. Kaip Liza, – ji parodė į ekraną.

– O ji – kas? – paklausiau.

– O jūs nežinote? Užvakar ji išvežė vaiką į ligoninę, vargšelė.

– Kokį vaiką?

– Betgi jūs nieko nežinote! – nusijuokė baidyklė. – Ji išsiskyrė su vyru. O vaikas... Ji vis dėlto susitiko su Seržu, nepajėgė atsispirti, bet ji... Ji nenori gyventi su juo, tiesiog negali. O jūs nematėt?

– Ne, – papurčiau galvą. – Pastaruoju metu vis ateinu naktį, kai ji miega. Matau tik, kaip ji miega.

– Aš irgi labai mėgstu žiūrėti, kaip ji miega, – ir žvelgdama man į akis perbraukė dviem pirštais per savo ilgą nosį, truktelėjo už galiuko: aš vos neprunkštelėjau.

– O jūs juokinga, – pasakiau aš.

– Taip, jūs manęs dar nepažįstat.

– O kaip jūs atspėjote, koks mano gyvenimas?

– Aš pajaučiau. Nežinau kaip.

– Kalbėjote taip, kaip galėjo kalbėti tik mano duktė.

– Tiesiog jus jaučiau: jaučiau, kad jums reikia dukters. Tokios dukters, kuri... Manyje kažkas kalbėjo. O, žiūrėkit, ji vėl prabudo. Ji vis nubunda ir nubunda, galvoja apie kūdikį.

Mergina ekrane sėdėjo, trynė kaktą. Tyla spengte spengė.

– Ji eina į vonią, prausis veidą, – sušnibždėjo baidyklė. – Jūs ją mylite?

– Taip, – pasakiau aš. – Jau metai, kaip ją pažįstu.

– O aš... pažįstu ją nuo devynerių metų – buvau dar vaikas. Drauge su ja išaugau. Aš gyvenu jos gyvenimą.

– O jūsų gyvenimas? – paklausiau aš.

– Mano gyvenimas? – ji netgi nustebo, tarsi būtų nesupratusi tų žodžių reikšmės. – Nežinau. Aš myliu Lizą.

Žinoma, aš padariau šventvagystę – pasinaudojau aptemusia kažkokios psichinės ligonės, kažkokios pakvaišėlės sąmone. Nors kuo aš pasinaudojau? Juk mane ji pati visą laiką vedė – tarsi vaiką. Jai kažkodėl to *reikėjo:* tai akivaizdu. Kitaip ji antrąkart nebūtų savęs siūliusi.

Bet ten, kino teatre, negalvojau apie ją kaip apie nenormalią. Kino teatre, kur filmas niekad nesibaigia, pakinta pati normos samprata. Paprasčiausiai ji buvo gera, gailestinga mergina, ir viskas. Ir jos akys švytėjo laime, kai daugelį mėnesių mane slėgusią naštą it ranka nuėmė. Mačiau, kad mano poelgio – jeigu tai galima pavadinti poelgiu – pasekmės ne tik nepaliko joje nuosėdų, bet priešingai, ji švytėte švytėjo laime ir stiprybe. Ir visa atsivėrė man, kaip ir prieš dešimt minučių: ne, dar labiau. Taip, kad aš pasijausčiau ramiai ir gerai su ja. Keista: ji nepažino manęs, nežinojo mano problemų, mano gyvenimo, bet tose gilumose, kur buvau vienas, ji perprato mane geriau nei kas kitas. Ir tuomet supratau: gebėjimas jausti – ne mažesnė dovana, nei mokėjimas mąstyti. Ji įžengė į mane pajutusi mano būseną, nieko manęs neklausinėdama. O juk aš visados maniau, kad sunkią minutę reikia kalbėti, aiškintis, vėl kalbėti... Ji nustebino mane: tuo, jog nesistengė įsigilinti į tokias svarbias, kaip man atrodė, detales. Ji nenorėjo *manęs pa-*

žinti: kas per keistenybė? Bet tada ir supratau, ko vertas visas mano konkretumas. Ji artėjo prie manęs užmerktomis akimis – tarsi kurmis po žeme.

Apsigyvenau pas ją po metų. Nepaisant dukters ir žmonos alpimų, viskas vyko gan sklandžiai: nemanau, kad mano dingimas iš jų gyvenimo būtų buvęs itin skausmingas. Jos nesuprato, kaip aš sau galėjau leisti tokią, jų žodžiais tariant, „išdavystę“: gi aš nesupratau, kaip būčiau galėjęs toliau gyventi neturėdamas atramos taško. Ne iš gero gyvenimo išėjau ten, kur atradau tokį tašką.

– Tėte, kaip tu gali? Išprotėjai! – taip su manimi kalbėjo duktė, ant rankų šokdindama besiseiliojantį ir beprasmiškai įsistebeilijusį į mane metinuką. – Tu, pražilęs žmogus... Man gėda dėl tavęs, *gėda.* Ką žmonės pasakys?

Aš tik tyliai šypsojausi – kaip tada, kai išėjau po pirmo mūsų „atviro pokalbio“. Tai buvo *ne mano* duktė.

– Juk tu turi anūkę, tėte. O vaikaisi mano bendraamžės sijono: kokia gėda! Ša, mažule, ša, neverk. Jeigu, dovanok, tau taip reikėjo to sijono, jeigu tau nusispjaut į mane, į mamą, juk galėjai tą daryti *slapčia,* ar ne?

Aš tik šypsojausi suprasdamas viena: tai *ne mano duktė.*

– Cha, matau, ša, mažute, ša, Valikai! Valikai! Paimk Taniušą. Girdi? Paimk Taniušą, ji bliauna! Pagaliau matau, kas tu toks. Tu paprasčiausias cinikas, tėte. Tau nusispjaut į mus visus – tu sau stovi ir ciniškai šaipaisi iš mūsų žodžių.

Ir čia mano lūpos suvirpėjo, bet aš suskubau išeiti: tylomis, neprataręs nė žodžio. Ne, tai ne *mano* duktė.

Mano duktė. Ji myli mane.

Ji laukė manęs mažame butelyje netoli kino teatro.

– Vargšeli tu mano.

Ji ramino mane verkiantį.

– Nebeik daugiau pas juos, girdi? Jie visą laiką tave įžeidinės.

– Kodėl taip, kodėl? – kūkčiojau.

– *Aš* gimiau iš tavęs, girdi? Aš – tavo duktė.

– Taip.

Gulėjau ant jos kelių, o ji manęs gailėjosi savo *beprotišku* gailesčiu.

Maniau, eis mėnesiai, metai, ir mes imsime ilgėtis vieni kitų: prisiminę nors ir kokią, o vis dėlto bendrą, vadinasi, laimingą praeitį. Jie mane susiras: ateis viską atleidę, nes supras, kad aš per daug visus mylėjau. Per daug, jog galėčiau susitaikyti su tuo, kad jie turi *savo* gyvenimą.

Deja, jie neatėjo. O aš taip ir neištariau iš anksto paruoštų žodžių: „Ką jūs – nesu vertas jūsų pagyrų. Aš nusikaltau jums visiems. Taip, esu laimingas, kad galiu grįžti pas jus ir gyventi kaip kadaise. O tu, gelbėjusi mane sunkią akimirką, tu atleisk – gyvenimas vėl šaukia mane. Ateisiu vėl į kino teatrą ir susirasiu tave ten, jeigu gyvenimas vėl nuo manęs nusigręš. Bet jeigu ne, tuomet atleisk. Atleisk ir sudie".

Tų paruoštų žodžių aš niekada neištariau. Metai ne tik nesuartino, bet galutinai atitolino mane nuo buvusios – dabar iš tiesų „buvusios" – šeimos.

Kartą atsitiktinai susitikau žmoną, kažkur skubančią su krepšeliu. Ir ji, tik akimirksnį stabtelėjusi, tarsi būtų pastebėjus vabaliuką, piktdžiugiškai man sušvokštė:

– A, tai tu, senas mergišiau? Dar neprasigėrei?

Kuo jie mane palaikė? *Kuo* jie mane laiko?

Įveikti tą sieną buvo ne mano jėgoms. Tik naktimis verkdavau negalėdamas susitaikyti su užgauliais žodžiais: aš norėjau mylėti, norėjau gyventi su jais – su jais visais.

– Vargšeli, mano vargšeli, – glostė man plaukus trenktoji baidyklė, kurią įpratau laikyti savo dukra.

Bet ji buvo dukra tik tuomet, kai man pavykdavo apgauti save. Tik tuomet. Tik tuomet buvau laimingas sakydamas: štai ji, mano duktė. Ji nepaliko manęs. Ji myli mane.

Liza irgi gyveno viena, su Seržo kūdikiu. Savo pirmosios meilės, tapusios neapykanta, kūdikiu: kažkas vis dėlto paskatino ją prisileisti jį vienai nakčiai, kad paskui, net po skyrybų su vyru, daugiau niekuomet neprisileistų.

Dabar mes ją dažnai lankydavome – dviese. Juk neturėjome vaikų: mažoji baidyklė, pasirodo, negalėjo jų turėti. O ir kam?

Mūsų diena buvo padalyta į tris dalis. Rytą mes kalbėdavom apie Lizą, apie tai, kas jos šiandien laukia; paskui padėdavau baidyklei apsiruošti ir eidavau į darbą. Tai buvo pirmoji dalis. Paskui, po darbo, mes *eidavome pas Lizą:* seniai liovėmės sakyti „einame į kino teatrą“ ar „į kiną“. Tokios frazės bėgant metams mums atrodė vis šventvagiškesnės. Tarsi kas apie savo seserį ar motiną būtų pasakęs: „Jai nusėdo akumuliatorius“. Dabar jau pats būčiau puolęs ant to, kas paklaustų: „Kokį čia filmą rodo?“ arba „Kokia čia aktorė vaidina?“ Kartais man atrodydavo, kad užmuščiau tą, kuris išdrįstų man priminti žodžius „filmas“, „kinas“, „aktorė“. Ir pats nesupratau, kodėl vis labiau jų bijau – kodėl tie anksčiau nekalti žodžiai kėlė man siaubą ir pasibjaurėjimą.

Daugiau nebebuvo nei „kino teatro“, nei „filmo“, nei „seanso“ („seanso“ iš tiesų nebuvo). Buvo tik *Liza. Liza,* kurią abu mylėjom.

Mes bijojom visko, kas susiję su žodžiu „kinas“. Mes niekuomet nevaikščiojom į kiną – niekuomet: tai buvo neįmanoma. Įeiti į kokį nors *kino teatrą* ir ten žiūrėti *filmą:* matyti ne Lizą, o kažkokius aktorius – kažkieno vaizduotės, kūrybos vaisių! Tarsi ir Liza būtų kieno nors sumanyta! Tai tas pat, kaip prieiti prie savo motinos ir pamatyti iš jos kyšantį laidą, kuriuo jai pajungta elektros srovė. Ne: mes tyčia nepirkom laikraščių, kad juose atsitiktinai neaptiktumėm kino programų. O labiausiai už viską bijojom specialių žurnalų ir knygų, kuriose *rašoma apie kiną*. Tai buvo... Tai buvo tas pat, kas perskaityti apie tai, jog protingi dėdės iš gelžgalių surinkinėja tavo paties motiną. Ne, mums tai buvo nepakeliama.

Apsilankius pas Lizą prasidėdavo trečioji mūsų dienos dalis: pokalbiai apie tai, ką šiandien matėme. Vėl tarsi patirdavome viską iš naujo. Ir guldami į patalą mes matėme prieš save Lizą: jos akis, jos sielą.

Kaip apskritai buvo galima taip gyventi? Pasirodo, galima: anksčiau nė neįtariau, kad šitaip įstengčiau. Buitis, kuriai pirma beveik neteikiau jokios reikšmės, dabar tapo mano mėgstamu užsiėmimu. Aš rūpinausi baidykle, pats nesuprasdamas kodėl. Man tai buvo malonu: jos atsidavimas Lizai sudvasino ją mano akyse. Ją siejau su Liza ir suvokiau per Lizą: Liza, jos likimas buvo bendra mūsų siela.

Pamažu ėmiau mėgautis gyvenimu, neturinčiu ateities. Jau seniai jos nebeturėjau: bet troškau. Aš kentėjau. O da-

bar prabudęs rytą imdavau plauti lėkštes: kam? Kur prasmė? Aš dėl to nesukau sau galvos! Daugiau nebesukau sau galvos. Aš tiesiog dariau: negalvodamas.

Paskui eidavau į parduotuvę ir lygiai taip pat į darbą: kad parneščiau namo pinigų, su kuriais galima eiti į parduotuvę. Tik dėl to. Baidyklė virė man pietus, o aš kambary siurbiau dulkes: dabar kasdien siurbiau dulkes. Ir su drėgnu skuduru landžiojau po spinta: kam? Nuo šiol buitis man nebesisiejo su gyvenimu ir nebeuždavinėjo savo amžinojo klausimo: kam? Ji pati tapo gyvenimu, nepastebimai. Aš nėriau į ją, kaip neria į gelmę iškankinta ant kranto žuvis. Jau koks pusmetis vakarais labai lėtai meistravau spintelę voniai. Tai turėjo būti *puiki* spintelė – *juvelyriškai padaryta.* Joje neturėjo būti nei tarpelių, nei šerpetų. Su dešimčia ištraukiamų stalčiukų.

Kokia palaima: nesidairyti į praeitį, neturėti ateities.

Į naktinius seansus dabar vaikščiodavom kartą per mėnesį. Tai būdavo šventė: ir jausdavomės kiek nejaukiai. Naktį Liza būdavo kitokia negu dieną, žmonėse. Naktį ją dažnai ištikdavo isterijos priepuolis. Negražu buvo mums taip į ją žiūrėti – dabar mes tai jautėm. Todėl naktį vaikščiodavom pas ją ne dažniau kaip kartą per mėnesį – tai dar leisdavo mūsų sąžinė.

Liza paprastai miegodavo iki ryto kaip ir visi žmonės. O mes sėdėdavome ir tyliai žiūrėdavome į ją. Dieną sėdėdavome drauge, bet kartą per mėnesį, naktį, kaip kadaise, atskirai: kiekvienas „savo" vietoje. Aš viduryje eilės, baidyklė – prie sienos, priešpaskutinėje eilėje. Ir tuomet mane apimdavo kažkoks nerimas: ūmai *prisimindavau,* kas

aš, iš kur esu. Ir tą nakties valandą man imdavo rodytis, kad aš turėjau šeimą. Ne tą košmarišką baidyklę, o *tikrą šeimą.* Tikrą dukterį, tikrą žmoną. *Buvau toks kaip visi.* Ir neaiškus nerimas dilgė širdį, ir norėjosi iš čia bėgti (aš svaidžiau laukinius žvilgsnius į baidyklę), – juk, kaip man *atrodė,* aš turiu dukterį, *tikrą* dukterį, ji yra, ji gyvena tame pačiame mieste. Ir turi *savo* dukterį, *mano anūkę:* tikrą anūkę.

Niekam nematant (baidyklė sėdėjo toli už nugaros) tyliai verkdavau, ir pirmąkart per ilgas savaites manęs niekas nesigailėdavo. Ir man nereikėjo niekieno gailesčio: tomis akimirkomis nenorėjau, kad baidyklė gailėtųsi manęs. Gailėtųsi tuo savo *beprotišku* gailesčiu. Ne, tos ašaros priklausė man. Man vienam.

Bet rytą, kai mudu Lizai pabudus išeidavom iš salės ir patraukdavom namo miegoti (ta diena būtinai būdavo laisva), aš viską užmiršdavau: tarsi kažkas drėgnu skuduru būtų ištrynęs viską iš mano atminties. Iki kitos nakties. Po mėnesio.

Bet kiek tai galėjo tęstis? Amžinybę. Juk mes turėjome viską: mes turėjome *kuo gyventi.* Kaip keista: ten, *aname* praeities gyvenime, aš tiek visko turėjau, tik nebuvo kuo gyventi. Nežinia kodėl. O čia, gali sakyti, neturėjau nieko: bet buvo *kuo* gyventi. Sakykim, kad ir spintele, baidykle. *Liza.* Dabar aš *viskuo* gyvenau.

O kas, beje, ji man buvo? Niekuomet jos, baidyklės, nelaikiau savo žmona: tai būtų buvę juokinga. Juk ji man tiko į dukteris. Dar mažiau ją laikiau meiluže: čia jau visiška nesąmonė. Baidyklė ja negalėjo būti – juk ji manęs tik gailėjosi. Ji man duodavo savo kūną tik išbandžiusi visas

kitas priemones – ši buvo paskutinė. Kai nekentėjau, mums nė į galvą neateidavo tokios mintys. Tikrai žinau: tuomet ji nė nebūtų manęs prisileidusi – o ir man būtų buvę gėda. Kreiptis į ją dėl kažkokio malonumo.

Kartais ji būdavo tarsi šuniukas, mažas ir negražus šuniukas: greičiausiai į ją taip ir žiūrėjau. Antraip – kam gi jai būčiau gaminęs valgį, skalbęs jos baltinius... Jokios tokios vyro meilės moteriai, kaip kad įprasta aprašinėti knygose, nejaučiau. Kas gi būtų galėjęs tokią pamilti? Ji nebuvo moteris. Paprasčiausiai ji buvo *gyvas padaras,* gyvas padaras mano bute (nors iš tikrųjų butas priklausė jai – bet man atrodė priešingai). Kaip kambarinis šuniukas ar katė. Aš taip į ją žiūrėjau. Iš esmės – nuo tada, kai atėjau čionai, gyvenau vienas. Žinoma, juk taip ir buvo. Vienas. Baidyklė buvo naminis gyvūnas, kurį su malonumu šėriau ir maudžiau, kartais kasiau paausį, o ji murkdavo. Taip ėjo mūsų gyvenimas. Bet ją ir sunku pavadinti žmogumi, baidyklę. Kaip žmogus ji buvo per daug keista, per daug neįprasta.

Bet tai buvo ne šiaip sau gyvūnas, kuris tik kvėpuoja drauge mano kambaryje, ir tiek. Jis mane *gelbėdavo* sunkią akimirką. Štai koks tai buvo gyvūnas.

Kartais, kai neturėdavom galimybės, lankydavom Lizą paeiliui. Ir vieną tokį kartą baidyklė parbėgo kaip nesava. Nė nespėjau nieko paklausti, o ji susigūžė visa drebėdama lovos kamputyje.

– Kas nutiko?

Ji neatsakė – tik žvelgė nieko nematančiomis akimis.

– Kas tau?

– Jis... jis... – jai pritrūko oro.

– Na sakyk gi!

– Jis mirė, šiandien rytą.

Supratau viską be žodžių. Mirė Lizos sūnus. Jis vėl sirgo, jau du mėnesiai, ir mes su baidykle tuos du mėnesius irgi nemiegojom drauge su Liza: lakstėm pas Lizą, drauge su ja kankinomės.

– Ką gi daryti? – pasakiau aš.

– Kaip ji, vargšelė... – abiem rankom baidyklė apglėbė savo ilgą nosį ir taip sėdėjo: tarsi ją slėpdama būtų norėjusi visa pasislėpti nuo ją užgriuvusio likimo.

– Bet kodėl? – priėjau prie jos. – Juk vakar jam pasidarė geriau.

– Taip, – drebančiu balsu ištarė baidyklė, – o naktį... vėl pasikartojo priepuolis. Ir...

– O Liza? – paklausiau.

– Ji visiškai viena – negi jūs nesuprantat? Ji *viena.*

– O mes? – prasiveržė man.

Ji pažvelgė į mane.

– Ji visiškai *viena.*

Baidyklė parpuolė ant pagalvės ir taip gulėjo visa nesava.

– Einam pas ją, – pasakiau.

– Einam, – sušnibždėjo ji: ir iš jos akių pasipylė ašaros.

Abu žinojom, kad Liza gyvena ten, ekrane. Bet ji buvo per daug, per daug įaugusi į mus. Mes nebuvome beprotiai, tik mums pritrūko jėgų prašnekti apie filmą ir apie režisierius. *Liza* – ji buvo siela: mūsų gyvenimo siela. Mes pernelyg ilgai, per daug įsijautę gyvenom Lizos gyvenimą: Liza tapo mumis. Mūsų negalėjo dominti niekas kitas.

Tą naktį ir visą dieną bei dar vieną naktį buvome drauge

su Liza prie mažo karstelio. Ir visiškai netekus proto baidyklė man šnibždėjo į ausį:

– Mes čia... mes čia, ir ji ne viena.

Kai vaiką palaidojo ir mes drauge su Liza pastovėjom prie ką tik supilto kapo, aš nuėjau gulti, o baidyklė liko – ji nesutiko išeiti ir visąlaik verkė.

Paskui, pailsėjęs, atėjau jos pakeisti. Ir taip mes keitėme vienas kitą, nes Liza *neturėjo likti viena.*

– Matote, ji sėdi ir nejuda iš vietos, – parodė pirštu baidyklė, vos tik įėjau į salę. – Taip sėdi jau trys valandos. Jaučiu, neištvers.

– Ji...

– Ne, niekuomet! Tik ne tai! Ne!

Ir pirmąkart per visą mūsų bendrą gyvenimą ne aš jai, o ji man krito ant krūtinės: ir aš tiesiog laikiau ją, nežinodamas, ką daryti.

Ir čia aš pats išsigandau: negalėjau įsivaizduoti, kad Lizos nebeliks. Tai buvo pats didžiausias siaubas. *Kas tada?* Viskas griuvo, griuvo visas mūsų gyvenimas – visiškai viskas. Mūsų irgi nebeliko kartu su Liza.

– Kad tik... Kad tik ji to nepadarytų, – balsu verkė baidyklė. O Liza jau visa valanda sėdėjo viena bute ir bukai žvelgė į dujinę viryklę.

Baidyklė išėjo, sušnibždėjusi man į ausį: „Žiūrėkit. Žiūrėkit, maldauju“. Ir aš likau vienas. Mano širdis tyloje dunksėjo tarsi kūjis. Dar po valandos Liza nuėjo į vonią ir ėmė rišti nuo vinies baltinių virvę. Aš ėmiau blaškytis po salę. Nežinojau, ką daryti – prieš mane stūksojo siena: tai buvo tikrų tikriausias siaubas. Viską mačiau ir *nieko* negalėjau

padaryti. O baidyklė – ji pasirodys tik po penkių valandų: mane stingdė siaubas. Ką jai pasakysiu? Ji ateis su baime, jau iš anksto pasirengus netikėti savo akimis ir savo ausimis. Jau girdėjau savo medinį balsą, nuo kurio pats kritau į prarają: „Lizos nebėra. Lizos nebėra".

Baisesnių žodžių aš nežinojau. „Liza" derėjo tik su žodžiu „būti". Tik su juo. Todėl blaškiausi po salę, kabinausi už kėdžių. Liza jau rišo virvę palubėje, prie rezervuaro virš klozeto. Nebesivaldydamas puoliau prie ekrano. Liza, kurios galva siekė lubas, nėrė kilpą.

Ėmiau braižyti ekraną, daužyti jį kumščiais, taikydamas jai į kojas. Paskui, netekęs jėgų, parklupau. Nė neatsimenu – rėkiau kaip pamišęs:

– Liza! Liza! Nedaryk šito! Maldauju! Gyvenk, Liza! Nedaryk šito! Prašau!

Blaškiausi apimtas isterijos. Bet ji jau pasilypėjo ant klozeto, ir aš, užspaudęs ausis ir užmerkęs akis, susiriečiau į kamuolį. Nenorėjau nieko daugiau žinoti, nieko daugiau matyti. Užsidengiau galvą delnais. Tai buvo galas viskam. *Galas.* Filmas, kuris turėjo niekad nesibaigti, baigėsi.

Kai atsipeikėjau ir atsistojau, salėje kažkas šnekėjo. Paklaikęs atsisukau: nieko nebuvo. Tuomet pasileidau tarp eilių: dar negalėjau patikėti savo ausimis, savo laime. Liza – dar *gyva, egzistuojanti* – stovėjo tarpduryje, o ten, laiptų aikštelėje, buvo kažkokia moteris ir *kažką* – nepajėgiau įsiklausyti į jos žodžius – šnekėjo.

Nesvarbu, kas toji moteris, aš buvau pasiryžęs išbučiuoti jai kojas. Kad tik ji neišeitų.

Ir tik po valandėlės sumojau atsisėsti ant artimiausios kėdės: ir tada pagaliau išgirdau pokalbį.

– Kodėl?

– Nenoriu, – atsakė Liza.

– Aš tavęs prašau, – pasakė moteris. – Prašau tavęs, Liza.

– Rytoj. Ateik rytoj.

– Liza, aš negaliu tavęs tokios palikti.

– Atstok! – piktai suriko Liza.

– Tu nepanaši pati į save. Tu kaip nesava, Liza.

– Nesikišk į mano gyvenimą! Nešdinkis!

Ir ji užtrenkė duris – pasuko visa drebėdama atgal į vonią. Aš iškart pašokau jausdamas, kaip mano kaktą ima pilti prakaitas. Kodėl ji leido uždaryti duris? Kodėl nesibeldžia? Kodėl nekviečia žmonių? Nejaugi ji nieko nesuvokė, toji moteris?

Nesupratau savęs: norėjau bėgti, kviesti žmones – vietoj tos moters. Bet aš... Ne, aš negalėjau to padaryti. Aš... aš mačiau, kad esu salėje – tuščioje salėje. Bet vis dėlto... Mane tarsi kas draskė, draskė į gabalus. Įtampa buvo siaubinga, jaučiau, kad tuoj nualpsiu. Antrąkart žiūrėti, kaip ji lipa ant klozeto ir siekia kilpos, antrąkart vėl viską išgyventi – ne, aš negalėjau.

Tik staiga – skambutis prie durų: ir pajutau, kaip įtampa slūgsta, kaip laimė užlieja mane. Žinoma, ta moteris sugrįžo! Štai kaip *atkakliai* ji skambina. Ačiū jai. Šią akimirką viską jai būčiau atidavęs: viską, ką turiu.

– Na ką?

– Liza, atleisk. Aš negaliu nueiti.

– Ko nori? – per Lizos veidą žliaugė prakaitas, ji visa drebėjo.

– Aš užeisiu, – pasakė moteris.

– Ne! – ji pastojo kelią.

– Kodėl nenori manęs įsileisti?

– Dabar jau vėlu!

– Ko tu šauki?

– Palik mane!

Ir vėl ji bandė užtrenkti duris, bet šįkart ta moteris – tai šaunuolė! – įspraudė koją į tarpdurį.

– Sakau, įleisk mane! – staiga šiurkščiai ištarė moteris, ir Liza nelauktai pasitraukė.

– Neik ten! – dabar jau *prašė* ji.

– Kodėl?

– Neik, prašau tavęs.

– Kas ten yra? – paklausė ta moteris jau koridoriuje. – Norėjai sau kažką padaryti?

– Ne, ne! – ji vos neverkė.

– O kas? Kodėl nenori, kad aš įeičiau?

– Nenoriu! – šūktelėjo ji verksmingu balsu.

– Leisk!

Ir ta moteris nuėjo į virtuvę, palikusi Lizą prie durų. Bet eidama pro vonią staiga sustojo it įbesta, pati visa sudrebėjo. Liza persigandusi žiūrėjo į ją.

– Kas čia?! – staiga suriko ta moteris, rodydama prie bakelio pririštą virvę. – Kas čia, aš tavęs klausiu?!

Ir pribėgusi prie Lizos ėmė kiek leidžia jėgos talžyti jai per veidą.

Lizos galva tarsi negyva tabalavo tai į vieną, tai į kitą pusę. Ir staiga ji pratrūko *siaubinga* rauda. Ir tą pat akimirką, liovusi ją mušti, ūmai ėmė raudoti, parklupdama ant kelių, ta moteris. Ji klūpėjo atstumiančia gyvuliška poza, remdamasi į grindis keliais ir abiem rankom, ir taip verkė, kad ašaros kaip pupos byrėjo jai iš akių ant žemės.

– Oi, Liza, oi, Liza, – kalbėjo ji verkdama. Ir vis kažkodėl tebekūpsojo keturiomis.

O Liza, parklupusi šalia, stipriai apkabino ją per liemenį ir krūpčiojo drauge, padėjusi galvą jai ant nugaros.

Mano veidas irgi buvo šlapias nuo ašarų, ir aš, nebeturėdamas jėgų toliau žiūrėti, išėjau iš salės.

Buvo gal trečia nakties. Vėsa glostė man krūtinę, galvą. Tamsi grįsta gatvelė nyko už posūkio. Staiga tarsi nubudau ir apsidairiau aplink: kur aš? Tarsi nebūčiau kasdien čia lankęsis. Koks keistas jausmas staiga mane apėmė: ką čia veikiu?

Kaip tada, kartą per mėnesį, nakties salėje – vėl prisiminiau, iš *kur esu:* ne, ne tai. Aš ne tik prisiminiau. Čia, toks vienišas tamsioje, vos vienu blyškiu žibintu apšviestoje gatvelėje, netikėtai pajutau, kad esu kažkokiam košmare. Kažkokia baidyklė, kažkokia Liza... Kas tai? Nesupratau. Aš taip kentėjau – ką tik, dabar. Dėl ko? Kuo aš gyvenu?

Pažvelgiau į lopinėlį dangaus tarp namų: ten mirgėjo žvaigždės. Tikras košmaras: reikia eiti ir išsimiegoti. Eiti namo – kurgi dar. Ir viskas atsidurs savo vietose. *Nesupratau, ką čia veikiu.*

Staiga nei iš šio, nei iš to pajutau prabudus seniai pamirštą laisvės pojūtį. Baidyklė, mūsų bendras gyvenimas, Liza – visa tai buvo tarsi slogus sapnas, kažkokie burtai, tikrai. Dar kartą įsiklausiau į save: grandinių, dar prieš penkias minutes rišusių mane su tuo košmaru, nebeliko. Buvo taip lengva, tik maudė nualintus nervus.

Tyliai nusijuokiau ir leidausi į kelią – į nakties miglą. Žinoma, prisiminiau, kad greitai pareis baidyklė, o manęs

nebus: visa tai prisiminiau. Bet dabar abejojau, ar ji reali, ir tai prislopino sąžinės balsą. Žinoma, gerai prisiminiau, kad daug kentėjau – išgyvenau daug alinančių jausmų. Bet argi negali kentėti sapne? Aišku, gali: ir dar kaip. Sapne gali prisikentėti taip, kaip galbūt niekada gyvenime.

Tyliai švilpaudamas ėjau ištuštėjusiu naktį miestu. Ne, tai neįmanoma – aš, vyras, tėvas, senelis, klaidžioju naktimis neaišku kur ir kam. Ką apie mane galima pamanyti? Supratau, jog tapau haliucinacijos auka – esu skaitęs, taip būna. Gal esu lunatikas? Filmas, kuris niekad nesibaigia. Nesąmonė! Kino teatriukas: nesąmonė! Baidyklė: nesąmonė! Visa tai tiesiog nesąmonė!

Man buvo taip džiugu ir lengva, kaip jau seniai nebuvo: aš mąsčiau *blaiviai.* Pagaliau mąsčiau blaiviai, kaip visi žmonės – ir tai žadino tokį pasitikėjimą ir troškimą gyventi – gyventi visu tuo, kas seniau atrodė niekinga ir nesuprantama. Būti *tiesiog* vyru, *tiesiog* tėvu, *tiesiog* seneliu: ko daugiau reikia? Ne, tą akimirką man visiškai nesinorėjo patirti kokių nors sukrečiančių jausmų: kam? Aš taip pavargau. Man norėjosi būti tokiam kaip visi: blaiviam ir nepavaldžiam jokiems košmarams – Viešpatie, kam man dar kažkokios paslaptys? Pavargau nuo jų, pavargau nuo kančios. Noriu tikėti realybe, neturinčia jokių paslapčių – vienintele realybe, kuria gyvena visi. Kaip paprastai gyvena žmonės – jie rūpinasi karjera ir pinigais, jie gauna tų pinigų – ir sėdi prie bendro stalo džiaugdamiesi ir juokaudami. Ir kam jiems kažkokie kitokie jausmai – kam iš viso tie jausmai? Viešpatie, kaip aš pavydėjau jų lengvumo, jų paprastumo.

Aš jau buvau prie pat namų, kai staiga, pavargęs nuo minčių, pajutau keistą nerimą ir sustojau. Baidyklė, atėjusi

į kino teatrą ir neradusi manęs įprastoje vietoje, blaškosi kaip beprotė, raudodama šliaužioja keturiomis, ieško manęs po kėdėmis, bėgioja gatve, šaukdama mane pro ašaras. Turėjau skubėti pas ją – gelbėti jos.

Bet valios pastangomis sustabdžiau save: kas man? Kaip galiu tuo tikėti? Aš, kone pražilęs vyras. Blaivumas, nudžiuginęs mane prieš valandą (aš taip jo pasiilgau), bylojo, jog *negali būti* jokių kino teatriukų, jokių baidyklių. Taip, žinoma, nė vienas blaiviai mąstantis žmogus tuo nepatikės. Taip, aš ligonis, jei tuo tikiu – tiesiog ligonis. Rytoj pat eisiu pas gydytoją – viską nuoširdžiai papasakosiu: tas išrašys tablečių, ir viskas praeis.

Nusišypsojau pats sau ir išsiėmiau raktą. Ir net nenustebau, kai užlipęs į trečiąjį aukštą pasukau jį spynoje ir ši tyliai spragtelėjo. Bute buvo tamsu, ir nenorėdamas nieko žadinti, priguliau ant sofos svetainėje. Priguliau ir tučtuojau užmerkiau akis.

Kaip seniai nebuvau patyręs tokios palaimos! Aš savo namuose, savo šeimoje. Už sienos miega artimieji – iš tiesų artimi žmonės. Niekada ir nebuvau iš čia išėjęs: tai buvo tik burtai, tik slogus sapnas, kuris truko keletą valandų, o atrodė – daugybę metų. Rytoj jiems viską papasakosiu – ir mes visi pasijuoksim. Jie padės man išgyti. Aš mylėsiu žmoną, dukrą, anūkę. Aš gyvensiu jais. Aš užsimiršiu juose ir juose atrasiu pats save. Pagaliau.

Jau buvo rytas, kai pabudau nuo siaubingo riksmo:

– Mama! Mama!!! Ai! Jis parėjo!

Kai atmerkiau akis – nieko nesupratau: mano dukra vienmarškinė stovėjo tarpduryje, o jos akys buvo sklidinos siaubo.

Nusišypsojau jai ir pabandžiau atsisėsti. Kai man tai pavyko, tarpduryje jau stovėjo mano žmona, irgi vienmarškinė, ilgšis vaikinas su kasyte, apie kurį buvau ir pamiršęs, taip pat su pižama, ir dar kažkoks visiškai nematytas pagyvenęs vyriškis dideliu plaukuotu pilvu ir trumpikėmis. Nesupratau, kaip visi jie galėjo tilpti vienam tarpdury. Žiūrėjau į juos, mėgindamas šypsotis, o jie nejudėjo iš vietos.

– Ko tu atėjai?! – staiga žengus žingsnį pirmyn ėmė šaukti žmona. – Mergišiau, ko tu atėjai pas mus, kam tu dabar reikalingas?!

Vis tebešypsodamas aš atsistojau.

– Supranti, – tariau žmonai, stingdamas nuo mane beapimančio siaubo, – visa tai buvo sapnas. Aš sergu, Raja. Turbūt labai sergu.

– O tada?! Tada tu nesirgai?!

– Kada? – paklausiau.

– Tada, kai tu, sukriošęs pasileidėli, pametei mus su Niuročka ir kūdikiu! Kai mums visiems reikėjo pagalbos!

– Aš... Tu nieko nesupranti, – sušnibždėjau aš. – Man buvo skaudu. Aš ne koks pasileidėlis, ne. Aš nenorėjau.

– A! Jis nenorėjo! – žmona įsisprendė į šonus. – Tik pažiūrėkit į jį! Prisidulkino su jauniklėmis, o dabar atšliaužė, išgama! Ką, pimpalas nudžiūvo? Na ko jūs žiūrit? – kreipėsi ji į vyrus. – Ko žiūri, Ženia? Tu jo dar nematei? Štai, pasigėrėk!

– Bet jis juk girtas, – pasakė mano duktė. – Juk jis girtas. Žiūrėkit, kaip jis šypsos ir siūbuoja. Lyg girtas.

– Aš juk sakiau. Aš tą žinojau! – vėl suriko žmona. – Žinojau, kad jį Dievas nubaus. Už viską. Už visą mūsų gėdą. Už jo niekšiškumą. Aš žinojau tą!

– Na, pilieti, jums laikas.

Nepažįstamas vyras atsikišusiu ir apžėlusiu pilvu, iki šiol tylėjęs visiems už nugarų, dabar praskyrė stovinčiuosius tarpduryje ir priėjo prie manęs.

– Na.

– Niekur aš neisiu, – tariau užsimerkdamas. – Čia mano namai, mano šeima.

– Bet jis išsikraustė iš proto! – išgirdau kitą vyrišką balsą ir tučtuojau pajutau, kaip kažkas tvirtai įsikabino į kitą alkūnę.

– Na!

– Neisiu! Aš neturiu kur eiti! – ir kiek jėgos leidžia įsispyriau kojomis į grindis.

– Viešpatie, na ko jūs laukiate?! – išgirdau trūkčiojantį žmonos balsą. – Nagi išmeskit jūs šitą girtuoklį!

Ir mane ėmė jėga vilkti į koridorių.

Kaip staiga išgirdau vaikišką balselį:

– Seneli! Seneliuk! Nereikia! Aš bijau!

Ir vaiko verksmą, nuo kurio manyje viskas apsivertė. Ir tuomet, pasipurtęs iš visų jėgų, išsiveržiau iš gniaužtų ir puoliau prie savo anūkėlės, vienintelės, kuriai dar egzistavau.

– Mažyle!

– Se-ne-l-i-i-i! – sukliko nesavu balsu anūkėlė, pamačius, jog bėgu pas ją.

Jos balse pajutau tai, kas privertė mane sustoti. Jau kitą akimirksnį mergytė spurdėjo pilvotojo vyro glėbyje, iš visų jėgų kabindamasi už jo storų plaukuotų kojų.

– Seneli, seneliuk, aš jo bijau! – pro ašaras lemeno ji ir rodė mano pusėn. – Jis *baisus!*

– Na ką, ar neišsinešdinsi?! – stumtelėjo mane nugaron ilgšis su kasyte. – Ar neišsinešdinsi iš mūsų namų?

Ir pačiupęs mane už pakarpos kaip šunytį išstūmė į laiptinę.
– Kuilys!
Ir užtrenkė duris.

Kurį laiką stovėjau apstulbęs. Ir tada kažkokia jėga mane privertė prisiminti Niurą – mažą mergytę, kuri mane glėbesčiavo prie jūros: „Tėte, tėveliuk! Ar girdi mane? Negaliu perrėkti bangos! Aš myliu tave!“ Negaliu perrėkti bangos. Mes trise – aš, mano žmona ir Niura – ten, prie jūros, paplūdimy.

Atsisėdęs kamputyje, tyliai verkiau. Negalėjau ištverti laiko lūžio.

Paskui atsistojau kaip nesavas ir staiga nusišypsojau. Taip, šypsojaus kaip tuomet, prieš išeidamas iš buto. Žinoma, aš pasiklydau: kaipgi kitaip? Tai *ne mano* duktė, *ne mano* žmona ir *ne mano* anūkė. Va kur atsakymas. Mano sielos problema išsisprendė labai paprastai: aš pasiklydau. Jie mane palaikė kažkuo kitu: dėl to ir kalbėjo užgaulius žodžius. Bet kuo aš čia dėtas?

Tebešypsodamas žengiau laiptais žemyn. Mano žmona, mano duktė – jos mane *myli*. Tos, tolimos. Aš turiu dukrą, savo tikrą dukrą, kuri mane myli: ji laukia manęs, vargšelė, kino teatre.

Sapnas. Ėjau dar neprabudusiu, bet jau bundančiu miestu. Žinoma, tai buvo sapnas, baisus ir slogus sapnas: tai, kas man nutiko bute.

Ne, buvau per silpnas, kad atskirčiau, kur sapnas, o kur tikrovė.

Ji laukė manęs savo vietoje – priešpaskutinėje eilėje prie sienos: baidyklė. Ji puolė prie manęs, klumpančio, seno,

vos tik pamačiusi mane duryse. Kaip, kokiu stebuklu ji pajuto, kas man nutiko?

– Vargšelis! Vargšelis! – šaukė bėgdama. – Jie *vėl* tave įžeidė. Vargšeli mano!

– Iš kur žinai? – sušnibždėjau aš.

– Aš viską jaučiu. Viskas parašyta tavo veide.

Ji suspaudė mane savo liaunomis rankomis ir taip laikė. Ir tyliai verkė užjausdama. Ir vėl savo *beprotišku* gailesčiu maldė mano skausmą.

– Žinai, – sušnabždėjau, – jie... Aš pasiklydau. Tai ne mano duktė.

– Aš – tavo duktė, – sušnibždėjo baidyklė.

– Tu mano duktė, žinau, – atsakiau jai.

– Nebevaikščiok ten. Niekados. Ten nėra vietos mums.

– Taip.

– Toliau dirbsi savo spintelę. Eikim dabar namo.

– O, spintelė.

Nusišypsojau atsidusdamas. Ji mane glostė visur, kur galėjo, malšindama skausmą.

– Pažiūrėk.

Tik dabar pakėliau galvą ir pažiūrėjau į ekraną. *Liza*. Kaip aš ją pamiršau? *Mūsų Lizą*.

Ji miegojo – savo lovoje, nervingai krūpčiodama per sapną. O šalia jos, irgi visai nuoga, miegojo ta moteris.

– Palauk, – tariau aš, atstumdamas baidyklę. – Tu nieko nežinai?

– Jos... – sušnibždėjo baidyklė. – Supranti?

– Ar tu žinai, kas buvo?

– Žinau, – sušnibždėjo baidyklė. – Kai atėjau, Liza gulėjo tarsi be sąmonės. O toji bučiavo ir glostė ją. Jos buvo tarsi

pamišusios.

– Kodėl?

– Jos buvo *nusilpusios nuo verkimo.* Joms buvo *vis vien,* supranti?

– Jos...

– Taip, jos išsigelbėjo.

– Bet *Liza*...

– Suprask, ji taip kentėjo. Ir tik jautė, kaip ją bučiuoja. O paskui užsnūdo. Net nepastebėjo, kaip užsnūdo. Ji beveik nieko nesuvokė.

– O kas ten per taurės?

– Kur? Jos gėrė degtinę.

– Iš taurių?

– Jos abi *girtos,* – sušnabždėjo baidyklė. – Taip lengviau, suprask.

Ji išsitempė mane namo.

Nežinau, kiek prabėgo metų. Mes gyvenom su baidykle kaip gyvenę. Per tą laiką padariau aštuonis iš dešimties stalčiukų, ir greitai – jau labai greitai – spintelė voniai, *juvelyrinio* darbo, turėjo būti baigta.

Man vėl buvo lengva – retai prisimindavau, *iš kur aš.* Ir štai mano skausmo tarsi ir nebūtų buvę. Tik kartais sutikdavau mieste *ne savo* žmoną, *ne savo* dukrą. Ir tuomet blanki šypsena nušviesdavo mano veidą.

Na, jei jau atvirai, tai sutikdavau jas todėl, kad pats jų lūkuriuodavau prie namo. Nežinau, kam šito man reikėjo – iš tolo pamatyti jas, visąlaik kažkur skubančias, ir nusišypsojus nepastebėtam nueiti.

Pamenu, tik *kartą* kalbėjau su ne savo dukterimi. Ji ėjo

taip arti manęs, *viena,* visiškai *viena:* ankstyvą rudens rytą. Ir aš neištvėriau, išėjau iš už medžio į alėją, prie jos.

– Oi! – sušuko dukra, stabtelėdama ir spausdama rankinuką prie krūtinės. – Tu mus persekioji.

– Ne, – tyliai atsakiau pats sutrikęs. – Niura, aš norėjau...

– Paleisk mane!

– Eik, aš tavęs nelaikau. Tik norėjau...

Maniau, ji nueis. Ji visuomet buvo tokia atžari su manim. Bet dabar... Taip, dabar ji buvo viena, be šeimos – be vyro, be motinos, be dukters: toje alėjoje. Ji... Ji kažkodėl nenuėjo, nors aš jos nelaikiau.

– Niura, – ištariau tyliai, nežiūrėdamas į ją. – Aš juk tavo tėvas. Aš mylėjau tave, tu žinai. Ten, prie jūros. Atmeni?

– Tėte, nereikia! – pasakė ji piktai.

Ir tuomet aš pravirkau.

– Nereikia viso šito! – vėl piktai pasakė ji, vis nervingai atidarydama ir uždarydama rankinuką. – Ko tu verki? Maniau, tu iš viso niekuomet neverki. Maniau, tu nemoki verkti.

Aš negalėjau girdėti jos „tėte". Iš tiesų aš *niekada, nė kartelio* – jiems matant – nepravirkau, kad ir kaip buvo sunku. Nežinau kodėl.

– Nereikia, tėte, prašau tavęs, – tarė dukra trūkčiojančiu balsu.

– Tu juk viską atsimeni, Niura? – paklausiau. – Tu juk atsimeni, kaip mes, trise...

– Tėte, tu draskai man širdį. Tu pasikeitei. Tapai kitoks. Praeities nesugrąžinsi. Tu...

– Ne, Niura, ne, – pasakiau. – Aš toks pat. Įvyko siaubinga klaida. Aš negaliu su tuo susitaikyti.

– Kokia klaida? Tu mus *pametei.*

– Aš nepamečiau jūsų, ne... Aš... Man buvo taip sunku, jaučiausi toks vienišas.

– Kodėl gi?

– Nežinau. Jūs... Pasijutau nereikalingas.

– Kada?

– Tada. Jūs nieko nepastebėjot. Norėjau būti su jumis, norėjau. Aš...

– Man sunku tave suprasti, – pasakė duktė. – Aš labai skubu, turiu tiek reikalų.

Ji jau buvo benueinanti, kai paklausiau:

– Bet tu juk atsimeni, pasakyk? Tu juk mylėjai mane – ten, prie jūros?

– Taip, tėte, taip! – ji vėl piktai patvirtino. – Na ir kas?

– Aš toks pat, – sušukau pavymui jai, benueinančiai. – Atmink: aš toks pat! Suprask mane!!!

Ji nuėjo – susierzinusi, truputį sutrikusi, kaip man pasirodė. O aš nuo tos dienos nebelaikiau baidyklės savo dukra.

Tuo tarpu *Liza,* mūsų *Liza,* ištekėjo. Antrąkart. Ir toji moteris, kuri tuomet ją išgelbėjo, buvo liudininkė. Mes su baidykle irgi ruošėmės šventei. Tai buvo kuklios, bet tikros vestuvės. Mes visai nepavyduliavome Lizos pagyvenusiam vyriškiui su kaklaraiščiu, sėdėjusiam jai iš kairės.

– Kaip aš džiaugiuosi, kaip džiaugiuosi, – šnibždėjo baidyklė, pildama sau ir man šampano, – ji to verta, ir ją aplankė laimė. Dėkui Dievui.

– Ji jo nemyli, – tariau aš, žiūrėdamas į ne itin laimingas Lizos akis. – Ji myli tik tą, pameni? Seriožą.

– Jinai jį mylėjo ir su juo kankinosi, – sušnibždėjo bai-

dyklė. – Ji taip ilgai buvo viena. Dabar ji turės gyvenimo ramstį. Tai svarbiausia.

– Jis buhalteris.

– Jai nereikia žvaigždžių iš dangaus, suprask. Ji *pavargo*.

– Ir kaip jie gyvens? – paklausiau.

– Ji vėl pagimdys vaikutį. Pamatysi.

Išgėrėm už Lizą, ir kai visi šaukė: „Kartu!“, mes irgi visai tyliai sušukome.

Vestuvių naktis sekmadienio išvakarėse kaip tik sutapo su mūsų naktiniu užplanuotu apsilankymu pas Lizą kartą per mėnesį. Bet baidyklė pasipriešino:

– Atidėkim. Pirmoji naktis. Aš negaliu.

– Bet jai – ne pirmoji, – atsakiau.

– Vis tiek.

Aš nesiginčijau – atėjome pas ją naktį po dviejų savaičių: pirmiausia, ką išvydome – naujasis jos vyras bučiavo jai veidą, o Liza gulėjo kaip akmeninė.

O po to viskas pasikartojo kaip sapne. Ji vėl pagimdė berniuką – ir vėl nuo Serožos. Taip, ji mus stebino ir džiugino, Liza. Kartais ji mokėjo būti siaubingai praktiška. Tas dvi savaites mes užtrukdavome pas ją ne po dvi kaip paprastai, o po penkias valandas. Tai buvo lemtingos jai savaitės: ji išsirūpino komandiruotę į miestą S., kur gyveno Serioža. Ir ten kaip pati paskutinė koketė, pasitelkusi visus savo kerus, nugalėjo jo skausmą, susierzinimą ir jį sugundė. Antrąkart. Ir jis – tą vakarą – antrąkart ja patikėjo. O ji dingo anksti rytą, gavusi savo.

Ir aš ilgai negalėjau suprasti, kam jai to reikia? Kodėl ji nepanoro turėti kūdikio nuo savo naujojo vyro? Bet paskui,

atrodo, supratau – supratau viską: ir jos troškimą neprarasti *kraujo* ryšio su praeitimi ir, o tai svarbiausia, *pakartoti* gyvenimą iš naujo, *užgožti pasikartojimu* buvusį skausmą. Būtent taip. Nes – kodėl ji taip apsidžiaugė sužinojusi, kad vėl gimė sūnus? Ir kodėl iš karto, nė nesusimąstydama ji pavadino *tuo pačiu* vardu? Ir nuo to laiko ėmė vis rečiau lankyti kapelį ir net važinėti namo kitu maršrutu, einančiu ne pro kapines? Ir jis buvo toks panašus į aną, jau mirusį kūdikį: nenuostabu – juk abu buvo tos pačios motinos ir to paties tėvo vaikai. Ir paskui, kai jis tapo *vienmetis* su tuo, mirusiuoju, kodėl ji iš viso liovėsi lankiusi kapą? Ir kodėl pamažu *nutraukė santykius* su ta moterimi, kuri jai išgelbėjo gyvybę? Visiškai nepateisinamai, be pagrindo nutraukė santykius?

Liza – mes su baidykle ir toliau gyvenome ja. Aš vis taip pat viriau baidyklei vakarienę, prausiau ją, besitaškančią kaip katę, ir šukavau jai, murkiančiai, plaukus. Kažkaip pripratau prie jos ilgos nosies. Ji buvo didelis gyvūnas mano namuose, ne daugiau. Mano vienišame gyvenime. Visai ne moteris. Didelis gyvūnas, kuris kartais, kai man širdis tiesiog plyšte plyšdavo iš skausmo, galėdavo apkabinti mane, jau visiškai susenusį, rankom ir kojom ir verkti kartu su manim, *gailėdama.*

Visa tai nutiko nelauktai – kaip ir visa, kas atsitikdavo mano gyvenime. Tą dieną vos pakilau iš lovos – kosėdamas, išdžiūvęs. Man buvo jau labai daug metų – ir net Liza jau buvo sena, jos veidą vagojo raukšlės, kurių nepaslėpsi. Tą dieną turėjau eiti pas Lizą vienas – baidyklė išėjo pas gydytoją: jai skaudėjo šoną. Bet ji, baidyklė, dar buvo pilna jėgų.

Kaip tik išvakarėse sapnavau keistą sapną: tarsi mano senoji šeima, kurią beveik pamiršau, atėjo pas mane ir prašė atleisti. Ir ypač duktė, seniai išsiskyrusi su vyru, irgi pažinusi kartėlį, – ji įkalbinėjo mane: eikš pas mus, tėte, eikš. Ir atlaidžiai šypsojosi mano senutė žmona, vieniša kamputyje.

Aš atsikėliau ir ramstydamasis lazda nuėjau pas Lizą. Kino teatras buvo vis toks pat – kiekgi praėjo metų? Ir tie žmonės, kurie kartais tyliai ateidavo ir išeidavo kaip šešėliai, irgi buvo tie patys. Nepastebimai susenę. Ir vaikinas su megztiniu seniai tapo pražilusiu seniu. Jis irgi gyveno Lizos gyvenimą? Nežinau. Liza priklausė *mums,* baidyklei ir man, daugiau niekam: aš stengiausi negalvoti apie tuos žmones.

Bet tą dieną salėje nebuvo nė gyvos dvasios. Kai aš įmetęs monetą įėjau pro sukutį į vidų, iškart pajutau, kad kažkas ne taip. Mane pykino ir linko kojos. Kad tik šiandien nenumirčiau. Man buvo beveik vis tiek: tik seni prisiminimai apie jūrą alsavo šiokia tokia gyvastimi. Na, ir mintis apie baidyklę nedavė ramybės.

Atsisėdau į savo vietą ir mažai ką suvokdamas ilgai žiūrėjau filmą apie laidotuves. Ten rodė kažkokios pagyvenusios moters laidotuves, taip. Ir paskui katafalką ėjo jau suaugus mergina, laikydama už parankės sulinkusį vyrą. Ir dar šalia ėjo kažkokia senutė.

Paskui... Paskui išgirdau balsus minioje, bet nepanorau klausytis, apie ką šnekama. Kažkas staiga mirė. Kažkas. Man visai nerūpėjo kas.

Išėjau į gatvę: buvo šviesi vasaros diena. Ir iš kažkur toli manęs link ėjo moteris. Pasirėmęs lazda žiūrėjau, kaip ji artinasi.

– Tai jūs? – tepaklausiau, atpažinęs Lizą. Tai buvo Liza – pagyvenusi, susenusi, beveik tokia pat kaip ten, tarp vainikų ant katafalko.

– Tai aš, – nusišypsojo ji. – Eime?

– Eime.

Neklausiau jos: kur? Man buvo vis vien.

Taigi ji nužengė iš ekrano – aktorė, vaidinusi Lizą: tą akimirką, kai ši mirė. Kas gi dar? Žinoma, tai buvo jinai. Ir ji ėjo prieš mane, vis atsigręždama ir palūkėdama.

Už posūkio stovėjo automobilis, ir kažkoks man nepažįstamas vyriškis sėdėjo prie vairo.

– Prašom štai čia.

Aš įsitaisiau ant užpakalinės sėdynės, o Liza šalia manęs. Mes pajudėjom.

Netikėjau savo akimis – ji buvo šalia, *tikra*. Liza, su kuria pragyvenau pusę gyvenimo. Neištvėriau – paėmiau jos ranką: ji tik supratingai nusišypsojo man. Suspaudęs jos riešą, klausiausi, kaip plaka pulsas.

Mes įvažiavom į kažkokią dykvietę – prie žmonių minios. Ten kažką laidojo. Pažinau tuos pačius žmones ir tą pačią procesiją. Kažkas važiavo bėgiais ir iš aukštai filmavo kamera.

Niekuo daugiau nebesistebėdamas, išsirangiau iš mašinos. Ir Liza, stovėdama iš kitos pusės ir šypsodamasi, netikėtai sušuko:

– Ei, ei! Jis čia! Žiūrėkit, jis jau čia!

Ir visa procesija pasisuko į mane. Jie apsupo mane glaudžiu ratu – ir kažką kalbėjo, juokdamiesi, draugiškai šypsodamiesi, lietė mane rankomis.

Ir tuomet aš paėmiau Lizą už rankos.

– Liza, – sušnabždėjau. – Kas ten, ant katafalko?

– Manekenas, – atsakė Liza.

– Aš gyvenau jumis – nuo tada, kai jūs buvot dar...

– Žinau.

– Liza, – bijojau, kad manęs neišgirs. – Filmas, kuris niekada ne...

– Jis pasibaigė, jums jis jau pasibaigė.

Ji nusišypsojo man ir nusiėmė žilą peruką – ir juodų plaukų krioklys nukrito jai ant pečių. Ir paskui, susikišusi du pirštus į burną, išlupo supuvusius dantis drauge su dirbtiniu žandikauliu: ir aš išvydau sniego baltumo merginos dantis. Ir dar – iš už suknelės iškirptės ji ištraukė dvi pagalvėles: ir didžiulė pagyvenusios moters krūtinė virto dailia ir maža. Galiausiai kažkas jai padavė grafiną su vandeniu – ir ji mano akivaizdoje nuplovė savo raukšles ir blyškumą.

Aš pažinau Lizą – tą, kurią sutikau pirmąkart prieš daugelį daugelį metų, besiginčijančią su motina dėl kelionės į Ispaniją. Jauną, azartišką, rausvaskruostę.

– Liza, – pasakiau. – Ar tuomet nuvažiavote į Ispaniją?

Mergina tik džiugiai nusijuokė ir apkabino mane.

– Liza, – tariau. – Aš...

Bet nesuspėjau nieko daugiau pasakyti – mane pakėlė ant rankų ir ėmė nešti: virš galvų, juokdamiesi, džiaugsmingai besisukdami tarsi bepročiai. Ir iš to aukščio turbūt aš tik vienas mačiau visų pamirštą katafalką su manekenu tarp vainikų.

Liza, Liza. Nuplauk ir mano raukšles, nuimk pusiau nuplikusį peruką. Liza, tu man buvai viskas. Aš noriu nu-

gyventi gyvenimą kitaip, Liza. Aš... Liza, tu nepasenai. Tu nenumirei, ne: ten guli manekenas. Ne, aš nenumiriau, Liza. Tai tik kinas.

Baidyklė sėdėjo salėje vienut vienutėlė. Ir, matydama kaip mane neša ant pečių, kažką linksmai šūkaudami ir šokdami, – tyliai, tramdydama raudą, šnabždėjo:

– Vargšeli, mano vargšeli. Kaip tau gerai.

Turinys

LIKIMŲ KNYGA / 7
KELYJE / 26
GALAS / 34
AUTORIUS / 40
ATLEISK, AR KĄ / 53
A.A.A. / 60
ROJALIO KAMBARYS / 71
NIEKAD NESIBAIGIA / 101

MELNIKAS, Jaroslavas
Me-126
Rojalio kambarys : apsakymai ir apysakos /
Jaroslavas Melnikas. – Vilnius:
Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2004. – 164 p.

ISBN 9986-39-341-8

Savito stiliaus ir originalių temų kūriniuose (kai kuriuose esama ir mistikos) rašytojas sukuria paslapties, dažnai ir absurdo atmosferą. Jis meistriškai manipuliuoja vietos, laiko, erdvės sąvokomis, pasiekdamas ne tik dramatinės įtampos ir meninio įtaigumo, bet ir filosofinių įžvalgų. Pasakodamas tikroviškas gyvenimo istorijas, kuriose personažai patiria vidinį nestabilumą, sielos chaosą, autorius verčia suabejoti daugeliu tabu, varžančių žmogaus laisvę. Jaroslavo Melniko sakinys trumpas, psichologinės įžvalgos subtilios (ypač personažų išpažintyse), kartais nestokojančios ir švelnios ironijos.

UDK 882(474.5)-3

Jaroslavas Melnikas

ROJALIO KAMBARYS

Apsakymai ir apysakos

Redaktorė Gražina Pruskuvienė
Dailininkas Romas Orantas
Korektorė Virginija Savickienė
Maketavo Dalia Kavaliūnaitė
Nuotrauka iš asmeninio albumo

2004 04 15. 6 apsk. leidyb. l. Užsakymas 1390.
Tiražas 1000. 481-oji leidyklos knyga.
Išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla,
K. Sirvydo 6, 01101 Vilnius.
www.rsleidykla.lt / info@rsleidykla.lt
Spausdino AB „Spauda“,
Laisvės pr. 60, LT-2056 Vilnius.

ATSILIEPIMAI PRANCŪZŲ SPAUDOJE

„Pasakodamas šešių personažų, su palaima puolusių į patį didžiausią sielos chaosą, gyvenimo istorijas, Jaroslavas Melnikas be galo įtikinamai kelia klausimą apie tabu, varžančius žmogišką laisvę".

LIRE, Nr.6, l'été, 1997

„Autorius, panaudodamas jaudinantį stilių, trumpą sakinį ir didžiulį psichologinės analizės subtilumą, pakyla iki filosofinio apmąstymo apie žmogiškosios laisvės rėmus ir apie draudimus, kuriuos iškelia krikščioniškoji moralė".

L'AISNE NOUVELLE, 1997 06 10

Jaroslavas Melnikas

Rojalio kambarys

Paėmusi į rankas spaudai siūlomą prozos pluoštą *Rojalio kambarys*, iškart atpažinau konstruktyvią autoriaus mąstymo manierą. Jo kūryba grįsta minties diktuojama įtampa, intelektualine žaisme, ko lietuvių prozai visada labai stigo.

Kiekvienas kūrinys struktūruojamas kaip nedidelė „teorema", kurios įrodinėjimo procesui nestinga intrigos, palaikančios adresato dėmesį. Įdomu sekti, kaip gana logiškai plėtojami pakankamai alogiški siužetai. Kodėl toks rašymas netampa formalistinio žaidimo objektu? Manau, todėl, kad apsakymai turi vidinį užtaisą. Kūrinius „maitina" kiekvienam žmogui svarbių problemų podirvis. J. Melnikas kalba apie esmingus egzistencijos dalykus – mirtį, gyvenimo prasmę, kūrėjo-autoriaus kompetenciją (nuo paprasto menininko iki numanomo Aukščiausiojo). Autorius sumaniai balansuoja ant realybės ir fantazijos ribos – realybė pralaidi fantazijai, bet ne atvirkščiai.

Rašytojo meninis pasaulis su ypatingo keistumo nutikimais net ir sparčiai atsinaujinančios lietuvių prozos fone atrodo savitas.

Jūratė Sprindytė

ISBN 9986-39-341-8